גליון

אֲבִיטָה אֹרְחֹתֶיךָ

באגדה ובהלכה

פָּרָשַׁת וַיֵּצֵא

גליון

אֲבִיטָה אָרְחָתֵךְ

באגדה ובהלכה

שיחות ושיעורים
מפי הרב אורן נזרית שליט"א

ניתן להשיג בטלפונים:
0509013000
0506491414
למעוניינים
ניתן לקבל השיחה במייל:
toraoren@gmail.com

ניתן להקדיש
פרשיות להצלחה ולברכה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים,
ניתן ליצור קשר בפל':
0509013000
0506491414

עיצוב, עימוד וניקוד
שלמה. נ.
0504158840
shlomo131375@gmail.com

תוכן עניינים

שִׂיחָה לְפָרָשַׁת וַיֵּצֵא

כְּשֶׁיּוֹצֵא הַצַּדִּיק מִמְּקוֹמוֹ מְרַגִּישִׁים בְּנֵי הָעִיר מָה הָיָה לָהֶם בִּזְכוּתוֹ ..... ג
כָּל דָּבָר שֶׁמַּקְדִּישָׁה מוֹתִיר רֹשֶׁם לְאַחֲרָיו ..... ג
קְדֻשַּׁת הַצַּדִּיקִים נִמְשֶׁכֶת לְעוֹלָם ..... ג
טוֹבִים מְאוֹרוֹת שֶׁבָּרָא אֱלֹקֵינוּ - הֵם הַצַּדִּיקִים ..... ד
מִדַּת הַחֶסֶד שֶׁל הַצַּדִּיקִים נִמְשֶׁכֶת בְּיוֹתֵר ..... ד
תְּנַאי לְקִיּוּם כֹּחַ הַצַּדִּיקִים - שֶׁאוֹחֲזִים בְּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלָּהֶם ..... ד
עֲלִיַּת הַתְּפִלָּה דֶּרֶךְ מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ ..... ד
תְּפִלַּת הַצַּדִּיקִים אֵינָהּ צְרִיכָה סִיּוּעַ ..... ה
הַתּוֹרָה לֹא מַאֲרִיכָה בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת - אֶלָּא כְּדֵי לְלַמֵּדֵנוּ מוּסַר הַשֵּׂכֶל ..... ה
רַק כָּאן שָׁכַב יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, וְהַטַּעַם לָזֶה ..... ה
לְהַקְדִּים רְפוּאָה לְמַכָּה ..... ה
אֵין לְךָ נָשָׁק גָּדוֹל מֵעֵסֶק הַתּוֹרָה ..... ה
הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה הֵם שֵׁיְכוֹלִים לְבַטְּלָה גְּזֵרָה רָעָה מֵהָאָדָם ..... ו
'כַּד יָהִיב דַּעְתֵּהּ לְמֵהְדַּר' - בִּשְׁבִיל לְקַבֵּל סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא צָרִיךְ הִשְׁתַּדְּלוּת ..... ו
'אֹרַח חַיִּים לְמַעְלָה לְמַשְׂכִּיל' ..... ו
אָסוּר 'לִקְפֹּא' בַּעֲבוֹדַת ה' ..... ו
'וְסַרְתֶּם - וַעֲבַדְתֶּם!' ..... ז
הַבָּא לְהִטָּהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ - וּכְכָל שֶׁיָּבוֹא יוֹתֵר, יְסַיְּעוּהוּ יוֹתֵר ..... ז
עֵזֶב תַּעֲזֹב עִמּוֹ ..... ז
מַלְבּוּשׁ חָדָשׁ - אַחֲרֵי שֶׁמּוֹרִידִים אֶת הַמַּלְבּוּשׁ הַיָּשָׁן ..... ח
בַּת פַּרְעֹה הוֹשִׁיטָה יָדָהּ לְנִילוּס - וְנַעֲשָׂה נָס ..... ח
סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא וְהַצְלָחָה בַּתּוֹרָה וּבְכָל הָעִנְיָנִים - כְּשֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת הַהִשְׁתַּדְּלוּת ..... ט
מַעֲלַת וַחֲשִׁיבוּת עֵסֶק הַתּוֹרָה בַּדּוֹר הַזֶּה ..... ט
מְשָׁלוֹ הַנִּפְלָא שֶׁל ה'חָפֵץ חַיִּים' זצ"ל - ב'שְׁעַת מִלְחָמָה' מְקַבְּלִים הַכֹּל ..... ט
הָאֶפְשָׁרוּת הַגְּדוֹלָה לִזְכּוֹת בְּ'סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא' בַּדּוֹר הַזֶּה ..... י
הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל שֶׁל 'סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא' ..... י
וַיָּשֶׂם מְרַאֲשׁוֹתָיו - מָה הוֹעִיל יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה בָּאֲבָנִים אֵלּוּ? ..... יא
כַּאֲשֶׁר יֵשׁ 'חַיּוֹת רָעוֹת' - צָרִיךְ לִשְׁמֹר עַל הַ'רֹאשׁ' ..... יא
רֵאשִׁית הַיּוֹם - שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בְּעַצְלוּת ..... יב
זְהִירוּת מֵעִתּוֹנִים פְּסוּלִים וכיו"ב ..... יב
צְרִיכִים שְׁמִירָה ..... יג
זְהִירוּת מִסְּפָרִים שֶׁאֵינָם עַל פִּי דַּעַת תּוֹרָה ..... יג
צְרִיכִים לְהִזָּהֵר וּלְהִשָּׁמֵר. ..... יג
הַנֵּס שֶׁנִּהְפְּכוּ הָאֲבָנִים כֻּלָּן לְאֶבֶן אַחַת - מוּסַר הַשֵּׂכֶל ..... יד
זְהִירוּת מֵהַמַּחְלֹקֶת ..... יד
כָּל הַבְּרִיאָה לֹא נִבְרְאָה אֶלָּא לְשִׁמּוּשׁ הָאָדָם הַשָּׁלֵם ..... יד
יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה הָאָדָם הַשָּׁלֵם שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא לְמַעֲנוֹ ..... טו
זְהִירוּת מִנִּדְנוּד חֵטְא ..... טז

סִימָן רסז - דִּינֵי הַתְּפִלָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת ב

עַל פִּי דַּעַת מָרָן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ מְקַבְּלִים שַׁבָּת בַּאֲמִירַת "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת" ..... יז
סֵדֶר אֲמִירַת לְכָה דּוֹדִי וּמִזְמוֹר שִׁיר ..... יז
מִנְהָגֵינוּ לְדַלֵּג כַּמָּה בָּתִּים, וְהֵם: הִתְנַעֲרִי, לֹא תֵבוֹשִׁי, וְהָיוּ לְמִשִּׁסָּה, יָמִין וּשְׂמֹאל ..... יח
אֲמִירַת לְכָה דּוֹדִי בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, וּבְשַׁבָּת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים ..... יח
קַבָּלַת שַׁבָּת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שָׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת ..... יט
אִם לוֹמַר בְּמָה מַדְלִיקִין אַחַר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, אוֹ קֹדֶם ..... יט
אוֹדוֹת "הַגֹּלֶם מִפָּרָאג" אִם הָיָה אוֹ לֹא הָיָה - אֲמִירַת ב' פְּעָמִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת ..... כ
אֲמִירַת בַּמָּה מַדְלִיקִין אַחַר בּוֹאִי כַּלָּה ..... כב
לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית בְּמִנְחָה שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת ..... כב
לְבָרֵךְ עַל טַלִּית בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת ..... כג
אֲמִירַת קַדִּישׁ אַחַר בַּמָּה מַדְלִיקִין ..... כד
יְסוֹד הַמִּנְהָג לוֹמַר שִׁיר הַשִּׁירִים בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת ..... כה

שִׂיחָה לְפָרָשַׁת וַיֵּצֵא

כְּשֶׁיּוֹצֵא הַצַּדִּיק מִמְּקוֹמוֹ מַרְגִּישִׁים בְּנֵי הָעִיר מָה הָיָה לָהֶם בִּזְכוּתוֹ

רָאִיתִי בְּמִלְתָא חַדְתָּא (וַיֵּצֵא) שֶׁכָּתַב עַל הַנֶּאֱמָר בְּפָרָשָׁתֵנוּ וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה (כח, י). פֵּרֵשׁ רָשִׁ"י: לֹא הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב אֶלָּא 'וַיֵּלֶךְ יַעֲקֹב חָרָנָה', וְלָמָּה הִזְכִּיר יְצִיאָתוֹ. אֶלָּא מַגִּיד שֶׁיְּצִיאַת צַדִּיק מִן הַמָּקוֹם עוֹשָׂה רֹשֶׁם, שֶׁבִּזְמַן שֶׁהַצַּדִּיק בָּעִיר הוּא הוֹדָהּ הוּא זִיוָהּ הוּא הֲדָרָהּ, יָצָא מִשָּׁם פָּנָה הוֹדָהּ פָּנָה זִיוָהּ פָּנָה הֲדָרָהּ וְכֵן וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם, הָאָמוּר בְּנָעֳמִי וְרוּת (רות א, ז).

בְּפַשְׁטוּת 'רֹשֶׁם' הַיְנוּ שֶׁמַּרְגִּישִׁים חֶסְרוֹנוֹ, שֶׁבִּזְמַן שֶׁהוּא בָּעִיר אַף שֶׁהוּא הוֹדָהּ הוּא זִיוָהּ הוּא הֲדָרָהּ, לֹא בְּהֶכְרֵחַ מַרְגִּישִׁים כָּל כָּךְ אֶת מַעֲלוֹתָיו, וְלֹא מוֹדָעִים לְכָל הַהַשְׁפָּעוֹת וְהַחֲסָדִים הַמַּגִּיעִים בִּזְכוּתוֹ, וְזֹאת מֵחֲמַת הַהֶרֶגֵל שֶׁנִּדְמֶה שֶׁכָּל הַטּוֹב הַזֶּה הַנִּמְצָא בָּעִיר בִּזְכוּתוֹ, מַגִּיעַ בְּכָל מִקְרֶה, שֶׁהֲרֵי אֵינָם יוֹדְעִים מָה הָיָה אִלּוּ לֹא הָיָה כָּאן אֶת הַצַּדִּיק. אַךְ כְּשֶׁיּוֹצֵא מִשָּׁם מַתְחִילִים לְהַרְגִּישׁ וְלָחוּשׁ שֶׁכָּל מָה שֶׁהָיָה כָּאן עַד עַתָּה, הַכֹּל הָיָה בִּזְכוּתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, וְלָכֵן רַק יְצִיאַת הַצַּדִּיק הִיא שֶׁעוֹשָׂה רֹשֶׁם כִּי אָז מְבִינִים שֶׁבִּזְכוּתוֹ יֵשׁ הוֹד זִיו וְהָדָר לְעִירוֹ.

כָּל דָּבָר שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה מוֹתִיר רֹשֶׁם לְאַחֲרָיו

בְּכָל דָּבָר שֶׁל קְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ רֹשֶׁם מִן הַקְּדֻשָּׁה גַּם לְאַחַר שֶׁנַּעֲשֵׂית מִצְוָתוֹ. כְּפִי שֶׁמָּצִינוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת קֹדֶשׁ שֶׁנִּמְשָׁךְ מִמֶּנָּה רֹשֶׁם לְכָל הַשָּׁבוּעַ וּמִנִּיהּ מִתְבָּרְכִין כָּל שִׁיתָּא יוֹמִין (זֹהַר יִתְרוֹ פח.), שֶׁזֶּה עִנְיָנָהּ שֶׁל סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה לְהַמְשִׁיךְ אֶת קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת לְשִׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, וְכָךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּכָל מִצְוָה שֶׁעוֹשִׂים, אַחַר כָּל דָּבָר שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, תּוֹרָה אוֹ תְּפִלָּה, יֵשׁ לוֹ לָאָדָם לְהַמְשִׁיךְ מִמֶּנָּה הַקְּדֻשָּׁה שֶׁתִּשָּׁאֵר אֲצִלּוֹ רֹשֶׁם קְדֻשָּׁה מֵהַמִּצְוָה שֶׁעָשָׂה, וְאָז תִּהְיֶה מִצְוָתוֹ בִּבְחִינַת מִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה שֶׁמִּן הַמִּצְוָה שֶׁעָשָׂה תִּמָּשֵׁךְ עָלָיו קְדֻשָּׁה לַעֲשׂוֹת עוֹד וְעוֹד מִצְוֹות.

וּכְבָר כָּתַב עַל כָּךְ בְּסֵפֶר הָעִקָּרִים (מַאֲמָר ד פל"ה): כִּי הַדָּבָר שֶׁקִּבֵּל אֵי זֶה שֶׁפַע אוֹ כֹּחַ עֶלְיוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁנִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ הַשֶּׁפַע אוֹ הַכֹּחַ הַהוּא, כְּבָר נִשְׁאַר בַּמְקֻבָּל הַהוּא אֵי זֶה רֹשֶׁם מֵהַמַּעֲלָה שֶׁהָיָה בְּשֶׁפַע הַהוּא שֶׁקִּבֵּל רִאשׁוֹנָה, וּבַעֲבוּר זֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (מְגִלָּה כח.) 'וַהֲשִׁמּוֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם' (וַיִּקְרָא כו, לא), אַף כְּשֶׁהֵן שׁוֹמְמִין הֵן בִּקְדֻשָּׁתָן, וְאָמְרוּ תַּשְׁמִישֵׁי קְדֻשָּׁה נִגְנָזִין וְזֶה בַּעֲבוּר הָרֹשֶׁם שֶׁנִּשְׁאַר בָּהֶם מֵהַדָּבָר הָאֱלֹהִי שֶׁהָיוּ מִשְׁכָּן לוֹ אוֹ תַּשְׁמִישׁ אֵלָיו.

קְדֻשַּׁת הַצַּדִּיקִים נִמְשֶׁכֶת לְעוֹלָם

כַּדָּבָר הַזֶּה קַיָּם בַּצַּדִּיקִים הַמְרֻבִּים קְדֻשָּׁה בָּעוֹלָם שֶׁעֲלֵיהֶם אָמְרוּ (בְּרָכוֹת יח.) 'צַדִּיקִים בְּמִיתָתָם קְרוּיִים חַיִּים' וְיָפֶה כּוֹחַ הַצַּדִּיקִים לְהַשְׁפִּיעַ טוֹבָה וּבְרָכָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל גַּם לְאַחַר פְּטִירָתָם, וְזֶהוּ שֶׁמָּצִינוּ בִּפְטִירַת הַצַּדִּיקִים לָשׁוֹן 'וַיֵּאָסֵף אֶל עַמָּיו', כִּי נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים כָּל הִסְתַּלְּקוּתָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא רַק לְעֵינֵי בָּשָׂר, אֲבָל בֶּאֱמֶת הֵם נֶאֱסָפִים אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמַשְׁגִּיחִים עֲלֵיהֶם, וְעַל זֶה אָמְרוּ חָזַ"ל (תַּעֲנִית ה:) יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מֵת, כְּאִלּוּ הוּא חַי לְעוֹלָם וְכוֹחוֹ מְסַיֵּעַ תָּמִיד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

רְאָיָה בְּרוּרָה לְכָךְ מִפָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה וְכֵן פָּרָשַׁת וַיְחִי, אֲשֶׁר שְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ עוֹסְקוֹת בְּעִנְיַן סִלּוּקָם שֶׁל צַדִּיקִים, וְהַתּוֹרָה מַאֲרִיכָה לְסַפֵּר כָּל עִנְיַן מִיתַת שָׂרָה אִמֵּנוּ וְסֵדֶר קְבוּרָתָהּ בִּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, וְכֵן בְּעִנְיַן מִיתַת יַעֲקֹב אָבִינוּ יְחֵדָה לְכָךְ פָּרָשָׁה שְׁלֵמָה בַּתּוֹרָה, כָּל סֵדֶר הַנְהָגָתוֹ קֹדֶם הַמִּיתָה וְכֵן סֵדֶר הַמִּיתָה וְהַקְּבוּרָה, וּבְכָל זֹאת לֹא נִקְרְאוּ הַפָּרָשׁוֹת הָאֵלּוּ בִּלְשׁוֹן מִיתָה אֶלָּא חַיִּים - 'חַיֵּי שָׂרָה' 'וַיְחִי יַעֲקֹב', כְּדֵי לְהַשְׁמִיעַ שֶׁגַּם מִיתָתָם שֶׁל צַדִּיקִים אֵינָהּ אֶלָּא בְּגֶדֶר חַיִּים.

וְעוֹד כָּתַב הַחֶסֶד לְאַבְרָהָם ע"ה סָבוֹ שֶׁל הַחִיד"א ע"ה (מַעְיַן ב, נָהָר כ): וּבְהִיוֹת הַצַּדִּיק גּוֹבֵר בִּקְדֻשָּׁתוֹ בִּזְמַנִּים

יְדוּעִים אָז יִפְקֹד קְדֻשָּׁתוֹ בְּכָל אֵלּוּ הַמְקוֹמוֹת שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ עַל יָדוֹ, כִּי בְּבִיכוֹל יָכוֹל מְצִיאוּת נִיצוֹץ נִשְׁמָתוֹ שָׁם, וְהוּא בָּא לְחַדֵּשׁ אוֹרוֹ מִדֵּי זְמַן לִזְמַן כַּנִּזְכָּר.

וּבָזֶה יִתְבָּאֵר הַנֶּאֱמָר כָּאן 'יְצִיאַת צַדִּיק מִן הָעִיר עוֹשֶׂה רֹשֶׁם' שֶׁגַּם לְאַחַר יְצִיאַת הַצַּדִּיק מִן הָעוֹלָם נִשְׁאַר רֹשֶׁם קְדֻשָּׁתוֹ בִּקְבִיעוּת, נִמְצָא שֶׁהוּא נִשְׁאַר תָּמִיד בַּחַיִּים גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְכָל עֲבוֹדָתָם וּפְעֻלָּתָם קַיָּמִים לְעוֹלָם, כִּי עִקַּר תּוֹלְדוֹתֵיהֶם הֵם מִצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְכָל הַקְדָּשָׁה שֶׁפָּעֲלוּ בְּחַיֵּיהֶם נִשְׁאֶרֶת קְבוּעָה לְעוֹלָמִים, כִּי כָּל דְּבָר קְדֻשָּׁה יֵשׁ לוֹ קִיּוּם וְהוּא מֵנִיחַ רֹשֶׁם בָּעוֹלָם, וְגַם הַבָּאִים אַחֲרָיו זוֹכִים לְהִתְקַשֵּׁר בִּקְדֻשָּׁתוֹ הַשּׁוֹרָה בַּמָּקוֹם.

טוֹבִים מְאוֹרוֹת שֶׁבָּרָא אֱלֹקֵינוּ - הֵם הַצַּדִּיקִים

וְזֶהוּ שֶׁנִּמְשְׁלוּ צַדִּיקֵי הַדּוֹרוֹת לַמְּאוֹרוֹת הַמּוֹשְׁלִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, כִּי לֹא זוֹ בִּלְבַד בְּעוֹדָם בַּחַיִּים בָּעוֹלָם הַזֶּה מְאִירִים הֵם לְאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ, אֶלָּא גַּם לְאַחַר הִסְתַּלְּקוּתָם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא הֵם מוֹסִיפִים לְהַשְׁפִּיעַ טוֹבָה לַתַּחְתּוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּתִפְאֶרֶת שְׁלֹמֹה (הַקְּדָמָה לַמּוֹעֲדִים ד"ה צְדָקָתָם) עַל הַכָּתוּב (קֹהֶלֶת א, ה) 'וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ הוּא', וּכְמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ הַזּוֹרֵחַ בַּיּוֹם וְשׁוֹקֵעַ בַּלַּיְלָה וּלְמָחֳרָתוֹ חוֹזֵר לִזְרֹחַ כְּיוֹם אֶתְמוֹל, כְּמוֹ כֵן גַּם הַצַּדִּיק גַּם בְּשִׁבְתּוֹ בְּגַן עֵדֶן לְאַחַר הִסְתַּלְּקוּתוֹ, עוֹדֶנּוּ מִשְׁתּוֹקֵק לְהַזְרִיחַ אוֹר קְדֻשָּׁתוֹ אֶל מְקוֹמוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה.

הֲרֵי כָּךְ הִיא דַּרְכּוֹ שֶׁל הקב"ה גַּם בְּשָׁעָה שֶׁמִּסְתַּלֵּק ח"ו הַשְׁגָּחָתוֹ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם, עוֹדֶנּוּ מַחְזִיר פָּנָיו בְּבִיכוֹל לַאֲחוֹרָיו וְאֵינוֹ מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם, כְּמוֹ כֵן הַצַּדִּיק הַגַּם שֶׁלְּאַחַר פְּטִירָתוֹ הוּא מִתְעַלֶּה מֵעוֹלָם לְעוֹלָם בְּהֵיכָלוֹת עֶלְיוֹנִים, עִם כָּל זֹאת הוּא מַחְזִיר אֶת רֹאשׁוֹ לְאַחֲרָיו, וְנוֹתֵן אֶל לִבּוֹ מֵאַיִן בָּאָה לוֹ מַדְרֵגָתוֹ בְּגַן עֵדֶן רַק עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלָכֵן הוּא מִתְעוֹרֵר לְהוֹסִיף וּלְהַשְׁפִּיעַ עַל תַּלְמִידָיו לְמַטָּה מִקְדֻּשָּׁה שֶׁל מַעְלָה.

מִדַּת הַחֶסֶד שֶׁל הַצַּדִּיקִים נִמְשֶׁכֶת בְּיוֹתֵר

וְעִקַּר הַסִּיּוּעַ מִן הַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים הוּא מִכּוֹחָם שֶׁל הַנּוֹהֲגִים בְּמִדַּת הַחֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (אָבוֹת פ"ה מי"ט, פ"א מי"ב) 'תַּלְמִידָיו שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ', 'תַּלְמִידָיו שֶׁל אַהֲרֹן', כִּי שֹׁרֶשׁ עֲבוֹדָתָם הָיָה בְּמִדַּת הַחֶסֶד וְלָכֵן עוֹדָם מְסַיְּעִים בְּיָדֵנוּ לְהִתְקָרֵב גַּם לְאַחַר פְּטִירָתָם, וְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁהָיוּ בִּבְחִינָה זוֹ שֶׁל מִדַּת הַחֶסֶד כּוֹחָם עוֹדֶנּוּ מְסַיֵּעַ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ כּוֹחַ מִדַּת הַחֶסֶד שֶׁהִיא מִתְפַּשֶּׁטֶת וּמִתְדַּבֶּקֶת בְּכָל הַנּוֹהֵג בְּחֶסֶד, וְיכוֹלִים לִהְיוֹת תָּמִיד כְּמוֹ תַּלְמִידֵיהֶם וּלְקַבֵּל כּוֹחַ וְסִיּוּעַ מֵהֶם לַעֲבוֹדַת ה'.

תְּנַאי לְקִיּוּם כֹּחַ הַצַּדִּיקִים - שֶׁאוֹחֲזִים בְּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלָּהֶם

לְכָל זֶה נִדְרָשׁ הֲכָנָה מֵהָאָדָם עַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁיֹּאחַז בְּכֹחַ הַצַּדִּיקִים שֶׁהִשְׁאִירוּ כּוֹחָם לְאַחַר פְּטִירָתָם. וְכָךְ אָמַר הרה"ק בַּעַל בֵּית הַיּוֹצֵר ע"ה (הַקְּדָמָה) שֶׁזֶּה הַבֵּאוּר בְּדִבְרֵי רַשִׁ"י ע"ה 'שֶׁבְּזְמַן שֶׁהַצַּדִּיק בָּעִיר הוּא הוֹדָהּ הוּא זִיוָהּ הוּא הֲדָרָהּ', 'עִיר' מִלְּשׁוֹן הִתְעוֹרְרוּת, וּבִזְמַן שֶׁהַצַּדִּיק בָּעִיר הֵינוּ שֶׁהַהִתְעוֹרְרוּת מִן הַצַּדִּיק עַדַיִן נִמְשֶׁכֶת אַף לְאַחַר הִסְתַּלְּקוּתוֹ, שֶׁעֲדַיִן זוֹכְרִים תּוֹרָתוֹ וְצִדְקוֹתָיו וּמִתְאַוִּים לַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂהוּ, אָז 'הוּא הוֹדָהּ זִיוָהּ וַהֲדָרָהּ'. אַךְ אִם 'יָצָא מִשָּׁם' שֶׁהַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל הַצַּדִּיק יָצָא מִלִּבָּם וְאֵין מַרְגִּישִׁים יוֹתֵר הַהִתְעוֹרְרוּת מִמֶּנּוּ אֲזַי 'פָּנָהּ הוֹדָהּ פָּנָה זִיוָהּ פָּנָה הֲדָרָהּ'.

עֲלִיַּת הַתְּפִלָּה דֶּרֶךְ מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ

נֶאֱמַר בְּפָרָשָׁתֵנוּ וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם (כח, יז). עִנְיַן קְבִיעוּת מָקוֹם לַתְּפִלָּה מְסֻגָּל לַעֲלִיַּת הַתְּפִלּוֹת וְקַבָּלָתָם, כִּי לָאו כָּל אָדָם רָאוּי לְכָךְ שֶׁתִּהְיֶה תְּפִלָּתוֹ רְצוּיָה וּמְקֻבֶּלֶת בַּמָּקוֹם, וְצָרִיךְ לְעֵזֶר וְסִיּוּעַ קְדֻשַּׁת הַמָּקוֹם הַגּוֹרֵם לְהַעֲלוֹת הַתְּפִלּוֹת, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים א', ח מח-מט) וְהִתְפַּלְלוּ אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ אַרְצָם וְגוֹ' וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנִתִי לִשְׁמֶךָ, וְשָׁמַעְתָּ הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתְּךָ אֶת תְּפִלָּתָם', וּמְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ נַעֲשָׂה אֶמְצָעִי בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם לְהַעֲלוֹת תְּפִלּוֹתֵיהֶם כְּמִין סֻלָּם וְשַׁעַר הַשָּׁמַיִם, רְאֵה בְּסִפְרִי (פר' קְרַח פִּי' קיט:) 'סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה' זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, 'וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה' אֵלּוּ הַקָּרְבָּנוֹת הַקְּרֵבִים שָׁרֵיחָם עוֹלֶה לַשָּׁמַיִם. וּבְרַמְבָּ"ן כָּתַב (בְּרֵאשִׁית כח, יז) 'וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם' הוּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא שַׁעַר לַעֲלוֹת מִשָּׁם הַתְּפִלּוֹת וְהַקָּרְבָּנוֹת לַשָּׁמַיִם. וְגַם בִּזְמַן

הַחֲרִבָן הוֹתִיר לָנוּ ה' מִקְדָּשׁ מְעַט אֵלּוּ בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, מְקוֹם הִתְאַסְּפוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד בָּהֶם בִּתְפִלַּת רַבִּים, וְתִהְיֶה תְּפִלָּתָם נִשְׁמַעַת בַּמָּרוֹם בִּזְכוּת קְדֻשַּׁת הַמָּקוֹם.

תְּפִלַּת הַצַּדִּיקִים אֵינָהּ צְרִיכָה סִיּוּעַ

וְכָתַב בַּיְעָרוֹת דְּבַשׁ (ח"א דְּרוּשׁ ט) בָּאֱמֶת צַדִּיקִים אֵינָם צְרִיכִים לַמְּמָצֵּע לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתָם, אֶלָּא תְּפִלָּתָם חֲשׁוּבָה כְּעֶתֶר הַמְהֻפָּכָת דִּין לְרַחֲמִים, וְהִיא בּוֹקַעַת רְקִיעִים כְּחֶרֶב וְעוֹלָה מֵעַצְמָהּ הַשָּׁמַיְמָה, וְלֹא תְּפִלָּתָם לְבַדָּהּ אֶלָּא גַּם תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם טוֹבָה בְּהִיוָתָן כְּרוּכוֹת בִּתְפִלּוֹת הַצַּדִּיקִים לְהִתְעַלּוֹת יַחַד עִמָּם בְּלִי מְנִיעָה, אָמְנָם הַצַּדִּיקִים בְּרֹב עֲנָוְתָנוּתָם אֵינָם מוֹנְעִים רַגְלֵיהֶם מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, אֶלָּא מְשִׁימִים עַצְמָם כְּפְשׁוּטֵי עַם הַזְּקוּקִים שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חָז"ל (בְּרָכוֹת ו:) הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ אוֹמְרִים עָלָיו 'אֵי עָנָיו אֵי חָסִיד', וְזוֹ הִיא עֲנָוְתָנוּתָם שֶׁלַּמְרוֹת חֲסִידוּתָם אֵינָם מוֹנְעִים עַצְמָם מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, כְּבָיכוֹל גַּם הֵם זְקוּקִים לִקְדֻשַּׁת בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁתִּסַּיַּע לִתְפִלָּתָם לְהִתְעַלּוֹת לְמַעְלָה.

הַתּוֹרָה לֹא מַאֲרִיכָה בִּסְפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת - אֶלָּא כְּדֵי לְלַמְּדֵנוּ מוּסַר הַשֵּׂכֶל

רָאִיתִי בַּמַּגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב (וַיֵּצֵא) שֶׁכָּתַב שֶׁלֹּא הָיְתָה מְגַמָּה בַּ'חֲמֵשׁ' רַק לְסַפֵּר 'סִפּוּרִים' עַל הָאָבוֹת. חָלִילָה וְחָס. כָּל הָעִנְיָנִים הַלָּלוּ הַמּוּבָאִים בַּתּוֹרָה, זֶה בָּא לְלַמְּדֵנוּ מוּסָר - בְּאֹפֶן כְּלָלִי וּבְאֹפֶן פְּרָטִי. זֶה לֹא סְתָם 'סִפּוּרִים' בָּעֲלְמָא. וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּזֹּהַר בְּפָרָשַׁת בְּהַעֲלֹתְךָ (דַּף קנב ע"א), שֶׁרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי מְקַלֵּל בְּקְלָלוֹת נִמְרָצוֹת אוֹתוֹ אֶחָד הַחוֹשֵׁב שֶׁחָמֵשׁ זֶה קֹבֶץ שֶׁל סִפּוּרִים. רַחֲמָנָא לִצְלַן מֵהַאי דַּעְתָּא. וְאָנוּ צְרִיכִים לְהִתְבּוֹנֵן בְּפָרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ, מָה יֵּשׁ לָנוּ לִלְמֹד מִ'מַּעֲשֵׂה אָבוֹת', מִיַּעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה.

אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה: 'וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע, וַיֵּלֶךְ חָרָנָה. וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ, וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו, וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא. וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה, וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה, וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ. וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר, אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק, הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ, לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ. וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ, וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה, וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ' (בְּרֵאשִׁית כח, י-יד).

רַק כָּאן שָׁכַב יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, וְהַטַּעַם לָזֶה

'וַיּוֹקֵץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה, וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי' (שָׁם פָּסוּק טז.) דָּבָר רִאשׁוֹן, מָה שֶּׁצְּרִיכִים תָּמִיד לַחְזֹר וּלְשַׁנֵּן, מָה שֶׁהִזְכִּירוּ רַבּוֹתֵינוּ: 'וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם. וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא' (פָּסוּק יא), וּמֵבִיא אֶת זֶה רָשִׁ"י בַּחֲמֵשׁ כָּאן: 'לְשׁוֹן מִעוּט, בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שָׁכַב, אֲבָל אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנִים שֶׁשִּׁמֵּשׁ בְּבֵית עֵבֶר לֹא שָׁכַב בַּלַּיְלָה, שֶׁהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה'. וְהֵם דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פר' סח סִי' יא.) וְהַטַּעַם שֶׁלֹּא שָׁכַב, עֵסֶק הַתּוֹרָה, שֶׁהָיָה יָגֵעַ וְעָמֵל בַּתּוֹרָה יוֹמָם וָלַיְלָה כִּפְשָׁטוֹ.

וְזוֹ לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ תַּנְחוּמָא (פר' וַיִּשְׁלַח סִי' ט:) אֵין לְךָ אָדָם שֶׁהָיָה יָגֵעַ בַּתּוֹרָה כְּאָבִינוּ יַעֲקֹב, כְּמוֹ דְּאַת אָמַר וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים (בְּרֵאשִׁית כה, כז), אֵין כְּתִיב כָּאן יוֹשֵׁב אֹהֶל, אֶלָּא יוֹשֵׁב אֹהָלִים, יוֹצֵא מִבֵּית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל שֵׁם, וְהוֹלֵךְ לְבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל עֵבֶר, וּמִבֵּית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל עֵבֶר, לְבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל אַבְרָהָם. עכ"ל.

לְהַקְדִּים רְפוּאָה לַמַּכָּה

אֲבָל יֵשׁ בְּזֶה עוֹד טַעַם. יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה יוֹדֵעַ לְהֵיכָן הוּא הוֹלֵךְ. הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ אֶל 'לָבָן'. 'לָבָן' הָאֲרַמִּי'. הוּא נִכְנָס לְ'גֹּב הָאֲרָיוֹת'. 'מְאוּרַת נְחָשִׁים'. 'לָבָן' שָׁהָיָה לוֹ 'יְשִׁיבָה' וְ'בֵּית מִדְרָשׁ' שֶׁל 'כִּשּׁוּף', וְכָל מִי שֶׁרָצָה לְ'הִתְחַנֵּךְ' בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ שֶׁל 'כִּשּׁוּף' וְ'טֻמְאָה' יָדַע אֶת הַכִּתְבֹת. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת בָּלָק, 'פִּתּוֹרָה אֲרָם', שָׁם הָיָה 'בֵּית הַמִּדְרָשׁ', שֶׁל מְכַשְּׁפִים וְרַמָּאִים, וּמִי שֶׁרָצָה לָבוֹא וּלְקַבֵּל דִּפְלוֹמָה שָׁם יָכֹל לָבוֹא וְלִלְמֹד שָׁם. יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה יָדַע לְהֵיכָן הוּא נִכְנָס. מַקְדִּים רְפוּאָה לְמַכָּה. מָה הַ'רְפוּאָה'? 'תּוֹרָה'!. תּוֹרָה זֶה רְפוּאָה לְכָל דָּבָר.

אֵין לְךָ נֶשֶׁק גָּדוֹל מֵעֵסֶק הַתּוֹרָה

בְּמֶשֶׁךְ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה לוֹמְדִים בְּמִצְוִי הַנֶּפֶשׁ, לוֹמְדִים בְּלִי לִישֹׁן בַּלַּיְלָה, לוֹמְדִים בִּשְׁקִידָה נוֹרָאִית, בְּהֶמְשֵׁךְ אֶחָד בְּלִי הַפְסָקוֹת, וְרַק בִּהְיוֹתוֹ בַּדֶּרֶךְ, הוּא לָן. אֲבָל בְּאוֹתָן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנִים שֶׁשִּׁמֵּשׁ בְּבֵית עֵבֶר לֹא שָׁכַב בַּלַּיְלָה.

אָדָם שֶׁהוֹלֵךְ לְ'לָבָן' צָרִיךְ לְהִצְטַיֵּד בְּ'נָשָׁק', וְאֵין 'נָשָׁק' כְּנֶגֶד 'לָבָן הָאֲרַמִּי' אֶלָּא 'תּוֹרָה'. הַכֹּחַ שֶׁל יִשְׂרָאֵל זֶה לֹא בְּ'כֹחַ הַזְּרוֹעַ', 'הַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו' (בְּרֵאשִׁית כז, כב), אֲבָל הַ'נָּשָׁק' שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁל 'יַעֲקֹב', 'הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב' (בְּרֵאשִׁית שָׁם.) לָמָּה? כִּי הוּא הוֹלֵךְ לְמָקוֹם מְסֻכָּן, 'מָקוֹם מוּעָד לְפָרְעָנוּת', הוֹלֵךְ אֶל 'לָבָן הָאֲרַמִּי', הַ'רַמַּאי' כַּיָּדוּעַ, הָיָה לוֹ פִּרְסוּם בְּכָל הָעוֹלָם, כֻּלָּם יָדְעוּ מִי הוּא 'לָבָן' הָרַמַּאי, וְיַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה יָדַע עִם מִי יֵשׁ לוֹ 'עֵסֶק' כָּאן. לָכֵן מָכְרָחִים לְהִצְטַיֵּד בְּ'נָשָׁק'. אֵין זְמַן לְ'שֵׁנָה'. צָרִיךְ לֶאֱסֹף 'תּוֹרָה' בִּשְׁקִיקָה גְּדוֹלָה. וְכָךְ ה' יַעְזֹר שֶׁהוּא יוּכַל לְהַצְלִיחַ עִם אוֹתוֹ אֶחָד, עִם 'לָבָן הָאֲרַמִּי'. כָּךְ בְּמֶשֶׁךְ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה. רַק אַחֲרֵי הֲכָנָה כָּזוֹ, יָכוֹל לָצֵאת לַדֶּרֶךְ, וְרַק אָז 'וַיִּשְׁכַּב'.

הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה הֵם שֶׁיְּכוֹלִים לְבַטְּלָה גְּזֵרָה רָעָה מֵהָאָדָם

נִפְקָא מִנָּה לְכָל אֶחָד מֵאִתָּנוּ, שֶׁיֵּדַע שֶׁ'תּוֹרָה' וְ'תְּפִלָּה' הִיא שֶׁפּוֹעֶלֶת אֶת עִקַּר הָעִקָּרִים. רַק 'תּוֹרָה' הִיא שֶׁמְּשַׁנָּה 'גְּזֵרָה'. בַּגְּמָרָא מַסֶּכֶת שַׁבָּת (קנו.) יֵשׁ מַחְלֹקֶת אִם יֵשׁ 'מַזָּל' לְיִשְׂרָאֵל אוֹ לֹא, וּלְמָאן דְּאָמַר 'אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל' מְפָרֵשׁ רָשִׁ"י (שָׁם) 'דְּעַל יְדֵי תְּפִלָּה וּזְכוּת מִשְׁתַּנֶּה מַזָּלוֹ לְטוֹבָה'. מָה זֶה 'זְכוּת'? יֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁזֶּה 'צְדָקָה'. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁזֶּה 'תּוֹרָה', כָּךְ אוֹמֵר הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים פָּאלַאגִ'י זצ"ל (ע' נֶפֶשׁ חַיִּים מע' מ אות כה.) לָדַעַת: לְשַׁנּוֹת 'גְּזֵרָה' אֲפִשָׁר רַק עַל יְדֵי 'תְּפִלָּה', רַק עַל יְדֵי 'תּוֹרָה'.

'כַּד יָהִיב דַּעְתֵּהּ לְמֶהְדַּר' - בִּשְׁבִיל לְקַבֵּל סִיעְתָּא דִּשְׁמַיָּא צָרִיךְ הִשְׁתַּדְּלוּת

הַגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת חֻלִּין (צא:) אוֹמֶרֶת, עַל הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ - וְגַם רָשִׁ"י מַעְתִּיק אֶת זֶה (פְּסוּק יז) - כְּשֶׁהִגִּיעַ יַעֲקֹב לְחָרָן, אָמַר: 'אֶפְשָׁר עָבַרְתִּי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ אֲבוֹתַי וַאֲנִי לֹא הִתְפַּלַּלְתִּי?!', כָּךְ יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה שָׁאַל אֶת עַצְמוֹ, אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁבַּמָּקוֹם שֶׁבּוֹ אֲבוֹתַי הִתְפַּלְּלוּ, בַּמָּקוֹם שֶׁהָיָה בּוֹ נִסָּיוֹן הָעֲקֵדָה, אוֹתוֹ מָקוֹם מְקֻדָּשׁ עָבַרְתִּי וְלֹא הִתְפַּלַּלְתִּי?! אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: 'כַּד יָהִיב דַּעְתֵּהּ לְמֶהְדַּר', כְּשֶׁנָּתַן דַּעְתּוֹ לַחְזוֹר, 'קְפָצָה לֵהּ אַרְעָא', קָפְצָה לוֹ הָאָרֶץ, דְּהַיְנוּ: נִתְקַצְּרָה לוֹ הַדֶּרֶךְ, כָּךְ אוֹמֵר רָשִׁ"י (חֻלִּין שָׁם). 'מִיָּד וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם', הוּא הִגִּיעַ חֲזָרָה לְ'הַר הַמּוֹרִיָּה'. נִתְחַדֵּשׁ כָּאן חִדּוּשׁ גָּדוֹל לְלַמֵּד אוֹתָנוּ, כָּלָם מְבַקְּשִׁים 'עָלַיָּה' בַּעֲבוֹדַת ה' יִתְבָּרַךְ, אַף אֶחָד לֹא רוֹצֶה לַעֲמֹד וּלְהִשָּׁאֵר בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, אֲבָל זֶה תָּלוּי בְּהִשְׁתַּדְּלוּת שֶׁלּוֹ. רַק כַּאֲשֶׁר יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה 'כַּד יָהִיב דַּעְתֵּהּ', כַּאֲשֶׁר נָתַן בְּדַעְתּוֹ לַחְזוֹר - נַעֲשָׂה לוֹ קְפִיצַת הַדֶּרֶךְ. אַחֲרֵי שֶׁהִשְׁתַּדְּלָתָ דַּוְקָא.

'אֹרַח חַיִּים לְמַעְלָה לְמַשְׂכִּיל'

הָאֱמֶת הִיא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִשָּׁאֵר עַל אוֹתוֹ מָקוֹם. 'אֹרַח חַיִּים לְמַעְלָה לְמַשְׂכִּיל, לְמַעַן סוּר מִשְּׁאוֹל מָטָּה', כָּךְ אוֹמֵר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ ע"ה - הֶחָכָם מִכָּל הָאָדָם (מְלָכִים א, ה, יא) - בְּסֵפֶר מִשְׁלֵי (טו, כד). פֵּרוּשׁ הַדְּבָרִים: אִם אָדָם לֹא עוֹלֶה בַּעֲבוֹדַת הַשי"ת, 'מוֹדָעָה רַבָּה לְאוֹרָיְתָא': הוּא בִּירִידָה! בְּהֶכְרֵחַ. אִי אֶפְשָׁר שֶׁאָדָם יִפַּיֵּס אֶת עַצְמוֹ וְיֹאמַר: 'אֲנִי לֹא עוֹלֶה, אֲבָל אֲנִי גַּם לֹא יוֹרֵד'. אֵין דָּבָר כָּזֶה. זֶה טָעוּת. אִם אָדָם לֹא עוֹלֶה בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא - בְּהֶכְרֵחַ הוּא יוֹרֵד. 'אֹרַח חַיִּים לְמַעְלָה לְמַשְׂכִּיל', מִי שֶׁרוֹצֶה בֶּאֱמֶת 'לְהַשְׂכִּיל' וְ'לַעֲלוֹת', מְכְרָח לִהְיוֹת 'לְמַעְלָה', כִּי אִם לֹא - הֲרֵי שֶׁהוּא יוֹרֵד (וְכֵן כָּתַב הַגְּרָ"א זַ"ל בְּפֵרוּשׁוֹ לְמִשְׁלֵי שָׁם).

אָסוּר 'לְקַפֵּא' בַּעֲבוֹדַת ה'

מְסַפְּרִים עַל רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ הַ'בַּעַל שֵׁם טוֹב' ע"ה, שֶׁפַּעַם הָיָה מְהַלֵּךְ עִם הַתַּלְמִידִים שֶׁלּוֹ בְּחוּ"ל, בְּ'רוּסְיָה', ('פּוֹלִין'), בַּחֹרֶף הָרוּסִי', שָׁם הַקֹּר נוֹרָא, וּמֵחֲמַת הַקֹּר הָעָצוּם קָפָא הַ'נָּהָר' כַּ'קֶרַח'. וְרָאָה שֶׁעוֹמְדִים גּוֹיִים עַל הַנָּהָר, וְהֵם חוֹצְבִים עַל גַּבֵּי הַנָּהָר, עוֹשִׂים אֶת הַ'צָּלָם' שֶׁלָּהֶם עַל גַּבֵּי הַ'קֶרַח', (אֶת הַ'שְׁתִי וָעֶרֶב' שֶׁלָּהֶם, 'צְלָב', חָצְבוּ בַּ'קֶרַח'), נֶאֱנַח אֲנָחָה גְּדוֹלָה וְמָרָה הַ'בַּעַל שֵׁם טוֹב' ע"ה. שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ הַתַּלְמִידִים: 'כְּבוֹד הָרַב, מָה הַ'אֲנָחָה' הַזּוֹ?', אָמַר לָהֶם: לָמַדְתִּי מִכָּאן מוּסַר הַשְׂכֵּל, אַיִם וְנוֹרָא, מוּסָר נוֹקֵב. מְקוֹם הַ'טַּהֲרָה' שֶׁיֵּשׁ לָנוּ - זֶה 'מַיִם'. אָדָם שֶׁהוּא טָמֵא טוֹבֵל בְּ'מִקְוֶה'. טוֹבֵל בְּמַעְיָן וְנִטְהָר. לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תּוֹרָה לְ'מַיִם'? מָה 'מַיִם' מַעֲלִים אֶת הָאָדָם מִ'כַּף טֻמְאָה' לְ'כַף זְכוּת', כָּךְ גַּם כֵּן 'תּוֹרָה ' (ע' בְּרָכוֹת טז רע"א). אֲבָל 'טַהֲרָה' זֶה בָּא מִכֹּחַ 'מַיִם'. אָדָם טוֹבֵל בְּ'מִקְוֶה' נִטְהָר. וְכָאן בְּרֶגַע שֶׁהַנָּהָר 'קָפָא' - הוּא שִׁמֵּשׁ וּמְשַׁמֵּשׁ לְ'עֲבוֹדָה זָרָה'. חוֹקְקִים וְחוֹצְבִים עַל גַּבּוֹ 'עֲבוֹדָה זָרָה'. לְלַמֵּד אוֹתָנוּ: אִם אָדָם 'קוֹפֵא' בַּעֲבוֹדַת ה', אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ

לַ'עֲבוֹדָה זָרָה'. בַּעֲבוֹדַת ה' אִי אֶפְשָׁר לִקְפֹּא. מְכָרָחִים תָּמִיד לְהִתְקַדֵּם וְלַעֲלוֹת. אֵין לַעֲמֹד. מְכָרָחִים תָּמִיד לְהִתְאַזֵּר בַּכֹּחַ וּלְהַמְשִׁיךְ הָלְאָה וָהָלְאָה. אֵין לְהֵעָצֵר. בְּרֶגַע שֶׁהָאָדָם נֶעֱצַר, 'קוֹפֵא עַל שְׁמָרָיו'. זֶה 'סַכָּנָה!'. הוּא יָכוֹל לְהִתְהַפֵּךְ לְמְצִיאוּת שֶׁל 'עֲבוֹדָה זָרָה'. זֶה מְצִיאוּת שֶׁל 'תּוֹרָה', מְצִיאוּת שֶׁל עֲבוֹדַת ה' יִתְבָּרַךְ.

'וְסַרְתֶּם - וַעֲבַדְתֶּם!'

'אֹרַח חַיִּים לְמַעְלָה לְמַשְׂכִּיל' (מִשְׁלֵי שָׁם), אִם ח"ו יַעֲמֹד - 'יִקְפָּא'. וְאִם אָדָם קְצָת מִתְרַחֵק מִתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאֲנַחְנוּ אוֹמְרִים בְּכָל בֹּקֶר וָעֶרֶב בְּפָרָשַׁת 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל': 'וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם' (דְּבָרִים יא, טז), אוֹמֵר רַשְׁ"י (שָׁם): 'וְסַרְתֶּם', פְּרִשְׁתֶּם מִן הַתּוֹרָה, וּמִתּוֹךְ כָּךְ, 'וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים'. כֵּיוָן שֶׁאָדָם פּוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה הוֹלֵךְ וּמִדַּבֵּק בְּ'עֲבוֹדָה זָרָה'. אִם אָדָם שָׂפָר מִן הַתּוֹרָה, 'סָר' קְצָת, (לֹא צָרִיךְ הַרְבֵּה), בְּאוֹתוֹ זְמַן יָכוֹל הוּא לְהִדָּבֵק בְּ'עֲבוֹדָה זָרָה'. מַמָּשׁ בְּרֶגַע אֶחָד שֶׁל 'וְסַרְתֶּם' מִן הַתּוֹרָה, כְּבָר יָכוֹל הָאָדָם לִפֹּל לְ'עֲבוֹדָה זָרָה'.

וְזֶה הַפְּשָׁט בִּלְשׁוֹן הַגְּמָרָא (בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת): 'נוֹפֵל לְגֵהִינֹם'. מָה הַפֵּרוּשׁ 'נוֹפֵל?'. בְּרֶגַע אֶחָד יָכוֹל לִפֹּל לְגֵהִינֹם. פֵּרוּשׁוֹ בְּ'חֲדָא מַחְתָּא', לֹא צָרִיךְ לְלֶכֶת 'צַעַד אַחַר צַעַד' לְגֵהִינֹם. בְּרֶגַע אֶחָד יָכוֹל לִפֹּל. זֶה הַסַּכָּנָה. וְיֵשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁכָּתוּב עֲלֵיהֶם: 'יוֹרֵשׁ גֵּהִנֹּם'. פֵּרוּשׁוֹ שֶׁל דָּבָר, כְּמוֹ 'יְרֻשָּׁה', בָּרוּר לוֹ שֶׁהוּא יְקַבֵּל, אֲחֲרֵי פְּטִירַת אָבִיו יְקַבֵּל אֶת הַ'יְרֻשָּׁה', אִם יִרְצֶה אוֹ לֹא יִרְצֶה. גַּם אִם יִצְעַק: אֲנִי לֹא רוֹצֶה יְרֻשָּׁה. לֹא יַעֲזֹר לוֹ. יְרֻשָּׁה בָּאָה לְךָ אִם תִּרְצֶה וְאִם לֹא. אַתָּה לֹא יָכוֹל לְהִתְחַמֵּק מִמֶּנָּה. כָּךְ אוֹתוֹ דָּבָר: 'יוֹרֵשׁ גֵּהִנֹּם', וַדַּאי יְקַבֵּל אֶת הַ'יְרֻשָּׁה' הַזּוֹ שֶׁל גֵּהִנֹּם. וְיֵשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁכָּתוּב עֲלֵיהֶם 'יוֹרֵד לְגֵהִינֹם', מַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה, לֹא בְּפַעַם אַחַת.

הַבָּא לְהִטָּהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ - וּכְכָל שֶׁיָּבוֹא יוֹתֵר, יְסַיְּעוּהוּ יוֹתֵר

אִם אַתָּה מְחַפֵּשׂ עֶזְרָה מִן הַשָּׁמַיִם, אַתָּה מְחַפֵּשׂ שֶׁיַּקְפִּיצוּ אוֹתְךָ הָלְאָה - זֶה תָּלוּי בְּךָ. כְּשֶׁאַתָּה מִתְקָרֵב וּבָא, כְּשֶׁאַתָּה נוֹתֵן דַּעְתְּךָ לַחְזֹר לְאָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, רַק אָז תְּקַבֵּל עֶזְרָה מִן הַשָּׁמַיִם. אֲבָל לֹא יִתָּכֵן שֶׁאָדָם יִהְיֶה בַּמְּצִיאוּת שֶׁלּוֹ, בַּ'מַהֲלָךְ' שֶׁלּוֹ, וְהוּא רוֹצֶה לְקַבֵּל עֶזְרָה מִן הַשָּׁמַיִם. זֶה לֹא הוֹלֵךְ. כְּשֶׁאַתָּה מִתְקָרֵב, כְּשֶׁאַתָּה נוֹתֵן דַּעְתְּךָ לְהִתְקָרֵב, יַעֲזְרוּ לְךָ מִן הַשָּׁמַיִם. 'הַבָּא לְטַהֵר מְסַיְּעִין בְּיָדוֹ' (שַׁבָּת קד.). אֲבָל הוּא צָרִיךְ לָבוֹא. הוּא לֹא יָכוֹל לְהִשָּׁאֵר בִּמְקוֹמוֹ וְלוֹמַר: 'רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, אֲנִי מְזַכֶּה אוֹתְךָ בְּמִצְוָה יְקָרָה וּקְדוֹשָׁה, שֶׁתַּחְזִיר אוֹתִי בִּתְשׁוּבָה', אֵין דָּבָר כָּזֶה. אַתָּה תִּתְקָרֵב, וְאַתָּה תָּבוֹא, וְאַתָּה תִּשְׁתַּדֵּל, וְאַתָּה תִּתְאַמֵּץ - וְרַק אָז תְּקַבֵּל עֶזְרָה מִן הַשָּׁמַיִם. אֲבָל לְגַלְגֵּל אֶת זֶה עַל הַשָּׁמַיִם מִלְּכַתְּחִלָּה, בְּלִי לְנַסּוֹת, זֶה לֹא שַׁיָּךְ. כְּשֶׁנּוֹתֵן דַּעְתּוֹ לַחְזֹר, 'כַּד יָהִיב דַּעְתֵּיהּ לְמֶהֱדַר', עוֹזְרִים לוֹ וּמְסַיְּעִין בְּיָדוֹ. כְּשֶׁהוּא בָּא לְטַהֵר מְסַיְּעִין בְּיָדוֹ. וְקַבָּלָה בְּיָדֵנוּ: שֶׁכָּל מָה שֶׁאָדָם יְהֵא יוֹתֵר בָּא לְטַהֵר - כָּךְ יִהְיֶה הַסִּיּוּעַ גָּדוֹל יוֹתֵר. וּכְבָר אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בְּרָצוֹן שֶׁל הָאָדָם, וְ'רָצוֹן' אוֹתִיּוֹת **'צָנוֹר'**, אוֹתָן אוֹתִיּוֹת שֶׁמַּרְכִּיבוֹת אֶת הַמִּלָּה 'רָצוֹן' הֵם אוֹתָם אוֹתִיּוֹת שֶׁמַּרְכִּיבוֹת אֶת הַמִּלָּה 'צִנּוֹר'. (ע' לְמָרָן הַחִיד"א בְּס' נַחַל קְדוּמִים פר' רְאֵה אוֹת א). לְלַמְּדֵנוּ: שֶׁלְּפִי הַ'רָצוֹן' שֶׁאַתָּה רוֹצֶה, לְפִי הַכַּמּוּת שֶׁל הַ'רָצוֹן' שֶׁאַתָּה רוֹצֶה - כָּךְ יַשְׁפִּיעוּ לְךָ. כָּךְ הַ'צִּנּוֹר' שֶׁתְּקַבֵּל. אָדָם שֶׁמְּבַקֵּשׁ מְעַט - יְקַבֵּל מְעַט. אָדָם שֶׁרְצוֹנוֹ רָעֵב וְגָדוֹל וְעָז - יְקַבֵּל הַרְבֵּה. הַכֹּל תָּלוּי בְּךָ. כַּמָּה שֶׁתְּבַקֵּשׁ וְתִרְצֶה יוֹתֵר - תְּקַבֵּל יוֹתֵר. זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה. שֶׁאָדָם יִתְאַמֵּץ בַּדָּבָר הַזֶּה. זֶה הַיְסוֹד שֶׁאָנוּ רוֹאִים כָּאן, עֶזְרָה מִן הַשָּׁמַיִם יֵשׁ - אֲבָל לְמִי שֶׁבָּא. אִם אָדָם 'לֹא אִכְפַּת' לוֹ - גַּם בַּשָּׁמַיִם 'לֹא אִכְפַּת' מִמֶּנּוּ.

עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ

יֵשׁ מִצְוָה שֶׁל 'עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ' (שְׁמוֹת כג, ה), מִצְוָה שֶׁל 'פְּרִיקָה', אִם אָדָם רוֹאֶה אֶת חֲמוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהוּא רוֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ, הִטְעִינוּ אוֹתוֹ 'מִטְעָן' כָּבֵד וְהוּא 'רָבַץ', אֵין לוֹ כֹּחַ לָשֵׂאת בְּ'מַשָּׂא' - יֵשׁ מִצְוָה לַעֲזֹר לוֹ לְפָרֵק, הֲרֵי צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים דְּאוֹרָיְתָא (בָּבָא מְצִיעָא לב:). וְהַגְּמָרָא אוֹמֶרֶת (בָּבָא מְצִיעָא לא.): בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? אֵימָתַי אָדָם חַיָּב לַעֲזֹר לְפָרֵק? 'עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ'. כְּשֶׁבַּעַל הַחֲמוֹר הַזֶּה גַּם הוּא נוֹתֵן יָד וּמִשְׁתַּתֵּף בַּפְּרִיקָה אוֹ מִשְׁתַּתֵּף בַּטְּעִינָה - אַתָּה מְצֻוֶּה לַעֲזֹר. אֲבָל אִם בַּעַל הַבַּיִת אוֹמֵר לַשֵּׁנִי: 'תִּרְאֶה, מִן הַשָּׁמַיִם זִכּוּ אוֹתְךָ בְּמִצְוָה יְקָרָה שֶׁל פְּרִיקַת הַחֲמוֹר, אַתָּה תִּפְרֹק וַאֲנִי בֵּינְתַיִם אָנוּחַ קְצָת, אִישַׁן קְצָת, אֶעֱשֶׂה סִיגָרִיָּה. אֲנִי מְכַבֵּד אוֹתְךָ בַּמִּצְוָה הַזֹּאת',

(בְּ'חִנָּם' אֲנִי מְכַבֵּד אוֹתְךָ לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה. לֹא צָרִיךְ אֲפִלּוּ שְׁתִּשַׁלֵּם עַל זֶה), אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא, בְּאֹפֶן כָּזֶה, בְּצִיּוּר כָּזֶה, פָּטוּר מִלַּעֲזֹר וּלְסַיֵּעַ בַּפְּרִיקָה. לָמָּה? 'עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ' - עִמּוֹ בְּמַלְאכְתּוֹ. כְּשֶׁבַּעַל הַבַּיִת נוֹתֵן יָד, אַתָּה מְחֻיָּב לַעֲזֹר, אֲבָל כְּשֶׁהוּא 'יָצָא מִן הַתְּמוּנָה', אַתָּה לֹא חַיָּב לַעֲזֹר.

הוּא הַדִּין - אוֹמְרִים רַבּוֹתֵינוּ הַמְפָרְשִׁים (ע' להגרש"ק בס' גְּבוּרוֹת שְׁלֹמֹה מַאֲמָר ג לְסִכּוֹת דַּף פה ע"ב) - בְּמִצְוָה שֶׁל 'תְּשׁוּבָה'. הוּא הַדִּין בְּמִצְוֹוֹת שֶׁהָאָדָם מִתְקָרֵב לְבוֹרְאוֹ. אִם אַתָּה נוֹתֵן יָד - יַעְזְרוּ לְךָ מִן הַשָּׁמַיִם. אֲבָל בָּרֶגַע שֶׁאַתָּה פּוֹטֵר אֶת עַצְמְךָ, לֹא עוֹשֶׂה כְּלוּם, יוֹשֵׁב בְּמִקּוֹמְךָ בְּנַחַת, וּמִתְפַּלֵּא מַדּוּעַ וְלָמָּה אֵין לְךָ סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא. כִּי אַתָּה לֹא מִשְׁתַּדֵּל. אַתָּה צָרִיךְ לְהִתְקַדֵּם, אַתָּה צָרִיךְ לָבוֹא, אַתָּה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּחִינָה שֶׁל 'כַּד יָהִיב דַּעְתֵּיהּ לְמֶהֱדַר', כְּשֶׁאַתָּה נוֹתֵן אֶת דַּעְתְּךָ לַחְזֹר - יַעְזְרוּ לְךָ מִן הַשָּׁמַיִם. אֵין דָּבָר כָּזֶה שֶׁתְּגַלְגֵּל עַל אֲחֵרִים וְאַתָּה לֹא תַּעֲשֶׂה כְּלוּם. טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי טוֹב ה' (תְּהִלִּים לד, ט). אֲבָל צָרִיךְ לִטְעֹם. 'טַעֲמוּ - וּרְאוּ'. רַק אַחֲרֵי שֶׁטּוֹעֲמִים יְכוֹלִים לִרְאוֹת. אֲבָל בְּלִי הִשְׁתַּדְּלוּת, לֹא יַעֲזֹר שׁוּם דָּבָר.

מַלְבּוּשׁ חָדָשׁ - אַחֲרֵי שֶׁמּוֹרִידִים אֶת הַמַּלְבּוּשׁ הַיָּשָׁן

מוּבָא מָשָׁל נִפְלָא, עַל אֵיזֶה 'כַּפְרִי' אֶחָד שֶׁחַי בְּאֵיזֶה 'יַעַר' (אֵיזֶה גֵּ'וּנְגֶּל אֶחָד), וְיוֹם אֶחָד הִתְגַּלְגֵּל וּבָא לַ'עִיר'. הִסְתַּכֵּל בָּאֲנָשֵׁי הַ'עִיר', (עִיר גְּדוֹלָה, עִיר מְכֻבֶּדֶת), וְרָאָה אֵיךְ הוּא לָבוּשׁ - וְאֵיךְ הֵם לְבוּשִׁים. נִבְהַל, הוּא לָבוּשׁ בְּ'בְּלוֹיֵי סְחָבוֹת', (אֵיזֶה מִין גְּלִימָה מְזֻהֶמֶת, טְלָאֵי עַל טְלָאִי, סְמַרְטוּטִים), וְכָאן כֻּלָּם לְבוּשִׁים כְּמוֹ 'מְלָכִים' נְסִיכֵי אֶרֶץ, לְבוּשִׁים בְּ'מַלְבּוּשׁ מְפֹאָר'. וְאוֹתוֹ כַּפְרִי חָמַד אֶת זֶה, אָמַר, 'אֲנִי גַּם רוֹצֶה כָּזֶה מַלְבּוּשׁ'. שָׁאַל אֶת אַחַד הָאֲנָשִׁים, 'הֵיכָן מַשִּׂיגִים לְבוּשׁ כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם לוֹבְשִׁים כָּאן בָּעִיר?' אָמְרוּ לוֹ: 'בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי יֵשׁ 'חַיָּט' מְעֻלֶּה, וְשָׁם הוּא תּוֹפֵר חֲלִיפוֹת לְכָל אֶחָד, וְיֵשׁ שָׁם חֲלִיפוֹת מוּכָנוֹת לְמִי שֶׁרוֹצֶה. תִּכָּנֵס וְתִקָּנֶה'. בָּא לַ'חַיָּט', אָמַר לוֹ, 'אֲדוֹנִי הַחַיָּט, יֵשׁ לְךָ אֵיזֶה חֲלִיפָה מְפֹאֶרֶת, מְהֻדֶּרֶת, בִּשְׁבִילִי?! גַּם אֲנִי רוֹצֶה מַלְבּוּשׁ מְכֻבָּד, נִמְאַס לִי מֵהַמַּלְבּוּשׁ הַמָּאוּס שֶׁיֵּשׁ לִי, יֵשׁ לְךָ אֵיזֶה חֲלִיפָה לְתִפְאֶרֶת בִּשְׁבִילִי?!', הִסְתַּכֵּל עָלָיו הַ'חַיָּט', אָמַר לוֹ, 'בֵּן, יֵשׁ לִי חֲלִיפָה מְהֻדֶּרֶת גַּם בִּשְׁבִילְךָ, קַח אֶת זֶה וְתִמְדֹּד אֶת זֶה כָּאן בַּחֶדֶר הַזֶּה, תִּכָּנֵס, תּוֹרִיד אֶת הַוִּילוֹן וְתִמְדֹּד לְעַצְמְךָ, תִּרְאֶה אִם זֶה מַתְאִים לְךָ בְּדִיּוּק'. נִכְנַס אוֹתוֹ כַּפְרִי, וְהִתְחִיל לִמְדֹּד, וְ'לֹא עוֹלֶה יָפֶה'. לֹא נִכְנָס. לָמָּה? כֵּיוָן שֶׁאֶת הַ'חֲלִיפָה' הַחֲדָשָׁה וְהַמְהֻדֶּרֶת שָׁנָתַן לוֹ הַ'חַיָּט' הוּא לָבַשׁ עַל הַמַּלְבּוּשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ, עַל הַסְּמַרְטוּטִים שֶׁהוּא לוֹבֵשׁ. הוּא לֹא פָּשַׁט אֶת הַמַּלְבּוּשׁ שֶׁלּוֹ, אֶת הַבֶּגֶד הַקָּרוּעַ וְהַבָּלוּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ. אֶת הַחֲלִיפָה שֶׁהוּא קִבֵּל הוּא מְנַסֶּה לִלְבֹּשׁ עַל הַמַּלְבּוּשׁ שֶׁהָיָה לוֹ מִקֹּדֶם. זֶה לֹא הוֹלֵךְ. זֶה לֹא 'מִתְלַבֵּשׁ' בְּיַחַד. הוּא מַכְנִיס אֶת הַיָּד לַ'שַּׁרְווּל' - וְזֶה נִתְקָע, לֹא יוֹצֵא וְלֹא נִכְנָס. וְהַנִּמְשָׁל פָּשׁוּט: מָתַי זוֹכִים לְקִרְבַת ה', לְסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא? כְּשֶׁאַתָּה יוֹצֵא מֵהֵ'מַּהֲלָךְ' הַקּוֹדֵם שֶׁלְּךָ. אֲבָל כְּשֶׁאַתָּה רוֹצֶה לָלֶכֶת בְּאוֹתוֹ 'מַּהֲלָךְ' קוֹדֵם, וְעַל זֶה אַתָּה רוֹצֶה לְהַלְבִּישׁ מַלְבּוּשׁ לְתִפְאֶרֶת, עַל זֶה אַתָּה רוֹצֶה לִפְתֹּחַ 'דַּף חָדָשׁ', (בְּלִי לְשַׁנּוֹת אֶת הַ'דַּף הַיָּשָׁן'), זֶה לֹא הוֹלֵךְ. תּוֹרִיד אֶת הַ'מַּלְבּוּשׁ' הַיָּשָׁן, וְכָךְ תּוּכַל בָּאֱמֶת לְ'הִתְלַבֵּשׁ' בַּ'מַּלְבּוּשׁ' הַיָּפֶה הַזֶּה. אֲבָל לָלֶכֶת בְּאוֹתוֹ 'מַּהֲלָךְ' הַקּוֹדֵם, וּלְהוֹסִיף רַק מַלְבּוּשִׁים חֲדָשִׁים, זֶה בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי. לֹא זוֹ הַדֶּרֶךְ [זֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁל עֵשָׂו (הַדּוֹד שֶׁלָּנוּ.) בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה שֶׁעָבְרָה (פָּרָשַׁת וַיֵּרָא, כח ט): 'וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מָחֲלַת בַּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן אַבְרָהָם אֲחוֹת נְבָיוֹת עַל נָשָׁיו לוֹ לְאִשָּׁה', הוֹסִיף רִשְׁעָה עַל רִשְׁעָתוֹ, הוּא לֹא גֵּרֵשׁ אֶת הָרִאשׁוֹנוֹת (רַשִׁ"י שָׁם), זֶה לֹא הוֹלֵךְ כָּךְ].

בַּת פַּרְעֹה הוֹשִׁיטָה יָדָהּ לַנִּילוּס - וְנַעֲשָׂה נֵס

מָצִינוּ אֶת אוֹתוֹ יְסוֹד גַּם אֵצֶל בַּת פַּרְעֹה, (בְּפָרָשַׁת שְׁמוֹת), שֶׁהִיא יָצְאָה וְרָאֲתָה בַּנִּילוּס אֶת הַתֵּבָה שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ ע"ה, וְהִיא הוֹשִׁיטָה אֶת יָדָהּ, אֶת אֲמָתָהּ, 'וַתֵּרֶא אֶת הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף, וַתִּשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ וַתִּקָּחֶהָ' (שְׁמוֹת ב, ה), שׁוֹאֲלִים הַמְפָרְשִׁים: מָה הַטַּעַם בַּדָּבָר? מָה בַּת פַּרְעֹה חָשְׁבָה? עוֹמֶדֶת עַל שְׂפַת הַנִּילוּס, וְהִיא רוֹאָה אֵיזֶה תֵּבָה בַּנִּילוּס, וּמוֹשִׁיטָה אֶת הַיָּד. לָמָּה? הֲרֵי הַיָּד שָׁלָהּ לֹא תַּגִּיעַ! הוֹשָׁטַתְּ יָד זוֹ לָמָּה הִיא בָּאָה? מָה הַתּוֹעֶלֶת יֵשׁ בָּהּ? אֲבָל הַגְּמָרָא בְּסוֹטָה (יב:) אוֹמֶרֶת, שֶׁכַּאֲשֶׁר בַּת פַּרְעֹה הוֹשִׁיטָה אֶת הַיָּד - הִתְרַחֵשׁ הַנֵּס, הַיָּד שָׁלָהּ הִשְׁתָּרְבְּבָה וְהִתְאָרְכָה עַד הַתֵּבָה, וְהִיא הֵבִיאָה אוֹתָהּ. לְלַמְּדֵנוּ כִּי 'נֵס' הקב"ה עוֹשֶׂה לְמִי שֶׁמּוֹשִׁיט יָד.

סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא וְהַצְלָחָה בַּתּוֹרָה וּבְכָל הָעֲנָיְנִים - כְּשֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת הַהִשְׁתַּדְּלוּת

זֶה מָה שֶׁכָּתוּב כָּאן בַּפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ, שֶׁקָּפְצָה לוֹ הַדֶּרֶךְ לְיַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, מָתַי? כְּשֶׁהוּא הִתְחִיל לַחְזֹר, כְּשֶׁהוּא נָתַן בְּדַעְתּוֹ לַחְזֹר. כְּשֶׁהִתְקָרֵב וּבָא. רַק אָז קָפְצָה לוֹ הַדֶּרֶךְ. וְזֶה לְמוּד מוּסָר לָנוּ: אַתָּה רוֹצֶה עֶזְרָה? תִּקַּבֵּל. אֲבָל בִּתְנַאי שֶׁאַתָּה תֵּלֵךְ, אַתָּה תָּבוֹא, תִּשְׁתַּדֵּל, תּוֹסִיף, וּכְשֶׁמּוֹסִיפִם - יֵשׁ מָקוֹם לַבְּרָכָה לָחוּל. אֲבָל אִם עוֹמֵד בְּשֶׁלּוֹ, לֹא יַעֲזֹר כְּלוּם. אֲבָל אִם יוֹשֵׁב וְלֹא מִשְׁתַּדֵּל לֹא יַעֲזְרוּ לוֹ כְּלוּם. אִם אַתָּה מוֹשִׁיט יָד, אַתָּה עוֹשֶׂה פְּעֻלָּה לְטוֹבָה, אַתָּה מִתְקָרֵב - כְּבָר יֵשׁ 'הֵיכִי תִּמְצֵי', יֵשׁ מָקוֹם, יֵשׁ אֶפְשָׁרוּת, שֶׁיָּחוּל כָּאן גַּם, יֵשׁ מָקוֹם שֶׁיָּחוּל כָּאן 'סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא', שֶׁתִּתְקַדֵּם הָלְאָה, אֲבָל אִם אַתָּה עוֹמֵד בְּשֶׁלְּךָ וְלֹא מִשְׁתַּדֵּל, לֹא יַעֲזֹר כְּלוּם. רַק שֶׁיִּרְאֶה שֶׁהוּא רוֹצֶה, שֶׁיְּהֶיה 'כַּד יָהִיב דַּעְתֵּיהּ לְמֶהֱדַר', תִּרְאֶה שֶׁאַתָּה רוֹצֶה, תָּבוֹא לִקְרַאת הַבּוֹרֵא - וְיַעֲזְרוּ לְךָ. אֲבָל כְּשֶׁאַתָּה יוֹשֵׁב בַּמָּקוֹם שֶׁלְּךָ וְנֶאֱנָח וּמְבַקֵּשׁ, זֶה לֹא מַסְפִּיק. צְרִיכִים 'פְּעֻלָּה' צְרִיכִים 'עֲשִׂיָּה'. יוֹתֵר 'קְבִיעוּת עִתִּים לַתּוֹרָה', יוֹתֵר 'צְדָקָה', יוֹתֵר 'חֶסֶד'. הוּא בָּא וְעוֹשֶׂה אֶת הַהִשְׁתַּדְּלוּת שֶׁלּוֹ, וּמִן הַשָּׁמַיִם דּוֹחֲפִים הָלְאָה, מְבִיאִים אֶת הָאָדָם הָלְאָה. אֲבָל כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב בְּשֶׁלּוֹ לֹא יַעֲזֹר כְּלוּם.

מַעֲלַת וַחֲשִׁיבוּת עֶסֶק הַתּוֹרָה בַּדּוֹר הַזֶּה

אָמַר אָדָם גָּדוֹל, שֶׁהַ'דּוֹר' שֶׁלָּנוּ זֶה לֹא כְּמוֹ הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים. יֵשׁ הַרְבֵּה הֶבְדֵּלִים בֵּין הַדּוֹר שֶׁלָּנוּ לְדוֹר שֶׁעָבַר, וְלַדּוֹרוֹת שֶׁעָבְרוּ, אֵיךְ הָיָה הַ'רַחוֹב' נִרְאֶה לִפְנֵי שְׁנַיִם-שְׁלוֹשָׁה דּוֹרוֹת? כְּמוֹ הַיּוֹם? (הַיּוֹם אָדָם הוֹלֵךְ בַּ'רַחוֹב' הוּא לֹא חוֹזֵר כְּמוֹ שֶׁהוּא יָצָא.). כַּמָּה הָיָה קַל לְחַבֵּר חִבּוּר טוֹב - לְחַבֵּר סֵפֶר טוֹב - בִּירוּשָׁלַיִם. מִי שֶׁהוּא הָיָה 'תַּלְמִיד חָכָם', שֶׁהָיְתָה לוֹ קוּשְׁיָא חֲמוּרָה, קוּשְׁיָא גְּדוֹלָה, הָיָה יָכוֹל לִכְתֹּב סֵפֶר עַל זֶה. הָיָה הוֹלֵךְ בָּרְחוֹב (בִּירוּשָׁלַיִם), דּוֹפֵק בַּדֶּלֶת הָרִאשׁוֹנָה, נִכְנָס, יוֹשֵׁב שָׁם, אוֹמֵר לְבַעַל הַבַּיִת: 'תִּשְׁמַע, אֲנִי לוֹמֵד סוּגְיָא פְּלוֹנִית, וְיֵשׁ לִי קוּשְׁיָא גְּדוֹלָה כָּזוֹ וְכָזוֹ'. הָיָה מַרְצֶה לוֹ אֶת הַקּוּשְׁיָא, וְהַשֵּׁנִי הָיָה שׁוֹמֵעַ אוֹתָהּ, וּמֵשִׁיב לוֹ: 'אֶפְשָׁר לְתָרֵץ כָּךְ וְכָךְ'. שָׁמַע אֶת הַתֵּרוּץ שֶׁלּוֹ, הוֹלֵךְ וְדוֹפֵק בַּדֶּלֶת הַשְּׁנִיָּה שֶׁל הַשָּׁכֵן, אוֹמֵר לוֹ: אֲנִי הִקְשֵׁיתִי קוּשְׁיָא כָּזוֹ, וַחֲבֵרִי תֵּרֵץ כָּךְ וְכָךְ, אַתָּה מָה אוֹמֵר?', וְהוּא הָיָה אוֹמֵר לוֹ: 'אֶפְשָׁר לְהַגִּיד חִלּוּק כָּזֶה, אֶפְשָׁר לְהָבִיא רְאָיָה כָּזוֹ'. הָיָה דּוֹפֵק בַּדֶּלֶת שֶׁל הַשְּׁלִישִׁי, וְהוּא הָיָה מוֹסִיף לוֹ עוֹד רְאָיוֹת. עַד שֶׁגָּמַר הַ'רְחוֹב' הָיָה יוֹצֵא עִם חִבּוּר גָּדוֹל. כָּךְ הָיָה 'רְחוֹב' נִרְאֶה. לָדַעַת אֵיךְ הָיָה פַּעַם נִרְאֶה מְצִיאוּת שֶׁל 'תּוֹרָה'.

וְאוֹתוֹ גָּדוֹל אָמַר אֶת זֶה גַּם עַל מְצִיאוּת שֶׁל 'תַּלְמוּד תּוֹרָה', וְגַם עַל מְצִיאוּת שֶׁל 'סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא'. עַל 'תַּלְמוּד תּוֹרָה': צָרִיךְ הָאָדָם תָּמִיד לְהִתְבּוֹנֵן וְלִרְאוֹת, לֹא לִשְׁכֹּחַ אֶת זֶה - נִמְצָאִים כָּעֵת בִּ'זְמַן מִלְחָמָה'. וּבִ'זְמַן מִלְחָמָה' - הַשָּׂכָר גָּדוֹל וּמְכֻפָּל. מְקַבְּלִים כָּל סִיּוּעַ. כָּל תּוֹרָה שֶׁעוֹסֵק בָּהּ.

מְשָׁלוֹ הַנִּפְלָא שֶׁל ה'חָפֵץ חַיִּים' זצ"ל - בִּ'שְׁעַת מִלְחָמָה' מְקַבְּלִים הַכֹּל

וְיֵשׁ עַל זֶה מַעֲשֶׂה נִפְלָא שֶׁמֵּבִיא ה'חָפֵץ חַיִּים' ע"ה: מְסַפְּרִים שֶׁהָיָה לוֹ - לַ'חָפֵץ חַיִּים' ע"ה - אֵיזֶה חָבֵר בָּעִיר 'וַרְשָׁא' שֶׁהָיָה 'סוֹחֵר', סוֹחֵר בִּ'תְבוּאָה', סוֹחֵר בִּ'חִטָּה'. פַּעַם נִפְגַּשׁ אִתּוֹ ה'חָפֵץ חַיִּים', וְשָׁאַל אוֹתוֹ: 'תַּגִּיד לִי, אֵיךְ אַתָּה מְנַהֵל אֶת הָעֲסָקִים שֶׁלְּךָ? מָה מַצַּב הָעֲסָקִים שֶׁלְּךָ?', אָמַר לוֹ: 'אֲדוֹנִי הָרַב, מָה אַגִּיד לְךָ? הַ'שׁוּק' חַלָּשׁ. אֵין בְּרָכָה. אֵין רְוָחִים. לֹא הוֹלֵךְ טוֹב. אֲנִי סוֹחֵר בִּ'תְבוּאָה', בָּאִים אֶצְלִי לִקְנוֹת, וּכְשֶׁאֲנִי מַצִּיעַ אֶת הַסְּחוֹרָה שֶׁלִּי, דָּבָר רִאשׁוֹן מְטִילִים מוּם בַּסְּחוֹרָה, אוֹמְרִים לִי: 'הַחִטָּה הַזּוֹ שֶׁאַתָּה מֵבִיא זֶה לֹא מַסְפִּיק נָקִי, יֵשׁ בָּהּ הַרְבֵּה 'פְּסֹלֶת' הַרְבֵּה 'לְכְלוּךְ', הַרְבֵּה 'עָפָר', תָּבִיא סְחוֹרָה יוֹתֵר טוֹבָה', אֲנִי מֵבִיא סְחוֹרָה יוֹתֵר טוֹבָה, אוֹמְרִים לִי: 'זֶה יוֹתֵר טוֹב, אֲבָל אֲנַחְנוּ מְבַקְּשִׁים אֶת הַסְּחוֹרָה שֶׁיֵּשׁ לְךָ 'בִּפְנִים' לְעַצְמְךָ, מָה שֶׁאַתָּה לוֹקֵחַ לְעַצְמְךָ לַבַּיִת, אֶת הַ'מְעֻלֶּה' אֶת הַ'טִּיב' הֶחָשׁוּב, אֶת מָה שֶׁאַתָּה לוֹקֵחַ לְעַצְמְךָ'. אֲנִי הוֹלֵךְ מֵבִיא אֶת הַסְּחוֹרָה הַ'נְּקִיָּה' בְּיוֹתֵר, אֵין 'לְכְלוּךְ' אֵין 'פְּסֹלֶת' אֵין 'תּוֹלָעִים', אוֹמְרִים לִי: 'תִּשְׁקֹל חֲצִי קִילוֹ', עַל זֶה אֲנִי טָרַחְתִּי אֶת כָּל הַטִּרַח הַגָּדוֹל הַזֶּה, חָשַׁבְתִּי שֶׁיִּקְחוּ כַּמָּה 'אַרְגָּזִים'. וְכִי מִזֶּה אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה בְּרָכָה?! אֵיזֶה רֶוַח יֵשׁ מִזֶּה?!'. וּבֵרַךְ אוֹתוֹ ה'חָפֵץ חַיִּים' ע"ה.

עָבְרוּ שָׁנִים, וּפָרְצָה 'מִלְחֶמֶת הָעוֹלָם הָרִאשׁוֹנָה', וְנִפְגְּשׁוּ שׁוּב - אוֹתוֹ סוֹחֵר וְה'חָפֵץ חַיִּים' - בִּשְׁעַת ה'מִלְחָמָה',

שָׁאַל אוֹתוֹ הַ'חָפֵץ חַיִּים': 'אֵיךְ עָכְשָׁו בַּ'מִסְחָר'? אֵיךְ חַיֵּי הַ'שׁוּק', אֵיךְ אַתָּה מִשְׁתַּכֵּר, אֵיךְ אַתָּה מַרְוִיחַ?', אָמְרוּ לוֹ אוֹתוֹ סוֹחֵר: 'כְּבוֹד הָרַב, בָּרוּךְ ה' עָכְשָׁו מְצָיָן, לָמָּה? 'זְמַן מִלְחָמָה', וּבְזְמַן מִלְחָמָה - אֵין 'חִטָּה' וְאֵין 'תְּבוּאָה', כָּל מָה שֶׁאֲנִי מֵבִיא כָּלָם קוֹנִים, בֵּין אִם הִיא תְּהֵיֶה 'נְקִיָּה' אוֹ אִם תְּהֵיֶה מְלֻכְלֶכֶת. וְלֹא רַק זֶה שֶׁקּוֹנִים מִמֶּנִּי, אֶלָּא מְשַׁלְּמִים לִי פִּי חֲמִשָּׁה וּפִי עֲשָׂרָה, כַּמָּה שֶׁאֲנִי מְבַקֵּשׁ. אוֹמְרִים לִי הָאֲנָשִׁים: 'כַּמָּה שֶׁתְּבַקֵּשׁ - תְּקַבֵּל. רַק תָּבִיא לָנוּ סְחוֹרָה'. כִּי כָּךְ זֶה בִּזְמַן מִלְחָמָה, כְּשֶׁאֵין כָּל כָּךְ סְחוֹרָה בַּ'שׁוּק, וְלָכֵן כְּשֶׁמְּבִיאִים לַאֲנָשִׁים סְחוֹרָה הֵם מְקַבְּלִים אוֹתָהּ בְּשִׂמְחָה וּמְשַׁלְּמִים כַּמָּה שֶׁמְּבַקְּשִׁים עָלֶיהָ. כָּךְ הוּא אָמַר לַ'חָפֵץ חַיִּים' זצ"ל.

אָמַר הַ'חָפֵץ חַיִּים' זצ"ל, מַעֲשֶׂה זֶה מוּסָר גָּדוֹל בִּשְׁבִילֵנוּ. בִּזְמַן הַקְּדָמוֹנִים, בְּדוֹרוֹת שֶׁעָבְרוּ, שֶׁכָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הָיָה דָּבוּק בַּ'תּוֹרָה', דָּבוּק בְּ'מִצְווֹת', מְמֵילָא אָדָם הָיָה יוֹשֵׁב וְעָמֵל בַּתּוֹרָה - הָיוּ מְבִיאִים אֶת הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ לַשָּׁמַיִם, לְ'בֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה', וְהָיְתָה בְּדִיקָה קַפְדָנִית עַל הַ'תּוֹרָה' שֶׁלּוֹ: הַאִם הַ'תּוֹרָה' שֶׁלּוֹ הָיְתָה הַכֹּל 'לִשְׁמָהּ' (לְשֵׁם שָׁמַיִם), אוֹ 'לִשְׁמוֹ' (לְמַעַן עַצְמוֹ). קָצַת 'לִשְׁמוֹ' אוֹ הַרְבֵּה 'לִשְׁמוֹ'? אַחֲרֵי הַ'בְּרָרָה' וְאַחֲרֵי הַ'בְּדִיקָה' הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁיִּשָּׁאֵר סַךְ הַכֹּל 'חֲצִי קִילוֹ'. כִּי הָיוּ מוֹרְדִים הַרְבֵּה. אֲבָל בַּזְּמַן הַזֶּה, שֶׁאֲנַחְנוּ נִמְצָאִים בְּ'זְמַן מִלְחָמָה', 'בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה' לֹא מִסְתַּכְּלִים עַל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ. רַק תָּבִיא 'סְחוֹרָה'. רַק תָּבִיא 'תּוֹרָה' - אֵיזֶה שֶׁיִּהְיֶה, גַּם אִם זֶה לֹא בְּדִיּוּק 'לִשְׁמָהּ' - וּכְבָר תְּקַבֵּל עָלֶיהָ שָׂכָר בְּכֶפֶל כְּפָלַיִם. כִּי זֶה 'זְמַן מִלְחָמָה'. אֶת זֶה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְחַזֵּק וְלָדַעַת כִּי כָּעֵת 'עֵת מִלְחָמָה'.

וְכַמָּה הָאָדָם צָרִיךְ לִשְׁמֹחַ בַּתּוֹרָה שֶׁהוּא לוֹמֵד, בַּדּוֹר שֶׁלָּנוּ כָּל תּוֹרָה שֶׁאָדָם לוֹמֵד - אוֹהֲבִים בַּשָּׁמַיִם. עַל מִי מַצְבִּיעִים בָּאָצְבַּע וְאוֹמְרִים 'יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר?!' (יְשַׁעְיָהוּ מט, ג). עַל אוֹתָם אֵלֶּה שֶׁעֲדַיִן מוֹשְׁכִים הָלְאָה, עַל אוֹתָם אֵלֶּה שֶׁעֲדַיִן נִלְחָמִים, עֲדַיִן עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, עֲדַיִן קוֹבְעִים עִתִּים לְתוֹרָה, עֲדַיִן מִתְפַּלְּלִים, עֲדַיִן שׁוֹמְרִים שַׁבָּת. זֶה לְגַבֵּי 'תַּלְמוּד תּוֹרָה'.

הָאֶפְשָׁרוּת הַגְּדוֹלָה לִזְכִיָּה בְּ'סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא' בַּדּוֹר הַזֶּה

וְיֵתֵרָה מִזּוֹ, (אָמַר אוֹתוֹ גָּדוֹל הַיּוֹם יֵשׁ 'סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא', עֶזְרָה מִן הַשָּׁמַיִם, לְכָל מִי שֶׁרוֹצֶה בְּקַל לְהַצְלִיחַ. בְּדוֹרוֹת שֶׁעָבְרוּ כָּל אֶחָד שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ עֶזְרָה מִן הַשָּׁמַיִם: 'רִבּוֹן הָעוֹלָמִים תֵּן לִי קְצָת סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא לְהַצְלִיחַ', כִּי זֶה עִקַּר הָעִקָּרִים. כָּל אֶחָד הָיָה רוֹצֶה אֶת זֶה, כָּל אֶחָד הָיָה מִתְחַנֵּן וּמִתְפַּלֵּל עַל זֶה. וּבַשָּׁמַיִם הָיָה 'שַׁקְלָא וְטַרְיָא' לְמִי לָתֵת 'סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא' - לִפְלֹנִי אוֹ לְאַלְמֹנִי? אֲבָל הַיּוֹם בִּזְמַנֵּינוּ, יֵשׁ כַּמּוּת עֲצוּמָה שֶׁל סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא' מְחַכִּים וּמְצַפִּים בַּשָּׁמַיִם לְכָל מִי שֶׁיְּבַקֵּשׁ 'סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא'. מִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ - יָכוֹל לִזְכּוֹת לְהַרְבֵּה. רַק שֶׁיְּבַקֵּשׁ.

הֲרֵי רַבִּים לֹא יוֹדְעִים מָה זֶה בִּכְלָל 'סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא'. תֵּלֵךְ בְּ'רְחוֹב יָפוֹ' תִּשְׁאַל מִישֶׁהוּ: 'אַתָּה מְבַקֵּשׁ סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא?', יֹאמַר לְךָ: 'אֲנִי לֹא מֵבִין מָה אַתָּה אוֹמֵר. מָה זֶה 'סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא'? אֵיזֶה מִין 'מְלִיצָה' זוֹ? אֵיזֶה מִין לָשׁוֹן זֶה. לֹא יוֹדֵעַ מָה זֶה'.

הַצַּרְךְ הַגָּדוֹל שֶׁל 'סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא'

וְהָרֵי כֻּלָּנוּ צְרִיכִים 'סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא'. בָּזֶה הַכֹּל תָּלוּי. הַגְּמָרָא בִּמְגִלָּה (ו:) אוֹמֶרֶת: לְאוּקְמֵי גִּרְסָא - (לְהַעֲמִיד אֶת הַגִּרְסָא, שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח מִמֶּנּוּ) סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא. וְרַשִׁ"י אוֹמֵר (שָׁם) דְּבָרִים נוֹרָאִים: 'יֵשׁ יָגֵעַ וְאֵינוֹ מוֹצֵא'. כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר אָצְלוֹ מָה שֶׁהוּא לוֹמֵד, שֶׁלֹּא יֵלֵךְ לְאִבּוּד, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ קִנְיָן אֲמִתִּי בַּדָּבָר - זֶה רַק עַל יְדֵי עֶזְרָה מִן הַשָּׁמַיִם. 'סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא', וְכָתוּב עַל הַ'בַּעַל שֵׁם טוֹב' ע"ה, שֶׁהוּא שָׁאַל אֶת הַנְּכֻדָּה שֶׁלּוֹ (הָיְתָה נְכֻדָּה חֲשׁוּבָה, קָרְאוּ לָהּ אַיְדֶל) שְׁאֵלָה: לְפָנֵי ה'הַבְדָּלָה' בְּ'מוֹצָאֵי שַׁבָּת' מוּבָא בַּסִּדּוּרִים תְּפִלָּה [הַמָּקוֹר לָזֶה בִּירוּשַׁלְמִי (פ"ה דִּבְרָכוֹת ה"ב), וְהוּבָא בָּאַחֲרוֹנִים (ע' טוּר סִי' רצט, משנ"ב סִי' רצה סק"ו, טַעֲמֵי הַמִּנְהָגִים ס"ס תכה עַמּוּד קפט), וּבְקִנְטְרֵס "תְּפִאֶרֶת חַיִּים" (סוֹף עַמּוּד סו). ע"ש], 'פְּתַח לָנוּ בְּזֶה הַשָּׁבוּעַ שַׁעֲרֵי אוֹרָה, שַׁעֲרֵי בְּרָכָה, שַׁעֲרֵי גִּילָה, שַׁעֲרֵי דִּיצָה', כָּךְ חֲמִשִּׁים שְׁעָרִים, וְהוּא שָׁאַל אוֹתָהּ: 'אֵיזֶה שַׁעַר חָשׁוּב יוֹתֵר מִכָּל הַחֲמִשִּׁים שְׁעָרִים הַלָּלוּ?', מָה מֵהֶם הוּא הַשַּׁעַר הֶחָשׁוּב וְהַנִּכְבָּד בְּיוֹתֵר? וְהִיא הִסְתַּכְּלָה בָּרְשִׁימָה שֶׁל הַשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה, וְאָמְרָה לוֹ: 'סַבָּא, אֲנִי חוֹשֶׁבֶת

שֶׁהַשַּׁעַר הֶחָשׁוּב בְּיוֹתֵר זֶה 'שַׁעֲרֵי סִיְּעָתָא דִּשְׁמַיָּא', הוּא הַמְעֻלֶּה מִכֻּלָּם'. כָּךְ הִיא אָמְרָה לוֹ. [בַּנֶּסַח שֶׁלָּנוּ הַסְפָרַדִּים זֶה לֹא כָּתוּב הַשַּׁעַר הַזֶּה - 'שַׁעֲרֵי סִיְּעָתָא דִּשְׁמַיָּא' - אֲבָל כָּתוּב 'שַׁעֲרֵי עֶזְרָה', מָה זֶה 'שַׁעֲרֵי עֶזְרָה'? שֶׁל בְּנֵי אָדָם? (יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא נִצְטָרֵךְ לָזֶה כְּלָל). לֹא עַל זֶה הַבַּקָּשָׁה. אֶלָּא 'שַׁעֲרֵי עֶזְרָה' - מֵהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ. (לֹא מֵהַ'שָּׁכֵן' וְהַ'שָּׁתוּף'). 'שַׁעֲרֵי עֶזְרָה' - 'שַׁעֲרֵי סִיְּעָתָא דִּשְׁמַיָּא' זֶה אוֹתוֹ דָּבָר. זֶה הַשַּׁעַר הֶחָשׁוּב מִכָּל הַשְּׁעָרִים]. וְאָמְרוּ שֶׁהוּא נִעְנַע לָהּ בְּרֹאשׁוֹ. דְּהַיְנוּ שֶׁהִסְכִּים שֶׁהִיא צוֹדֶקֶת, זֶה הָאֱמֶת. מִי שֶׁזָּכָה לַשַּׁעַר הַזֶּה יֵשׁ לוֹ אֶת הַכֹּל. הוּא 'אִישׁ מַצְלִיחַ' (בְּרֵאשִׁית לט, ב). בְּ'רוּחָנִיּוּת' וּבְ'גַשְׁמִיּוּת'.

וַיָּשֶׂם מְרָאֲשׁוֹתָיו - מָה הוֹעִיל יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה בַּאֲבָנִים אֵלּוּ?

מִמְּשִׁיךְ הַפָּסוּק: 'וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו' (בְּרֵאשִׁית כח, יא). מְפָרֵשׁ רָשִׁ"י (שָׁם), עָשָׂאָן כְּמִין 'מַרְזֵב' סָבִיב לְרֹאשׁוֹ, שֶׁהָיָה יָרֵא מִפְּנֵי חַיּוֹת רָעוֹת. הִתְחִילוּ מְרִיבוֹת זוֹ עִם זוֹ, זֹאת אוֹמֶרֶת עָלַי יָנִיחַ צַדִּיק אֶת רֹאשׁוֹ, וְזֹאת אוֹמֶרֶת עָלַי יָנִיחַ צַדִּיק אֶת רֹאשׁוֹ, מִיָּד עָשָׂאָן הקב"ה אֶבֶן אַחַת, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו' (שָׁם יח). כָּךְ מְפָרֵשׁ רָשִׁ"י בְּשֵׁם רַבּוֹתֵינוּ (חֻלִּין צא:). וּמְבִיאִים בְּשֵׁם הַ'סַּבָּא מִקֶּלֶם' ע"ה דָּבָר נִפְלָא, שֶׁלִּמְּדוּ אוֹתָנוּ רַבּוֹתֵינוּ בָּזֶה לְמוּד מוּסָר הַשְׂכֶּל גָּדוֹל. יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה פָּחַד מֵהַחַיּוֹת, לָכֵן מָה עָשָׂה? הִנִּיחַ אֲבָנִים, עָשָׂאָן כְּמִין 'מַרְזֵב', כְּמִין 'גָּדֵר' סָבִיב לְרֹאשׁוֹ, בַּמָּקוֹם שֶׁיָּשַׁן, בַּמָּקוֹם שֶׁרֹּאשׁוֹ נִמְצָא. לָמָּה? מִפַּחַד אוּלַי יָבוֹאוּ 'דֻּבִּים' אוּלַי יָבוֹאוּ 'אֲרָיוֹת', אוֹ כָּל מִינֵי 'חַיּוֹת רָעוֹת'. לָכֵן הוּא בָּנָה אֶת הַגָּדֵר הַזּוֹ לִשְׁמִירָה. אֲבָל הַדָּבָר הַזֶּה עֲדַיִן טָעוּן בֵּאוּר: בָּנִיתָ אֶת הַחוֹמָה הַזּוֹ אֶת הַגָּדֵר הַזֶּה סָבִיב לַ'רֹאשׁ' שֶׁלְּךָ, אִם יָבוֹא 'אַרְיֵה' לִטְרֹף הוּא יַתְחִיל מֵהָרַגְלַיִם עַד הָרֹאשׁ, וּבַ'רַגְלַיִם' לֹא בָּנִיתָ כְּלוּם. הוּא יָבוֹא לְכִיוּן הַ'רֹאשׁ', יִרְאֶה שֶׁ'כָּאן אֵין כְּנִיסָה', יַעֲשֶׂה סִיבּוּב קָטָן וְיָבוֹא מֵהָרַגְלַיִם. אִם כֵּן מָה הִרְוַחְתָּ? הֲרֵי לֹא הוֹעַלְתָּ כְּלוּם בָּזֶה שֶׁסָּגַרְתָּ וּבָנִיתָ חוֹמָה מִסָּבִיב לָרֹאשׁ.

כַּאֲשֶׁר יֵשׁ 'חַיּוֹת רָעוֹת' - צָרִיךְ לִשְׁמֹר עַל הַ'רֹאשׁ'

אֶלָּא כָּאן לִמְּדוּ אוֹתָנוּ רַבּוֹתֵינוּ כַּמָּה דְּבָרִים: כְּשֶׁיֵּשׁ חֲשָׁשׁ שֶׁבָּאוֹת 'חַיּוֹת רָעוֹת' - צְרִיכִים לִשְׁמֹר אֶת הַ'רֹאשׁ'. זֶה דָּבָר רִאשׁוֹן. יֵשׁ כָּל מִינֵי 'חַיּוֹת רָעוֹת', יֵשׁ כָּל מִינֵי 'הִרְהוּרִים רָעִים', יֵשׁ כָּל מִינֵי מַחְשָׁבוֹת שֶׁקּוֹפְצוֹת לָאָדָם. תִּשְׁמֹר עַל הָרֹאשׁ! זֶה עִקַּר הָעִקָּרִים. אִם אַתָּה בּוֹנֶה חוֹמָה, אִם אַתָּה בּוֹנֶה גָּדֵר, תַּשְׁגִּיחַ שֶׁהַגָּדֵר הַזּוֹ תַּקִּיף אֶת הָרֹאשׁ שֶׁלְּךָ. כִּי שָׁם צָרִיךְ לִשְׁמֹר וְשָׁם צָרִיךְ לְדַקְדֵּק הֵיטֵב. הָ'רֹאשׁ' טָעוּן שְׁמִירָה.

כְּלָל גָּדוֹל בְּיָדֵינוּ: גּוּפָא בָּתַר רֵישָׁא גָּרִיר. כָּךְ לִמְּדוּ אוֹתָנוּ רַבּוֹתֵינוּ (עֲרוּבִין מא.). דְּהַיְנוּ: הַגּוּף נִגְרָר אַחֲרֵי הָרֹאשׁ. וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה. אִם הָרֹאשׁ טוֹב - גַּם הַגּוּף בְּסֵדֶר. אִם הָרֹאשׁ 'לֹא בְּסֵדֶר' - ח"ו גַּם הַגּוּף לֹא טוֹב. גּוּפָא בָּתַר רֵישָׁא גָּרִיר. תִּבְדְּקוּ וְתִרְאוּ: כָּל דָּבָר שֶׁהוּא 'רֹאשׁ' הוּא צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּקְדֻשָּׁה, לָמָּה? כִּי גּוּפָא בָּתַר רֵישָׁא גָּרִיר. הַגּוּף נִגְרָר אַחֲרֵי הָרֹאשׁ. תִּתְבּוֹנְנוּ וְתִרְאוּ, שֶׁכָּל מָה שֶׁהוּא 'רֹאשׁ' אוֹ 'רֵאשִׁית', הַתּוֹרָה נָתְנָה לוֹ 'קְדֻשָּׁה'. כָּךְ זֶה בְּכָל דָּבָר. אִם זֶה בִּזְמַן 'רֹאשׁ הַשָּׁנָה', שֶׁהוּא הַיּוֹם הָ'רִאשׁוֹן' שֶׁל הַשָּׁנָה, הוּא 'יוֹם טוֹב'. הוּא יוֹם קָדוֹשׁ. אִם זֶה כָּל חֹדֶשׁ בְּיוֹם 'רֹאשׁ חֹדֶשׁ', יֵשׁ בּוֹ קְדֻשָּׁה, יֵשׁ בּוֹ 'מוּסָף', יֵשׁ דֵּעָה שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה (ע' בֵּית יוֹסֵף או"ח סי' תיז), יֵשׁ עוֹד כַּמָּה עִנְיָנִים בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. יוֹם קָדוֹשׁ. בֵּן רִאשׁוֹן, 'בְּכוֹר', קָדוֹשׁ. 'תְּרוּמָה' זֶה מֵהַ'רֵאשִׁית', גַּם כֵּן קָדוֹשׁ. 'חַלָּה' זֶה גַּם כֵּן 'רֵאשִׁית', קָדוֹשׁ. 'רֵאשִׁית הַגֵּז' גַּם כֵּן מְקֻדָּשׁ. וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ.

וּמָרָן הַחִיד"א ע"ה (בְּסֵפֶר לֵב דָּוִד פ"א) מֵבִיא בְּשֵׁם רַבִּי חַיִּים וִיטָאל ע"ה, שֶׁזֶּה הַפְּשָׁט בַּפָּסוּק: 'הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ' (קֹהֶלֶת ב, יד). שׁוֹאֵל מהרח"ו: 'חָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ', פְּשִׁיטָא! אֶלָּא מָה? כָּל אֶחָד יוֹדֵעַ שֶׁהָעֵינַיִם נִמְצָאִים בָּרֹאשׁ? מָה שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ ע"ה הֶחְכָּם מִכָּל הָאָדָם בָּא לְלַמֵּד אוֹתָנוּ בָּזֶה? אֵיזֶה מוּסָר הוּא בָּא לְלַמְּדֵנוּ בָּזֶה? וּבֵאֵר כָּךְ: 'הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ', וּ'בְּרֹאשׁוֹ' הַכַּוָּנָה בְּרֵאשִׁיתוֹ. בְּרֵאשִׁית שֶׁל כָּל דָּבָר. זֶה הַחָכְמָה שֶׁל הֶחָכָם. הֶחָכָם רוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד. הֶחָכָם שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּכָל דָּבָר בְּרֵאשִׁיתוֹ שֶׁל דָּבָר שֶׁהוּא יִהְיֶה

בְּקְדֻשָּׁה. כְּבָר מִתְּחִלָּתוֹ הוּא רוֹצֶה שֶׁיִּהְיֶה בַּתּוֹרָה. וּמִמֵּילָא כְּבָר הַשְּׁאָר נִגְרָר אַחֲרָיו. אֲבָל אִם הַ'רֵאשִׁית' שֶׁלּוֹ לֹא כַּהֹגֶן - גַּם מָה שֶּׁבָּא אַחַר כָּךְ ח"ו לֹא כַּהֹגֶן.

רֵאשִׁית הַיּוֹם - שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בְּעַצְלוּת

וְלָכֵן רַבִּי אֱלִיָּהוּ לוּפְיָאן זצ"ל, תָּמִיד הָיָה אוֹמֵר: יִתְבּוֹנֵן הָאָדָם וְיִרְאֶה, מַחְשָׁבָה רִאשׁוֹנָה שֶׁלּוֹ כַּאֲשֶׁר קָם בַּבֹּקֶר, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר מֵהַשֵּׁנָה, מָה הַמַּחְשָׁבָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהוּא חוֹשֵׁב בְּדָרְכּוֹ כְּלָל? דָּבָר רִאשׁוֹן הוּא מִסְתַּכֵּל בַּ'שָּׁעוֹן' וְאוֹמֵר לְעַצְמוֹ: 'הַשָּׁעָה רַק רֶבַע לְשֵׁשׁ, אֶפְשָׁר לִישֹׁן עוֹד חֲצִי שָׁעָה'. זֶה תָּמִיד מַחְשָׁבָה רִאשׁוֹנָה: כַּמָּה זְמַן נִשְׁאַר לוֹ לִישֹׁן. אָמַר ר' אֱלִיָּהוּ לוּפְיָאן: נִמְצָא מַחְשָׁבָה רִאשׁוֹנָה בַּבֹּקֶר - עַצְלוּת. בְּזֶה הוּא אוֹחֵז. וּמִמֵּילָא כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ הוֹלֵךְ לוֹ בְּעַצְלוּת.

הַגָּאוֹן ר' זוּנְדֶל סָלַנְט זצ"ל (תַּלְמִידוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים וולוז'ין זצ"ל), כּוֹתֵב בַּ'קַבָּלוֹת' שֶׁלּוֹ (ע' בְּסוֹף סֵפֶר כִּתְבֵי הַסַּבָּא מִקֶּלֶם - פִּנְקָס הַקַּבָּלוֹת, וע"ש), (מָה שֶּׁהוּא כָּתַב לְעַצְמוֹ לְהִשְׁגִּיחַ וּלְהִזָּהֵר): כְּשֶׁהוּא קָם יִקְפֹּץ כְּמוֹ 'אַרְיֵה' מֵהַמִּטָּה שֶׁלּוֹ (ע' שו"ע סִי' א ס"א). לֹא יַמְשִׁיךְ הָלְאָה לִישֹׁן.

יֵשׁ הַרְבֵּה נִזְהָרִים בְּאוֹתָהּ הֲלָכָה יְדוּעָה, שֶׁאָסוּר לָקוּם מִיָּד. יֵשׁ כָּזֶה דִּין (גִּטִּין ע.), מְזֻכָּר גַּם בְּמג"א (סִי' א סק"ג), שֶׁלֹּא לַעֲמֹד מִיָּד, כִּי יֵשׁ בָּזֶה סַכָּנָה לַגּוּף. מָה הוּא עוֹשֶׂה? חוֹזֵר לִישֹׁן. וְלֹא הֵיא. כָּתוּב בַּסְּפָרִים (ע' שֻׁלְחָן עָרוּךְ הגר"ז מהדו"ת סִי' א סָעִיף ו), כִּי הַשָּׁעוּר הוּא כְּדֵי אֲמִירַת 'מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ' וְכוּ'. אוֹמֵר אֶת זֶה, וְזֶה הַשָּׁעוּר, אַחַר כָּךְ יָכוֹל לַעֲמֹד. צְרִיכִים לָדַעַת 'זְרִיזוּת' זֶה דָּבָר גָּדוֹל. 'יִתְגַּבֵּר כַּאֲרִי לַעֲבוֹדַת קוֹנוֹ שֶׁיִּהְיֶה הוּא מְעוֹרֵר הַשַּׁחַר' (שו"ע סִי' א ס"א).

זְהִירוּת מֵעִתּוֹנִים פְּסוּלִים וכיו"ב

לָכֵן זֶה תַּמָּהּ עַל אוֹתָם בְּנֵי אָדָם, שֶׁמַּפְקִירִים אֶת הַ'רֵאשׁ' שֶׁלָּהֶם, כָּל מִינֵי 'סְפָרִים' אֲסוּרִים, כָּל מִינֵי 'חוֹבְרוֹת', כָּל מִינֵי 'עִתּוֹנִים' (בַּר מִינָן). כָּל אֶחָד יוֹדֵעַ מָה נִמְצָא שָׁם. 'יִרְאַת שָׁמַיִם' - אֵין שָׁם. 'אַהֲבַת תּוֹרָה' - אֵין שָׁם. מָה כֵּן יֵשׁ שָׁם? 'עֲבוֹדָה זָרָה', 'גִּלּוּי עֲרָיוֹת', 'שְׁפִיכוּת דָּמִים', 'מִינוּת', 'אֶפִּיקוֹרְסוּת'. זֶה גָּדוֹשׁ מֵהַ'דַּף' הָרִאשׁוֹן וְעַד הַ'דַּף' הָאַחֲרוֹן! יֵשׁ כָּאֵלֶּה אוֹמְרִים: 'לִי לֹא יִקְרֶה כְּלוּם', 'אֲנִי עָרֵב לְעַצְמִי שֶׁאֲנִי יָכוֹל לִקְרֹא וּלְהִסְתַּכֵּל וְשׁוּם דָּבָר לֹא יִקְרֶה לִי'. אֵיךְ יִתָּכֵן כַּדָּבָר הַזֶּה?! צְרִיכִים לָדַעַת חֹמֶר הָעִנְיָן. צְרִיכִים לִבְרֹחַ מִזֶּה כִּבוֹרֵחַ מִן הַ'נָּחָשׁ'.

הַגָּאוֹן ר' בָּרוּךְ בָּעֶר זצ"ל - רֹאשׁ יְשִׁיבַת 'קָמֶנִיץ', (הַ'חָזוֹן אִישׁ' ע"ה הֵעִיד עָלָיו שֶׁכָּל עוֹד שֶׁהוּא הָיָה עָמֵל בְּתוֹרָתוֹ, לֹא הָיָה שַׂיָּךְ שֶׁתִּפְרֹץ הַ'שׁוֹאָה'. כִּי בְּכֹחַ הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ, וְעָמָל הַתּוֹרָה הַמְּמִית וְהַמְפָרֶכֶת שֶׁלּוֹ, הוּא בִּטֵּל כָּל גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת וְרָעוֹת. וּבֶאֱמֶת כָּךְ הָיָה. הוּא נִפְטַר בְּתְחִלַּת שְׁנַת ת"ש, וְרַק אָז נִכְנְסוּ הַ'נָּאצִים' הָאֲרוּרִים לְפוֹלִין וְקָרָה מָה שֶׁקָּרָה. כַּאֲשֶׁר הִסְתַּלֵּק הַצַּדִּיק - כְּבָר נִפְרְצוּ הַשְּׁעָרִים) - סִפֵּר עַל עַצְמוֹ, שֶׁפַּעַם אַחַת יָצָא לוֹ וְהוּא שָׁמַע דְּבַר מִינוּת מִמִּישֶׁהוּ, אֵיזֶה 'מִשֶּׁהוּ' עַל ה' וְעַל מִשִּׁיחוֹ. הוּא הֵעִיד: 25 שָׁנָה לָקַח לִי עֲבוֹדָה לְתַקֵּן אֶת הַדָּבָר הַזֶּה! זֶה לֹא 'מְלִיצוֹת'. וַאֲנַחְנוּ שֶׁלֹּא מַרְגִּישִׁים, זֶה כְּמוֹ שֶׁאֵין בְּשַׂר הַמֵּת מַרְגִּישׁ (שַׁבָּת יג:), אֲבָל צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל לְהַשְׁגִּיחַ בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ.

רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל הַ'חֵפֶץ חַיִּים' ע"ה, סִפֵּר מַעֲשֶׂה נוֹרָא: בְּדוֹרוֹ הָיָה גָּאוֹן עָצוּם אֶחָד, ר' לֵיב סְטוֹוִיסְקֶר זצ"ל (הָיָה אִישׁ אֱלוֹקִים קָדוֹשׁ וְנוֹרָא, וְחִבֵּר שו"ת פְּנֵי הָאֲרִיֵה הַחַי, וְסִפֵּר הַ'חֵפֶץ חַיִּים' זצ"ל - הוּבָא בְּסֵפֶר חֵפֶץ חַיִּים עַל הַתּוֹרָה פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית עַמּוּד כז), פַּעַם אַחַת כַּאֲשֶׁר יָשַׁב בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שָׁלּוֹ אוֹתוֹ גָּדוֹל, בָּא יְהוּדִי רוֹכֵל, שֶׁהוּא הָיָה מוֹכֵר כָּל מִינֵי דְּבָרִים, מוֹכֵר 'שְׁרוֹכִים' וּמוֹכֵר 'מִסְפָּרַיִם' וּ'מַחְטִים', וּבֵין שְׁאַר הַדְּבָרִים שֶׁהָיָה בְּמַרְכֻּלְתּוֹ לִמְכֹּר, הָיוּ גַּם כֵּן 'סְפָרִים'. הוּא לֹא הֵבִין בְּזֶה הַרְבֵּה, וּמָה שֶּׁלָּקְחוּ - הָיָה קוֹנֶה וּמוֹכֵר עוֹד. כָּל סֵפֶר הָיָה מוֹכֵר לְפִי רְאוּת עֵינָיו. אוֹתוֹ גָּדוֹל נִגַּשׁ אֵלָיו, וְהִסְתַּכֵּל מָה הוּא מוֹכֵר, וּפִתְאוֹם רָאָה 'סְפָרִים', הִסְתַּכֵּל בַּ'סְפָרִים' הַלָּלוּ וְנִבְהַל, הָיוּ סִפְרֵי 'מִינוּת' וְ'אֶפִּיקוֹרְסוּת' שֶׁל אֶחָד מִגְּדוֹלֵי הָאֶפִּיקוֹרְסִים בַּדּוֹר הַהוּא (שֶׁהוּא מַמָּשׁ הִטְרִיף אַלְפֵי נְפָשׁוֹת). הָרַב רָאָה אֶת זֶה, וְחָרָה לוֹ עַד מְאֹד, לָקַח אֶת זֶה וְזָרַק אֶת זֶה לַתַּנּוּר שֶׁהָיָה דּוֹלֵק שָׁם, (זֶה הָיָה בַּחֹרֶף), זָרַק וּבִעֵר אוֹתָם מִן הָעוֹלָם. שָׁאַל אוֹתוֹ הָרוֹכֵל: 'כְּבוֹד הָרַב, מָה אַתָּה עוֹשֶׂה לִי, אַתָּה עוֹשֶׂה לִי הֶפְסֵדִים, מִזֶּה אֲנִי מִסְתַּחֵר!'. אָמַר לוֹ הָרַב: 'אֲנִי אֲשַׁלֵּם לְךָ, אַל תִּדְאַג, לֹא אֶגְזֹל אוֹתְךָ. אֲבָל אֵיךְ אַתָּה מוֹכֵר אֶת הַדְּבָרִים הַלָּלוּ, הֲרֵי אֵלּוּ דְּבָרִים נוֹרָאִים, זֶה חוֹטֵא וּמַחֲטִיא! כְּמוֹ 'יָרְבָעָם בֶּן נְבָט' שֶׁחָטָא וְהֶחֱטִיא'. אָמַר לוֹ הַסּוֹחֵר: 'מָה אֲנִי אֶעֱשֶׂה?

אֲנִי צָרִיךְ פַּרְנָסָה!', אָמַר לוֹ הָרַב: 'פַּרְנָסָה? תֵּשֵׁב כָּאן כַּמָּה יָמִים (עַל חֶשְׁבּוֹנִי), וַאֲנִי אֲחַפֵּשׂ לְךָ 'פַּרְנָסָה' אַחֶרֶת. אֲנִי מַבְטִיחַ לְךָ שֶׁאֶמְצָא לְךָ פַּרְנָסָה מִמָּה שֶׁתִּתְפַּרְנֵס'. וְכָךְ הָיָה, יָשַׁב שָׁם בְּאוֹתָהּ עִיר. אַחֲרֵי יוֹמַיִם שְׁלִשָּׁה, בָּא אֵלָיו הָרַב, אָמַר לוֹ: 'בָּרוּךְ ה' מָצָאתִי לְךָ פַּרְנָסָה. הַ'שַׁמָּשׁ' שֶׁל הַ'כְּנֶסְיָה' מֵת, וְאֵין מִי שֶׁיְּמַשֵּׁךְ וִיצַלְצֵל בַּ'פַּעֲמוֹנִים' שֶׁל הַ'כְּנֶסְיָה'. דִּבַּרְתִּי כְּבָר עִם הַ'כֹּמֶר' אִם הוּא מַסְכִּים לְקַבֵּל אוֹתְךָ, וְהוּא מַסְכִּים לְשַׁלֵּם לְךָ כֶּסֶף מָלֹא (כַּמָּה שֶׁאַתָּה מְבַקֵּשׁ), עֲבוֹדָה קַלָּה וּשְׂכָרָהּ בְּצִדָּהּ'. אוֹתוֹ אֶחָד, שָׁמַע וְנִבְהַל, אָמַר לוֹ: 'כְּבוֹד הָרַב, אֲנִי יְהוּדִי, אֵיזֶה הַצָּעָה אַתָּה מַצִּיעַ לִי? שֶׁאֲנִי אֶהְיֶה שַׁמָּשׁ שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה? לְמִשְׁךְ בַּחֲבָלִים וְהַפַּעֲמוֹנִים שֶׁל הָעֲבוֹדָה זָרָה יְצַלְצְלוּ. תַּמֵּהַ אֲנִי עַל הַדִּבּוּרִים הָאֵלֶּה!'. אָמַר לוֹ: 'מָה אַתָּה תַּמֵּהַ? כָּאן מָה אַתָּה עוֹשֶׂה? אַתָּה מַזְמִין אֶת הַגּוֹיִים לְבֵית 'תְּפִלָּה' שֶׁלָּהֶם, (אוּלַי יֵצֵא מִזֶּה יְשׁוּעָה, שֶׁלֹּא יַרְבִּיצוּ לַיְּהוּדִים בַּשָּׁעָה הַזּוֹ, יֵשְׁבוּ שָׁם). אֲבָל אַתָּה שֶׁהוֹלֵךְ וּמוֹכֵר סִפְרֵי 'מִינוּת', אַתָּה מַחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם, וְזֶה גָּרוּעַ פִּי כַּמָּה! עָדִיף שֶׁתִּתְהֶיֶה שַׁמָּשׁ שָׁם בְּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה הַזֶּה, וְלֹא תֵּלֵךְ וּתְטַמְטֵם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִינוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת!'. כָּךְ סִפֵּר הַ'חֵפֶץ חַיִּים' זצ"ל.

יֵשׁ כָּאֵלֶּה שֶׁזֶּה נַעֲשָׂה אֶצְלָם דְּבָרִים שֶׁל 'מָה בְּכָךְ'. אָדָם פּוֹתֵחַ וְקוֹרֵא. וְ'חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה', לְשַׁבָּת שְׁנֵי עִתּוֹנִים יִקְרָאוּ. אֶחָד מִזֶּה וְאֶחָד מִזֶּה. אֵיךְ יִתָּכֵן?! זֶה קוֹרֵעַ אֶת הַלֵּב עַד בֵּית חֲלָלוֹ! צָרִיךְ לְהַזְהֵר מִזֶּה, לִבְרֹחַ מִן הָאֵשׁ הַנּוֹרָאָה הַזּוֹ! אֲנַחְנוּ קוֹרְאִים בְּכָל יוֹם בְּ'קְרִיאַת שְׁמַע': 'וְלֹא תָתֻרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם' (בַּמִּדְבָּר טו, לט). 'אַחֲרֵי לְבַבְכֶם' - זֶה מִינוּת. 'אַחֲרֵי עֵינֵיכֶם' זֶה עֲרָיוֹת וכו' (בְּרָכוֹת יב:). צָרִיךְ לְהַשְׂגִּיחַ בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה. אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁאָדָם יִהְיֶה 'תּוֹרָתוֹ פִּלַסְתֵּר'? צָרִיךְ לְהַרְעִישׁ עַל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. וּרְאֵה עוֹד מש"כ בָּזֶה בס"ד בְּשִׂיחוֹת חִזּוּק (פָּרָשַׁת נֹחַ).

צְרִיכִים שְׁמִירָה

אֲנַחְנוּ לֹא הַחֲזָקִים שֶׁיְּכוֹלִים לַעֲמֹד כְּנֶגֶד כֻּלָּם, אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הָיָה אֶחָד נֶגֶד כֻּלָּם. אֲנַחְנוּ אֲנָשִׁים קְטַנִּים, מְשֻׁפָּעִים. יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה שָׁמַר עַל עַצְמוֹ מֵחַיּוֹת רָעוֹת. אֶת מָה הוּא שָׁמַר? אֶת הַ'רֹאשׁ'. עִיּוּן שָׁשָׁם עִקַּר הַשְּׁמִירָה. צָרִיךְ לַעֲמֹד כְּצוּר וְחַלָּמִישׁ בִּדְבָרִים 'רִאשׁוֹנִים', שֶׁאָדָם לֹא יִהְיֶה מַזִּיק לְעַצְמוֹ בְּקִנְיַן שֶׁל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ, מְשֻׁלָּם כֶּסֶף בִּשְׁבִיל זֶה! קוֹנֶה פְּצָצוֹת וּמוֹקְשִׁים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאַחַר כָּךְ הוּא מִתְלוֹנֵץ וְשׁוֹאֵל אֵיךְ קָרָה הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁהוּא עָלָה בִּסְעָרָה הַשָּׁמַיְמָה, אַתָּה אָשֵׁם בַּדָּבָר! בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֵין מְרַחֲמִים בַּדִּין! צָרִיךְ לְהִשָּׁמֵר בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה. שְׁמִירָה רִאשׁוֹנָה עַל הַ'רֹאשׁ'. לְהַשְׂגִּיחַ עַל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ.

זְהִירוּת מִסְּפָרִים שֶׁאֵינָם עַל פִּי דַּעַת תּוֹרָה

אוֹתוֹ דָּבָר צְרִיכִים לְהִזָּהֵר מִ'סְּפָרִים' שֶׁאֵינָם עַל פִּי הַשְׁקָפוֹת נְכוֹנוֹת וְיִשָּׁרוֹת, הַשְׁקָפוֹת שֶׁל דַּעַת תּוֹרָה, אָסוּר לְהַכְנִיס. צָרִיךְ לָדַעַת: אָדָם לְפִי תֻּמּוֹ קוֹרֵא לִפְעָמִים וְלֹא שָׂם לֵב - וְזֶה נִכְנָס, זֶה חוֹדֵר. הַמַּשְׂגִּיחַ ע"ה - ר' יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵיְן זצ"ל - כְּשֶׁהָיוּ מַזְמִינִים אוֹתוֹ לְאֵיזֶה מָקוֹם לָבוֹא, הָיָה בָּא. אֲבָל כָּךְ הָיָה מִנְהָגוֹ, כָּל בַּיִת וּבַיִת שֶׁהִזְמִינוּ אוֹתוֹ, דָּבָר רִאשׁוֹן שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה, הָיָה נִגָּשׁ לַאֲרוֹן סְפָרִים, וְעוֹבֵר סֵפֶר אַחַר סֵפֶר, בּוֹדֵק. אִם רָאָה שֶׁיֵּשׁ שָׁם סֵפֶר שֶׁלֹּא כַּהֲגֶן, שֶׁלֹּא כַּדָּת, הָיָה אוֹמֵר: 'אוֹ הוּא אוֹ אֲנִי'. אַתָּה רוֹצֶה שֶׁאֲנִי אֶהְיֶה כָּאן - זֶה צָרִיךְ לָצֵאת. אוֹ לְהֵפֶךְ: תַּשְׁאִיר אוֹתוֹ וַאֲנִי יוֹצֵא. אֲבָל אֲנִי אִתּוֹ לֹא יָכוֹל לִהְיוֹת בְּיַחַד. (כָּךְ סִפֵּר תַּלְמִידוֹ).

הַיּוֹם לְדַאֲבוֹנֵנוּ הָרַב אֲנַחְנוּ מוּצָפִים בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ. צָרִיךְ לַעֲמֹד בַּפֶּרֶץ. לְחַזֵּק אֶת הָאֱמוּנָה. לְחַזֵּק וְלַעֲמֹד כְּצוּר הַחַלָּמִישׁ. לֹא לְהִפָּגַע מֵהַדְּבָרִים הַלָּלוּ. 'חִידּוּקִים' אֵלֶּה מִסְתּוֹבְבִים מְרַחֲפִים בְּכָל חֲלָלוֹ שֶׁל עוֹלָם, אָדָם רַק יוֹצֵא הַחוּצָה וּקְצָת נוֹשֵׁם, וּכְבָר מִתְגַּנְּבִים לוֹ כָּל מִינֵי דִּבּוּרִים. הוּא שׁוֹמֵעַ עַל בְּנֵי תּוֹרָה, עַל בַּחוּרֵי יְשִׁיבָה, עַל 'גִּיּוּס בָּנוֹת' וְכוּ', זֶה הֵפֶךְ 'דַּעַת תּוֹרָה' כָּל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ! אִם יֵשׁ לְךָ שְׁאֵלוֹת: לָמָּה? מַדּוּעַ? הֲוֵי אוֹמֵר שֶׁאַתָּה צָרִיךְ בְּדִיקָה. טָעוּן בְּדִיקָה. וְיֵשׁ הַשְׁפָּעָה בָּרְחוֹב, מַשְׁפִּיעָה עַל כֻּלָּם.

צְרִיכִים לְהִזָּהֵר וּלְהִשָּׁמֵר.

יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה עָשָׂה אֲבָנִים סְבִיב לְרֹאשׁוֹ - הִשְׁתַּדְּלוּת בִּלְבַד מַסְפִּיקָה וְהַדָּבָר הַשֵּׁנִי, עוֹד לְמוּד מוּסָר הַשְׂכֵּל שֶׁלּוֹמְדִים מִמַּעֲשֵׂה יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה: בּוֹטֵחַ אֲמִתִּי בָּה' יִתְבָּרַךְ - הוּא לֹא דּוֹאֵג יוֹתֵר מִדַּאי. יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה לֹא בָּנָה לוֹ אֵיזֶה 'בּוּנְקֶר' אֵיזֶה 'מִקְלָט'. לֹא בָּנָה 'גַּג עַל גַּג' וְ'חוֹמָה עַל חוֹמָה'. לֹא! צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֶת גֶּדֶר הַ'הִשְׁתַּדְּלוּת' הַמִּינִימָלִית לִשְׁמִירָה, וְלָזֶה מַסְפִּיק לוֹ חוֹמָה

מִסָּבִיב לָרֹאשׁ. לֹא צָרִיךְ יוֹתֵר מִדַּאי. לֹא לְהַפְרִיז בְּעִנְיָנִים שֶׁל בִּטָּחוֹן יוֹתֵר מִדַּאי. בּוֹטֵחַ אֲמִתִּי עוֹשֶׂה אֶת הַמַּעַט. אֶת הַנִּצְרָךְ. צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת קְצָת, וְהַבְּרָכָה תָּחוּל הָלְאָה.

הַגַּם שֶׁנֶּהְפְּכוּ הָאֲבָנִים כְּלָיוֹן לְאֶבֶן אַחַת - מוּסַר הַשְׂכֵּל

רַבִּי יַעֲקֹב רָאדִיצְ'קוֹבֶר זצ"ל, הוּא הָיָה צַדִּיק בַּדּוֹר שֶׁעָבַר, הָיָה יְהוּדִי מְפֻרְסָם, עִלּוּי גָּדוֹל, גֶּר בִּירוּשָׁלַיִם, נִפְטַר בְּלִי בָּנִים, הוּא אָמַר דָּבָר נִפְלָא מְאֹד. בַּפָּרָשָׁה שָׁלָנוּ אָנוּ רוֹאִים דְּבַר פֶּלֶא, מָה שֶׁרָשַׁ"י מֵבִיא בְּשֵׁם רַבּוֹתֵינוּ (חֻלִּין צא:), שֶׁעָשָׂן כְּמִין 'מַרְזֵב' סָבִיב לְרֹאשׁוֹ, שֶׁהָיָה יָרֵא מִפְּנֵי חַיּוֹת רָעוֹת. הִתְחִילוּ מְרִיבוֹת זוֹ עִם זוֹ, זֹאת אוֹמֶרֶת עָלַי יַנִּיחַ צַדִּיק אֶת רֹאשׁוֹ, מִיָּד עָשָׂן הקב"ה אֶבֶן אַחַת. וְזֶה פֶּלֶא: אִם כְּבָר נַעֲשָׂה כָּאן 'נֵס', לָמָּה עָשָׂה הקב"ה אֶבֶן אַחַת גְּדוֹלָה, שהקב"ה יַעֲשֶׂה 'כַּר' שֶׁיּוּכַל לִישֹׁן בְּמְנוּחָה, הֲרֵי אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הוּא לֹא שָׁכַב, הוּא לֹא יָשַׁן, לְפָחוֹת יֵעָשֶׂה לוֹ 'נֵס' מְשֻׁבָּח וְיִהְיֶה לוֹ אֵיזֶה 'מִזְרוֹן' נֹחַ, עִם 'פּוּךְ' טוֹב. לָמָּה הקב"ה עָשָׂה לוֹ מִזֶּה 'סֶלַע'?! אֶלָּא כָּאן לִמְּדָה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה: מִ'מַּחְלֹקֶת' שׁוּם דָּבָר טוֹב לֹא יוֹצֵא! אֲפִלּוּ יִתְקוֹטְטוּ וְנַעֲשָׂה 'נֵס', מָה יָּצָא מִ'נֵס' כָּזֶה? סֶלַע. אֶבֶן. לֹא יוֹתֵר מִזֶּה. 'מַּחְלֹקֶת' זֶה דָּבָר עָקָר, שׁוּם פְּרִי לְטוֹבָה לֹא יוֹצֵא מִזֶּה. צָרִיךְ לְהָזָּהֵר מִזֶּה, צָרִיךְ לִבְרֹחַ מִזֶּה כְּבוֹרֵחַ מִן הָאֵשׁ, כְּבוֹרֵחַ מִן הַנָּחָשׁ. מַחְלֹקֶת זֶה דָּבָר רַע, שׁוּם דָּבָר טוֹב לֹא יוֹצֵא מִזֶּה. הַרְבֵּה פְּעָמִים אָדָם אוֹמֵר 'מָה שֶּׁאֲנִי עוֹשֶׂה אֶת הַמַּחְלֹקֶת הַזּוֹ - כַּוָּנָתִי לְשֵׁם שָׁמַיִם, לְתוֹעֶלֶת הָעִנְיָן'. לֹא יֵצֵא מִזֶּה דָּבָר טוֹב. צְרִיכִים לָדַעַת שֶׁ'לְשֵׁם שָׁמַיִם', זֶה דָּבָר דַּק מִן הַדַּק. בְּרֶגַע שֶׁאָדָם מַתְחִיל לְהַכְנִיס אִינְטֶרֶסִים פְּרָטִיִּים שֶׁלּוֹ, אֲפִלּוּ מְעַט מִן הַמְּעַט, זֶה כְּבָר לֹא 'לְשֵׁם שָׁמַיִם'.

מוּבָא בְּשֵׁם גָּדוֹל שֶׁאָמַר: 'כָּל מַחְלֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם' (אָבוֹת פ"ה מִשְׁנָה יז), אִם הַמַּחְלֹקֶת לֹא 'לְשֵׁם שָׁמַיִם', אֶלָּא בִּשְׁבִיל 'כֶּסֶף', בִּשְׁבִיל 'כָּבוֹד', בִּשְׁבִיל 'חֶשְׁבּוֹנוֹת' אֲחֵרִים - אֶפְשָׁר לִמְצֹא פִּתָּרוֹן לַמַּחְלֹקֶת הַזּוֹ: מָה אַתָּה רוֹצֶה 'כֶּסֶף'? נִתֵּן לְךָ 'כֶּסֶף'. נִתֵּן לְךָ 'כָּבוֹד', וּנְסַיֵּם אֶת הַמַּחְלֹקֶת. אֲבָל אִם הַמַּחְלֹקֶת 'לְשֵׁם שָׁמַיִם', הוּא לֹא רוֹצֶה לֹא 'כֶּסֶף' וְלֹא 'כָּבוֹד', רַק 'לְשֵׁם שָׁמַיִם', זוֹ צָרָה גְּדוֹלָה. זֶה יָכוֹל לְהִתְקַיֵּם תָּמִיד. אִי אֶפְשָׁר לְפַתֵּר וְאִי אֶפְשָׁר לִמְנוֹעַ אֶת הַמַּחְלֹקֶת הַזּוֹ. אוֹמֵר לְךָ: 'לְשֵׁם שָׁמַיִם אֲנִי מִתְכַּוֵּן, לֹא מְבַקֵּשׁ שׁוּם דָּבָר. הַכֹּל לִשְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ. הַכֹּל לִכְבוֹד הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ'. וְאוֹי וַאֲבוֹי מָה שֶׁיָּצָא מִזֶּה. 'סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם'.

תִּבְדְּקוּ וְתִרְאוּ: כָּל מַחְלֹקֶת שֶׁהָיְתָה בֵּין מִי לְמִי - לֹא יָצְאוּ נְקִיִּים. לֹא יֵצֵא מִזֶּה שׁוּם בְּרָכָה. שׁוּם דָּבָר טוֹב לֹא יֵצֵא. כָּךְ הוּא פֵּרֵשׁ. וּרְאֵה עוֹד מש"כ בָּזֶה בס"ד אָשִׂיחָה בְּחֻקֶּיךָ (קֹרַח עַמּוּד קסו).

זְהִירוּת מֵהַמַּחְלֹקֶת

וְזֶה מוּסָר גָּדוֹל לַמִּתְבּוֹנְנִים, יֵשׁ בְּזֶה בֶּאֱמֶת לִמּוּד מוּסָר גָּדוֹל, לָדַעַת: לֹא מָצָא הקב"ה לְיִשְׂרָאֵל כְּלִי מַחְזִיק בְּרָכָה יוֹתֵר מִן הַשָּׁלוֹם (עוּקְצִין סוֹף פ"ג). אֲבָל 'מַּחְלֹקֶת' זֶה קָשֶׁה מְאֹד. בְּאַגְּרוֹת חזו"א ע"ה הוּא כּוֹתֵב: קָשֶׁה עָלַי הַמַּחְלֹקֶת, 'קַשׁ' מִמַּחְלֹקֶת, כָּבֵד עָלַי וְקָשֶׁה עָלַי כְּקוֹרַת בֵּית הַבַּד. זֶה נוֹרָא נוֹרָאוֹת. מִי שֶׁמִּשְׁתַּתֵּף בְּעִנְיָנִים שֶׁל מַחְלֹקֶת לֹא יִנָּקֶה. אֲפִלּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם חֵטְא, שֶׁאֵין בָּהֶם עָוֹן, נִסְפִּים בַּעֲוֹן הַמַּחְלֹקֶת, כְּמוֹ שֶׁלּוֹמְדִים בְּפָרָשַׁת קֹרַח, וּכְמוֹ שֶׁרָשַׁ"י שָׁם (בַּמִּדְבָּר טז, כז) מֵבִיא מִדִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ בָּזֶה. צְרִיכִים לִבְרֹחַ מֵהַמַּחְלֹקֶת. אֵין שׁוּם רֶוַח מִמַּחְלֹקֶת. תִּשְׁתַּמֵּט וְתִבְרַח. וְרַק אָז יֵשׁ בְּרָכָה וְיֵשׁ שָׁלוֹם וְיֵשׁ טוֹבָה. צָרִיךְ לִבְרֹחַ מֵהַמַּחְלֹקֶת.

כָּל הַבְּרִיאָה לֹא נִבְרְאָה אֶלָּא לְשִׁמּוּשׁ הָאָדָם הַשָּׁלֵם

כָּל זֶה לְגַבֵּי מִדְרָשׁוֹ שֶׁל הָעִנְיָן. אֲבָל בֶּאֱמֶת צְרִיכִים לְהָבִין מָה הַבֵּאוּר בָּזֶה, מַדּוּעַ הָאֲבָנִים נִלְחֲמוּ 'עָלַי יַנִּיחַ צַדִּיק רֹאשׁוֹ', מָה הַבֵּאוּר בָּזֶה?

לָמָּה זֶה בֶּאֱמֶת כָּךְ? עוֹמֵד עַל כָּךְ רַבֵּנוּ הָרַמַ"ח ל ע"ה בְּסֵפֶר מִסִּלַּת יְשָׁרִים (פ"א) שֶׁהָאָדָם הַשָּׁלֵם, הַתַּלְמִיד חָכָם הָאֲמִתִּי, "אִם תַּעֲמִיק עוֹד בָּעִנְיָן תִּרְאֶה כִּי הָעוֹלָם נִבְרָא לְשִׁמּוּשׁ הָאָדָם", כָּל מָה שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, זֶה רַק בִּשְׁבִיל שִׁמּוּשׁ הָאָדָם. וּלְאֵיזֶה אָדָם? לְאָדָם הַמַּעֲלָה. לָאָדָם הַשָּׁלֵם. הָרַמְבַּ"ם כּוֹתֵב (בְּהַקְדָּמָתוֹ לְפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת),

שֶׁיִּתָּכֵן מַצָּב, שֶׁיִּהְיֶה אֵיזֶה עָשִׁיר, שֶׁיִּבְנֶה 'אַרְמוֹן' מִפְאָר, 'אַרְמוֹן' נֶהְדָּר, וְיַעֲמֹד הָ'אַרְמוֹן' הַזֶּה אֶלֶף שָׁנָה, בִּשְׁבִיל מָה? בִּשְׁבִיל שֶׁאַחֲרֵי אֶלֶף שָׁנָה יָבוֹא אֵיזֶה תַּלְמִיד חָכָם וְיֵשֵׁב בְּצִלּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ 'אַרְמוֹן'. נִמְצָא שֶׁכָּל מָה שֶׁטָּרְחוּ הָאֲנָשִׁים, כָּל מָה שֶׁעָבְדוּ כָּל מָה שֶׁהוֹצִיאוּ הוֹצָאוֹת וְכָל הַטִּרָּח וְהָעָמָל וְהַיְגִיעָה, הַכֹּל בִּשְׁבִיל שֶׁאַחֲרֵי רַבּוֹת בְּשָׁנִים, אַחֲרֵי כַּמָּה דוֹרוֹת, יָבוֹא אֵיזֶה תַּלְמִיד חָכָם יֵשֵׁב וְיהַנֶּה מֵהַצֵּל שֶׁל הָ'אַרְמוֹן' הַזֶּה, בִּשְׁבִיל זֶה נִבְנָה הָ'אַרְמוֹן' הַזֶּה.

סִפְּרוּ הַגְּדוֹלִים שֶׁבְּזֶה הֵבִינוּ מָה בְּדִיּוּק קָרָה בְּרוּסְיָה לִפְנֵי חֲמִשִּׁים-שִׁשִּׁים שָׁנָה, גַּם הַהַצָּלָה שֶׁל 'יְשִׁיבַת מִיר'. הַיְשִׁיבָה הַיְחִידָה (כְּמְעַט) שֶׁנִּצְּלָה בִּזְמַן הַ'שׁוֹאָה'. יָצְאוּ מִ'לַּעַ הָאֲרִי' מַמָּשׁ, מִתּוֹךְ 'רוּסְיָה הַרְשָׁעָה' שֶׁתָּפְסָה וְהֶחֱרִיבָה אֶת כָּל מַרְכְּזֵי הַתּוֹרָה, וְהֵם נִצְּלוּ עַל יְדֵי הָעֶזְרָה שֶׁל הָרוּסִים, זֶה הָיָה גַּם שֶׁאֵין כְּדֻגְמָתוֹ. הַמַּשְׁגִּיחַ ע"ה (הגה"צ רַבִּי יְחֶזְקֵאל לֵוִינְשְׁטֵיְן זצ"ל) הִפְלִיא אֶת גֹּדֶל הַנֵּס הַזֶּה. הַפֶּלֶא הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁהֵם הִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּרַכֶּבֶת הָרוּסִית, 'רַכֶּבֶת הַטָּרְנְס סִיבִּירִית' זֶה נִקְרָא, וְהָיָה אֶחָד הַ'צָּארִים' הָרוּסִים שֶׁנִּכְנַס לוֹ שִׁגָּעוֹן בָּרֹאשׁ (לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר) הוּא בִּקֵּשׁ שֶׁתִּהְיֶה רַכֶּבֶת מִקָּצֶה אֶחָד שֶׁל 'רוּסְיָה' - עַד לַקָּצֶה הַשֵּׁנִי. מֵהַקָּצֶה הַנִּמְצָא בְּצַד הַיָּם, הַיָּם הַבַּלְטִי, עַד 'יַפָּן'. עַד הַצַּד הַשֵּׁנִי. רַכֶּבֶת לְכָל רֹחַב רוּסְיָה. אַף אֶחָד לֹא הֵבִין בִּשְׁבִיל מָה זֶה? וְכִי יֵשׁ תֵּירִים שֶׁנּוֹסְעִים לְ'סִיבִּיר' שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת בִּשְׁבִילָם 'רַכֶּבֶת'? אֲבָל כָּךְ הוּא בִּקֵּשׁ וְכָךְ עָשׂוּ. אַלְפֵי אֲנָשִׁים נֶהֶרְגוּ עַד שֶׁעָשׂוּ אֶת הָרַכֶּבֶת הַזּוֹ. וְאֶת הַהוֹצָאוֹת אֵין לְשַׁעֵר וְאֵין לְתָאֵר. אֲבָל כָּךְ נִכְנַס לוֹ לַמֶּלֶךְ בָּרֹאשׁ וְכָךְ עָשׂוּ. אַף פַּעַם לֹא הֵבִינוּ מָה הַטַּעַם בְּזֶה. הַנְּסִיעָה בָּרַכֶּבֶת הַזּוֹ הָיְתָה אוֹרֶכֶת שִׁבּוּעַיִם שְׁלֵמִים. מִי נוֹסֵעַ כָּל כָּךְ הַרְבֵּה זְמַן? מִי נוֹסֵעַ לַ'קֹטֶב'? שְׁמַעְתֶּם תַּיָּרִים שֶׁנּוֹסְעִים לְ'סִיבִּיר'? מָה יֵשׁ לַעֲשׂוֹת שָׁם? (יֵשׁ שָׁם 50 מַעֲלוֹת מִתַּחַת הָאֶפֶס. הַלֵּיצָנִים אוֹמְרִים שֶׁאָדָם שֶׁמְּדַבֵּר בַּ'קֹטֶב' הַדִּבּוּר 'קוֹפֵא' וְאַתָּה יָכוֹל לִקְרֹא אוֹתוֹ). בִּשְׁבִיל זֶה עוֹשִׂים רַכֶּבֶת? רַכֶּבֶת עוֹשִׂים כְּשֶׁיֵּשׁ צֹרֶךְ.

אֲבָל אַחַר כָּךְ כְּשֶׁנִּצְּלָה יְשִׁיבַת מִיר וְהִשְׁתַּמְּשָׁה בָּרַכֶּבֶת הַזּוֹ הֵם נָסְעוּ מִ'קוֹבְנָא' (מִשָּׁם הִתְחִילוּ), עַד הַקָּצֶה הַשֵּׁנִי שֶׁל רוּסְיָה, 'וולַדִיווֹסטוֹק' זֶה נִקְרָא, עַל שְׂפַת הַיָּם בַּדֶּרֶךְ לְיַפָּן. שְׁבוּעַיִם שְׁלֵמִים. וְהַבּוֹלֶשֶׁת הָרוּסִית יַחַד אִתָּם בּוֹלְשִׁים לְגָרֵשׁ אוֹתָם וּלְהוֹצִיא אוֹתָם שֶׁלֹּא יִשָּׁאֲרוּ בְּרוּסְיָה. וְזֶה הָיָה נֵס וָפֶלֶא, הֲרֵי כָּל מִי שֶׁבִּקֵּשׁ לָצֵאת מֵ'רוּסְיָה' הָיוּ שׁוֹלְחִים אוֹתוֹ לְ'סִיבִּיר'. וְכָאן כָּל הַיְּשִׁיבָה בִּקְּשׁוּ לָצֵאת וְהֵם הוֹלְכִים יַחַד אִתָּם לִשְׁמֹר שֶׁלֹּא יִשָּׁאֲרוּ ח"ו. זֶה נִסִּים שֶׁאֵין לְשַׁעֵר וְאֵין לְתָאֵר. וְאָמְרוּ הַגְּדוֹלִים: עַכְשָׁו אֲנַחְנוּ מְבִינִים בִּשְׁבִיל מָה נִבְנְתָה הָרַכֶּבֶת הַזּוֹ, כָּל הַטִּרָּח וְהַכֶּסֶף וְהַנְּפָשׁוֹת הָאֵלֶּה שֶׁמֵּתוּ שָׁם בַּעֲבוֹדוֹת שֶׁל הַבְּנִיָּה שֶׁל הָרַכֶּבֶת הַזּוֹ - הַכֹּל הָיָה בִּשְׁבִיל אוֹתָם בְּנֵי תּוֹרָה שֶׁיִּנָּצְלוּ. זֶה הַפְּשָׁט. כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת 'יְשִׁיבַת מִיר'. הקב"ה יִת"ש הֵכִין וְהִקְדִּים רְפוּאָה לַמַּכָּה. וְלָכֵן כְּבָר כַּמָּה דוֹרוֹת לִפְנֵי זֶה עָשׂוּ רַכֶּבֶת לַצַּד הַהוּא. כִּי בְּנֵי תּוֹרָה מִמִּיר צְרִיכִים לִבְרֹחַ עוֹד כַּמָּה דוֹרוֹת בָּרַכֶּבֶת הַזּוֹ.

'כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא לַצַּוֹת לָזֶה' (בְּרָכוֹת ו סע"ב שַׁבָּת ל:). רַק בִּשְׁבִיל הָעֶזְרָה בִּשְׁבִילוֹ, לְשַׁמּוּשׁוֹ, לְשַׁמּוּשׁ הָאָדָם. כָּל הָעוֹלָם נִבְרָא לְשַׁמּוּשׁ הָאָדָם הַשָּׁלֵם. הַתַּלְמִיד חָכָם הָאֱמִתִּי. כָּךְ זֶה כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא לָאָדָם הַשָּׁלֵם. אוֹמֵר הָרַמְחַ"ל ע"ה: "אִם הָאָדָם נִמְשָׁךְ אַחַר הָעוֹלָם, וּמִתְרַחֵק מִבּוֹרְאוֹ, הִנֵּה הוּא מִתְקַלְקֵל וּמְקַלְקֵל הָעוֹלָם עִמּוֹ". הָעוֹלָם יוֹרֵד אִתּוֹ. אֲבָל "אִם הוּא שׁוֹלֵט בְּעַצְמוֹ וְנִדְבָּק בְּבוֹרְאוֹ, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּעוֹלָם רַק לִהְיוֹת לוֹ לְסִיּוּעַ לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא", הֲרֵי "הוּא מִתְעַלֶּה, וְהָעוֹלָם עַצְמוֹ מִתְעַלֶּה עִמּוֹ", לָמָּה? "כִּי הִנֵּה עִלּוּי גָּדוֹל הוּא לַבְּרִיּוֹת כֻּלָּם", לַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, יֵשׁ לָהּ עֲלִיָּה גְּדוֹלָה "בִּהְיוֹתָם מְשַׁמְּשֵׁי הָאָדָם הַשָּׁלֵם, הַמְקֻדָּשׁ בִּקְדֻשָּׁתוֹ יִתְבָּרַךְ", וְזֶהוּ הָעִנְיָן שֶׁל אַבְנֵי הַמָּקוֹם שֶׁלָּקַח יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, וְשָׂם מְרַאֲשׁוֹתָיו, שֶׁהָיְתָה כָּל אַחַת וְאַחַת אוֹמֶרֶת עָלַי יָנִיחַ צַדִּיק רֹאשׁוֹ, לָמָּה? כִּי זֶה עִלּוּי לְכָל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ לִהְיוֹת מְשַׁמְּשֵׁי הָאָדָם הַשָּׁלֵם. כָּךְ מַסְבִּיר הַמַּסְלַת יְשָׁרִים.

יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה הָאָדָם הַשָּׁלֵם שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא לְמַעֲנוֹ

וּמִי שָׁלֵם יוֹתֵר מִיַּעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה? הִנֵּה הַפָּרָשָׁה תּוֹכִיחַ, יַעֲקֹב אָבִינוּ יָשֵׁן בְּאוֹתוֹ לַיְלָה, וְהוּא רוֹאֶה חֲלוֹם, חֲלוֹם מְפֻלָּא, חֲלוֹם שֶׁמִּי שֶׁחוֹשֵׁב זֶה בָּאֱמֶת פֶּלֶא פְּלָאוֹת:

'וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו' (בְּרֵאשִׁית כח, יג), הוּא לֹא חוֹלֵם עַל הֶבֶל הַבְּלִים ח"ו, אֶלָּא עַל הקב"ה, 'ה' נִצָּב עָלָיו', וּמְבָרֵךְ אוֹתוֹ, תֵּדַע לְךָ: 'הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ - לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ' (שָׁם). 'וְהָיָה זַרְעֲךָ כֶּעָפָר הָאָרֶץ' (שָׁם יד), אַתָּה עַכְשָׁו רוֹצֶה לָלֶכֶת לְלָבָן, רוֹצֶה לְחַפֵּשׂ שָׁם אִשָּׁה לְהִתְחַתֵּן, מַבְטִיחַ לְךָ יִהְיֶה לְךָ 'דּוֹר יְשָׁרִים מְבֹרָךְ', 'וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ' (שָׁם). 'וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה צָפוֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ' (שָׁם יד). עוֹד מְבָרֵךְ אוֹתוֹ: 'וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ' (שָׁם טו), אַתָּה הוֹלֵךְ לְמָקוֹם מְסֻכָּן ('מְאוּרַת נְחָשִׁים'), אַל תִּדְאַג, אָנֹכִי אִתְּךָ, וְאֶשְׁמֹר עָלֶיךָ, לֹא יַצְלִיחַ 'לָבָן' בְּשׁוּם דָּבָר כְּנֶגְדְּךָ, 'וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ, וַהֲשִׁיבוֹתִיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת', אֲנִי אַחְזִיר אוֹתְךָ, 'כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ' (שָׁם). כָּאֵלֶּה בְּרָכוֹת, כָּאֵלֶּה הַבְטָחוֹת, מְקַבֵּל יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה. זֶה 'חֲלוֹם נִבּוּאִי'.

זְהִירוּת מִנִּדְנוּד חֵטְא

מַמְשִׁיךְ הַפָּסוּק: 'וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ' (שָׁם טז), וּמָה הוּא אוֹמֵר? 'וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי'. אוֹמֵר רַשִׁ"י, שֶׁאִם יָדַעְתִּי, לֹא יָשַׁנְתִּי בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כָּזֶה. יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה כַּאֲשֶׁר הוּא קָם מָה הוּא עָשָׂה? 'וְדוּי', מַכֶּה עַל לִבּוֹ: 'חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי'. אִם הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁמָּקוֹם זֶה הוּא כָּזֶה מָקוֹם מְקֻדָּשׁ לֹא הָיִיתִי יָשֵׁן. נִתְאַר לְעַצְמֵנוּ אִם אָדָם מֵאִתָּנוּ הָיָה חוֹלֵם כָּזֶה חֲלוֹם, לֹא כָּזֶה, אֶלָּא אֶחָד חֶלְקֵי אֶלֶף מֵחֲלוֹם כָּזֶה. רַק חוֹלֵם 'הִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו', וְלֹא אוֹמֵר כְּלוּם, לֹא מְבָרֵךְ אוֹתוֹ כְּלוּם. כְּשֶׁהָיָה קָם בַּבֹּקֶר, הָיָה קוֹרֵא לְכָלָם: 'בּוֹאוּ תִּשְׁמְעוּ מָה חָלַמְתִּי', וְאִם קִבֵּל בְּרָכוֹת: 'בּוֹאוּ תִּשְׁמְעוּ אֵיזֶה בְּרָכוֹת קִבַּלְתִּי'. אֲבָל יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, דָּבָר רִאשׁוֹן מִתְוַדֶּה: אוֹי וַאֲבוֹי, יָשַׁנְתִּי בְּמָקוֹם מְקֻדָּשׁ, אִם יָדַעְתִּי - לֹא יָשַׁנְתִּי. זֶה יָרֵא אֱלֹקִים אֲמִתִּי. מְמַשְׁמֵשׁ וּמְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו. זֶה הָאָדָם הַשָּׁלֵם. רוֹאֶה שֶׁיֵּשׁ כָּאן נְדְנוּד אִסּוּר, בִּשְׁגָגָה, עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה. (לֹא חוֹשֵׁב עַל חֲלוֹמוֹתָיו, רוֹשֵׁם אֶת זֶה עַל 'סֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת': 'חָלַמְתִּי בְּיוֹם זֶה וְזֶה כָּךְ וְכָךְ', וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר לְבוֹרֵא עוֹלָם: 'רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, תְּקַיֵּם מָה שֶׁכָּתוּב כָּאן'). 'וַיִּירָא וַיֹּאמַר מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה' (שָׁם יז), מְקַבֵּל חֲרָדָה, מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה, 'אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם' (שָׁם). זֶה אָדָם גָּדוֹל. לֹא נוֹתֵן לְיֵצֶר הָרַע שֶׁיְּבַלְבֵּל אוֹתוֹ וְיַטְעֶה אוֹתוֹ. וְזֶה מָה שֶׁלּוֹמְדִים מִכָּאן שֶׁאָדָם יִלְמַד מָה זֶה 'נִדְנוּד חֵטְא', מָה זֶה 'אִסּוּר חֵטְא', מָה זֶה 'דַּק מִן הַדַּק' שֶׁל הַחֵטְא. זֶה מָה שֶׁיֵּשׁ לָנוּ כָּאן לְמוּד מוּסַר הַשְׂכֵּל.

יֵשׁ טָעוּת מְשֻׁבֶּשֶׁת וּמְצָוָה לַעֲקֹר אוֹתָהּ: הַרְבֵּה אוֹמְרִים 'אֲנִי לֹא יָדַעְתִּי שֶׁזֶּה אָסוּר', 'שׁוֹגֵג הָיִיתִי', 'שָׁכַחְתִּי', וְטַעֲנָה זוֹ הִיא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ לֹא 'טַעַם' וְלֹא 'רֵיחַ'. מָה זֶה 'לֹא יָדָעְתִּי'? הָיִיתָ צָרִיךְ לָדַעַת! אִם בָּאִים וְאוֹמְרִים לְמִישֶׁהוּ: 'תִּרְאֶה עָשִׂיתָ שֶׁלֹּא כַּדָּת', הוּא פּוֹטֵר אֶת עַצְמוֹ וְאוֹמֵר לְךָ: 'לֹא יָדַעְתִּי', וְהַרְבֵּה שֶׁאוֹמְרִים 'לֹא יָדַעְתִּי' תִּרְאֶה אוֹתָם מְחַיְּכִים לְךָ. 'מָה אַתָּה רוֹצֶה לֹא יָדַעְתִּי', אִם הָיָה יוֹשֵׁב וּבוֹכֶה. בְּסֵדֶר. אֲבָל הוּא מְחַיֵּךְ לְךָ: 'לֹא יָדַעְתִּי', 'שָׁכַחְתִּי'. זֶה לֹא תֵּרוּץ. צָרִיךְ לָדַעַת: 'חֵטְא' זֶה 'רַעַל'. זֶה מֵמִית. אִם אָדָם בִּשְׁגָגָה הָיָה שׁוֹתֶה 'כּוֹס רַעַל', הוּא 'לֹא יָדַע', הוּא 'שָׁכַח'. הָרַעַל יָמִית אוֹתוֹ אוֹ לֹא יָמִית אוֹתוֹ? וַדַּאי שָׁכֵן! יִצְעַק 'לֹא יָדַעְתִּי'. לֹא יָדַעְתָּ, בְּסֵדֶר. אֲבָל זֶה עָנְשְׁךָ. מָה בְּכָךְ שֶׁלֹּא יָדַעְתָּ. רַעַל מֵמִית. חֵטְא זֶה רַעַל. שׁוֹגֵג אוֹ לֹא שׁוֹגֵג זֶה מֵמִית. צָרִיךְ לְהַקְדִּים תְּשׁוּבָה, לֹא לִפְטֹר אֶת עַצְמוֹ בְּ'לֹא יָדַעְתִּי', אֶלָּא בְּ'חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי', 'אֲנִי אֶעֱשֶׂה תִּקּוּן לַדָּבָר'. וְהָאֱרִיךְ בָּזֶה הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים ווֹלוֹז'ִין זצ"ל בְּסִפְרוֹ רוּחַ חַיִּים עַל מַסֶּכֶת אָבוֹת (פ"ב, מ"א) ע"ש.

יְהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכֶּה לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵינוּ וְנִתְחַזֵּק תָּמִיד בַּתּוֹרָה בִּתְפִלָּה בְּחֶסֶד בְּסוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב, וְנִזְכֶּה לַגְּאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן.

סִימָן רסז - דִּינֵי הַתְּפִלָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת ב

עַל פִּי דַּעַת מָרָן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ מְקַבְּלִים שַׁבָּת בַּאֲמִירַת "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת"

א. עַל פִּי דַּעַת מָרָן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ מְקַבְּלִים שַׁבָּת בַּאֲמִירַת "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת" וַאֲסוּרִים בְּכָל הַמְּלָאכוֹת. וַאֲמִירַת בּוֹאִי כַלָּה אֵינָהּ אֶלָּא הַזְמָנָה בְּעָלְמָא, וְלֹא קַבָּלַת שַׁבָּת מַמָּשׁ. וּלְפִי דַּעַת הָאֲרי"י זַ"ל עִקַּר קַבָּלַת שַׁבָּת הוּא בְּאָמְרוֹ "בּוֹאִי כַלָּה", שֶׁאָז נֶאֱסַר בְּכָל הַמְּלָאכוֹת. וְהָעִקָּר לְדִינָא כְּדַעַת מָרָן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, אוּלָם אִם מְכַוְּנִים לְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת בְּעֵת אֲמִירַת בּוֹאִי כַלָּה, [שֶׁנָּהֲגוּ לְכַוֵּן בּוֹ לְתוֹסֶפֶת נֶפֶשׁ], יֵשׁ לְפָרֵשׁ מִמְּלָאכָה מֵעִקַּר הַדִּין, אַחַר שֶׁקִּבֵּל שַׁבָּת לְהַדְיָא (יִלְקוּט יוֹסֵף שַׁבָּת א ב עַמּוּד תנו).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב עַל פִּי הַמְּבֹאָר לְעֵיל סוֹף סִימָן רסא. וּבְפֶרֶט שֶׁמָּרָן הַשָּׁ"ע עַצְמוֹ כְּפִי הַנִּרְאֶה לֹא אָמַר פְּיוּט לְכָה דּוֹדִי [שֶׁחִבֵּר ע"י רַבִּי שְׁלֹמֹה אֶלְקַבֵּץ]. ומ"ש בש"ע (סִי' רסב ס"ג) שֶׁיִּלְבַּשׁ בְּגָדָיו הַנָּאִים וְיִשְׂמַח בְּבִיאַת שַׁבָּת כַּיּוֹצֵא לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ, וְכַיּוֹצֵא לִקְרַאת חָתָן וְכַלָּה, דְּרַבִּי חֲנִינָא מְעַטֵּף וְקָאֵי בְּפַנְיָא דְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, וְאָמַר, בּוֹאוּ וְנֵצֵא לִקְרַאת שַׁבָּת מַלְכְּתָא. ר' יַנַּאי אוֹמֵר, בּוֹאִי כַלָּה, בּוֹאִי כַלָּה. ע"כ. וְהֵינוּ שֶׁהָאֲמוֹרָאִים הָיוּ אוֹמְרִים בּוֹאִי כַלָּה, וְלֹא מוּכָח אִם גַּם מָרָן נָהַג לוֹמַר כֵּן, וְלָכֵן בִּזְמַנֵּנוּ אֲמִירַת בּוֹאִי כַלָּה הַוְיָא הַזְמָנָה בְּעָלְמָא. אֲבָל כָּל שֶׁבְּעֵת אֲמִירָתוֹ בּוֹאִי כַלָּה חוֹשֵׁב בְּדַעְתּוֹ לְקַבֵּל שַׁבָּת, הַוְיָא קַבָּלַת שַׁבָּת גְּמוּרָה.

וּמָרָן הַבַּיִת יוֹסֵף בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סוֹף סִימָן רסא), כָּתַב, שֶׁאֲמִירַת מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת לְדִידַן, כְּדִין עֲנִיַּת בָּרְכוּ לְדִידְהוּ. וְכֵן כָּתַב בְּשוּ"ת מָהָרַ"שׁ גַּרְמִיזָאן (סִי' לו), שֶׁאֲמִירַת "בּוֹאִי כַלָּה" אֵינָהּ קַבָּלַת שַׁבָּת, אֶלָּא הַזְמָנָה לְקַבָּלַת שַׁבָּת. וְכֵן כָּתַב הָרַב מַאֲמַר מָרְדְּכַי. גַּם הָרַב שַׁלְמֵי צִבּוּר (רֵישׁ הל' שַׁבָּת) כָּתַב בְּשֵׁם סֵפֶר מ"מ, שֶׁהֵבִיא מהלק"ט, דְּבוֹאִי כַלָּה הַוְיָא קַבָּלָה. וְהַמִּנְהָג פָּשׁוּט בֵּינֵינוּ לְאָמְרוֹ, וְאעפ"כ מַדְלִיקִין נֵרוֹת עַד אֲמִירַת מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, דְּמֵעִקָּרָא הָכִי קַבִּילוּ עֲלַיְהוּ שֶׁלֹּא לְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת בַּאֲמִירַת לְכָה דּוֹדִי. וְגַם בּוֹאִי כַלָּה אֵין זוֹ קַבָּלָה גְּמוּרָה, אֶלָּא מְכִינִין עַצְמָם לְקַבְּלוֹ. ע"כ. וְאָמְנָם אִם מְכַוְּנִים בְּעֵת אֲמִירַת בּוֹאִי כַלָּה לְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת הַנֶּפֶשׁ, וְנִתְכַּוֵּן בְּפֵרוּשׁ לְקַבֵּל שַׁבָּת בַּאֲמִירַת בּוֹאִי כַלָּה, כַּמּוּבָן יֵשׁ לְפָרֵשׁ מִמְּלָאכָה מֵעִקַּר הַדִּין.

סֵדֶר אֲמִירַת לְכָה דּוֹדִי וּמִזְמוֹר שִׁיר

ב. סֵדֶר קַבָּלַת שַׁבָּת, מִנְהַג חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה לוֹמַר שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בּוֹאִי כַלָּה. וְכָךְ יַעֲשֶׂה, בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שׁוֹחֶה קְצָת לִימִינוֹ, וּבַפַּעַם הַשֵּׁנִיָּה שׁוֹחֶה קְצָת לִשְׂמֹאלוֹ, וּבַפַּעַם הַשְּׁלִישִׁית שׁוֹחֶה קְצָת לְפָנָיו. וּבְעֵת קַבָּלַת שַׁבָּת כְּשֶׁאוֹמֵר בּוֹאִי כַלָּה מְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל נר"ן, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁעוֹנֶה בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד, מְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת הָרוּחַ שֶׁל נר"ן, וּכְשֶׁאוֹמֵר בְּסוֹף בְּרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּפְרוֹס עָלֵינוּ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ סֻכַּת שָׁלוֹם, מְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת הַנְּשָׁמָה שֶׁל נר"ן (שָׁם עַמּוּד תנז).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב בַּבֶּן אִישׁ חַי (שָׁנָה ב' פָּרָשַׁת וַיֵּרָא אוֹת ב-ג) סֵדֶר קַבָּלַת שַׁבָּת וְכוּ', יַעֲמֹד הָאָדָם וְיַחְזִיר פָּנָיו כְּנֶגֶד רוּחַ מַעֲרָב וְכוּ', וּבַאֲמִירַת בּוֹאִי כַלָּה נוֹהֲגִים הָעוֹלָם לְצַדֵּד פְּנֵיהֶם לְצַד יָמִין שֶׁלָּהֶם, וְאוֹמְרִים בּוֹאִי כַלָּה הָא', וְאַחַר כָּךְ מְצַדְּדִים פְּנֵיהֶם לְצַד שְׂמֹאל וְאוֹמְרִים בּוֹאִי כַלָּה הַשֵּׁנִי, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁאָרִים זְקוּפִים כְּלַפֵּי מַעֲרָב וְאוֹמְרִים בּוֹאִי כַלָּה הַשְּׁלִישִׁי בְּלַחַשׁ, וּמוֹסִיף בָּזֶה הַשְּׁלִישִׁי לוֹמַר "שַׁבָּת מַלְכְּתָא". וְיֵשׁ סָמָךְ לְצִדּוּד יָמִין וּשְׂמֹאל וְאָמְצַע מד' הָאֲרי"י זַ"ל. ע"כ. וְכָתַב עַל זֶה בַּהֲלִיכוֹת עוֹלָם ח"ג (עַמּוּד סט): וּמִשְׁמַע שְׁאֵינָם שׁוֹחִים לְשׁוּם צַד, רַק מְצַדְּדִים פְּנֵיהֶם לְיָמִין וּשְׂמֹאל וְאָמְצַע. וְכֵן כָּתַב בְּשַׁלְמֵי חֲגִיגָה (דַּף קצב ע"ג) וז"ל: כָּתַב בְּס' חֶמְדַּת יָמִים, שֶׁאֵין לִשְׁחוֹת כְּשֶׁאוֹמֵר בּוֹאִי

כַּלָּה בּוֹאִי כַלָּה, וְהַשּׁוֹחֶה גּוֹעֲרִים בּוֹ. אֶלָּא יַטֶּה רֹאשׁוֹ מְעַט לְצַד יָמִין וְאַחַר כָּךְ לְצַד שְׂמֹאל וְאַחַר כָּךְ לְמִזְרָח מַעְלָה מַטָּה וּמַעֲרָב, אוֹ הַכֹּל לַמַּעֲרָב, וְדַיּוֹ. ע"כ. וְהַגְּרִ"ח פָּלָאגִ'י בכה"ח (סימן כח אות ח) הֵבִיא לְשׁוֹן הַחֶמְדַּת יָמִים, וְסֵיֵם, וּבְעוֹלַת שַׁבָּת הֵבִיא מִנְהָגוֹ שֶׁל הָרַב מַר אָבִיו לוֹמַר שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בּוֹאִי כַלָּה, וּבַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה "שׁוֹחֶה" לִשְׂמֹאלוֹ, וּבַשְּׁנִיָּה לִימִינוֹ, וּבַשְּׁלִישִׁית מִשְׁתַּחֲוֶה לְפָנָיו. ע"ש.

וְנִרְאֶה שֶׁמַּשְׁוֶה דִּין זֶה לְמַאי דְּקַיְמָא לָן בְּיוֹמָא (נג:) שֶׁאַחַר שֶׁמְּסַיֵּם תְּפִלָּתוֹ נוֹתֵן שָׁלוֹם לִשְׂמֹאלוֹ שֶׁהוּא יְמִינוֹ שֶׁל הַקב"ה, וְאַחַר כָּךְ לִימִינוֹ. אֲבָל הָרַב הַמְּחַבֵּר סוֹבֵר שֶׁאֵין זֶה עִנְיָן לִנְתִינַת שָׁלוֹם שֶׁבְּסוֹף הַתְּפִלָּה, וְלָכֵן כָּתַב שֶׁקֹּדֶם יְצַדֵּד פָּנָיו לִימִינוֹ וְאַחַר כָּךְ לִשְׂמֹאלוֹ. וְהַיַּעֲבֵ"ץ בְּסִדּוּרוֹ בְּסֵדֶר קַבָּלַת שַׁבָּת, כָּתַב בְּשֵׁם אָבִיו הַגָּאוֹן חָכָם צְבִי שֶׁהָיָה "שׁוֹחֶה" בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה לִשְׂמֹאלוֹ וּבַפַּעַם הַשְּׁנִיָּה לִימִינוֹ, וּבַפַּעַם הַשְּׁלִישִׁית לְפָנָיו. ע"ש. וְזֶה כְּדִבְרֵי הָעוֹלַת שַׁבָּת הַנַּ"ל. וּבְשׁוּ"ת רַבִּי עֲזַרְיאֵל הִילְדֶּסְהַיְמֶר (חֵלֶק אֹרַח חַיִּים סִימָן כב) בְּדִבְרֵי הרה"ג הַשּׁוֹאֵל רַבִּי יְחִזְקֵאל בָּנָעט, הֵבִיא מִנְהַג הָעוֹלָם כְּשֶׁאוֹמְרִים בּוֹאִי כַלָּה בְּקַבָּלַת שַׁבָּת לַהֲפֹךְ פְּנֵיהֶם "וְלִשְׁחוֹת" כְּלַפֵּי מַעֲרָב. וְהוּבָא בְּשׁוּ"ת יְחַוֶּה דַּעַת חֵלֶק ג' (סוֹף סִימָן יט). ע"ש.

מִנְהָגֵינוּ לְדַלֵּג כַּמָּה בָּתִּים, וְהֵם: הִתְנַעֲרִי, לֹא תֵבוֹשִׁי, וְהָיוּ לְמִשְׁסָּה, יָמִין וּשְׂמֹאל

ג. מִנְהַג קְהִלּוֹת רַבּוֹת בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁאוֹמְרִים בְּפִיּוּט לְכָה דוֹדִי רַק אֶת הַבָּתִּים: שָׁמוֹר וְזָכוֹר, לִקְרַאת שַׁבָּת, מְקַדֵּשׁ מֶלֶךְ, הִתְעוֹרְרִי, בּוֹאִי בְשָׁלוֹם. וּמְדַלְּגִים כַּמָּה בָּתִּים, וְסֵימָנָם הלו"י, וְהֵם: הִתְנַעֲרִי, לֹא תֵבוֹשִׁי, וְהָיוּ לְמִשְׁסָּה, יָמִין וּשְׂמֹאל. וְאִם נָהֲגוּ בְּאוֹתוֹ בַּיִת כְּנֶסֶת בִּירוּשָׁלַיִם לוֹמַר גַּם בָּתִּים אֵלֶּה, אֵין לַעֲשׂוֹת מִזֶּה מַחְלֹקֶת, וְהַנַּח לָהֶם בְּמִנְהָגָם (שָׁם עַמּוּד תנח).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כֵּן כָּתַב בִּנְתִיבֵי עַם שֶׁכֵּן מִנְהַג יְרוּשָׁלַיִם, לוֹמַר רַק אַרְבָּעָה בָּתִּים, שֶׁרָאשֵׁי תֵּבוֹת שָׁלָהֶם שְׁלֹמֹה. וְאוֹמְרִים הַבַּיִת הָאַחֲרוֹן הַמַּתְחִיל בְּהִתְעוֹרְרִי. ע"כ. וְהַטַּעַם לָזֶה, שֶׁבַּבָּתִּים אֵלּוּ יֵשׁ עִנְיָנִים שֶׁמְּעוֹרְרִים עֲצָבוּת. וְכֵן הוּא מִנְהַג חֲלָאבּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר דֶּרֶךְ אֶרֶ"ץ, וּבֵאֵר, שֶׁבַּבָּתִּים הָאֵלֶּה יֵשׁ בָּהֶם מֵעִנְיַן הַגְּאֻלָּה, וּכְבָר "נִכְווּ" מִזֶּה יְהוּדֵי חֶלֶב בְּפָרָשַׁת שַׁבְּתַי צְבִי אֲשֶׁר רַבִּים הֶאֱמִינוּ בּוֹ בָּחֶלֶב, וְזֶה הִתְחִיל עִם הוֹכָחוֹת לַגְּאֻלָּה הַקְּרוֹבָה כַּיָּדוּעַ. וְעוֹד, שֶׁמָּצָאנוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁמְּקַצְּרִים בַּפִּיּוּטִים, כְּמוֹ בְּמָה שֶׁנָּהֲגוּ לוֹמַר קֹדֶם קְדֻשָּׁה בר"ה ויוהכ"פ, שֶׁיֵּשׁ נוֹהֲגִים לוֹמַר הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן וְהַבַּיִת הָאַחֲרוֹן. וּבַחֶלֶב יֵשׁ שֶׁנָּהֲגוּ בְּשַׁבָּת זָכוֹר בַּפִּיּוּט "מִי כָמוֹךָ" לוֹמַר רַק ג' בָּתִּים רִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים בִּלְבַד. וְכֵן בְּאַזְהָרוֹת שֶׁל שָׁבוּעוֹת "שְׁמוֹר לִבִּי מַעֲנָה" וּבַפִּיּוּט "יִרְצָה עַם אֶבְיוֹן" בְּלֵיל כִּפּוּר, שֶׁאוֹמְרִים אֶת הַבַּיִת בְּשֶׁבֵיהֶם.

וְאָמְנָם אִם חֵלֶק מֵהַקָּהָל רוֹצִים לוֹמַר גַּם בָּתִּים אֵלֶּה, אֵין לַעֲשׂוֹת מִזֶּה מַחְלֹקֶת בְּשׁוּם אֹפֶן, שֶׁהֲרֵי בְּדָרְךְ כְּלָל רֹב הַצִּבּוּר אֵינוֹ בָּא מֵחֲמַת זֶה לְעַצְבוּת בְּשַׁבָּת, אֶלָּא מִתְעוֹרְרִים בָּזֶה לִזְכֹּר עִנְיַן הַגְּאֻלָּה. וְשֶׁהַמַּצָּב בּוֹ אָנוּ שְׁרוּיִים אֵינוֹ הָרָצוּי וְתַכְלִית הַכֹּל, אֶלָּא רַק הֲכָנָה לַמַּצָּב הַמְּרוֹמָם וְהָרָצוּי שֶׁלּוֹ אָנוּ מְיַחֲלִים. וְאַדְרַבָּה בָּאִים לִידֵי הִרְגָּשָׁה מְרוֹמֶמֶת וְרוּחָנִית, וּבִזְכוּת זֶה הַשַּׁבָּת מְקַבֶּלֶת אֶצְלָם גַּם מַשְׁמָעוּת רוּחָנִית נַעֲלֵית יוֹתֵר. וכ"ש אֵצֶל אוֹתָם שֶׁאֵינָם מִתְבּוֹנְנִים בַּמִּלִּים שֶׁהֵם מְפַיְּטִים, אֶלָּא אוֹמְרִים לְפִי קֶצֶב הַנִּגּוּן, וְכֻלָּם בְּקוֹל אֶחָד, לֹא אֶחָד מוֹשֵׁךְ אֵילָךְ וַחֲבֵרוֹ אֵילָךְ. וְלָכֵן בָּזֶה יֵשׁ לְהַשְׁאִיר כָּל מָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ. וּכְבָר הוּבָא בגמ' (גִּטִּין נב.) הַמַּעֲשֶׂה בר"מ שֶׁהִתְעַכֵּב אֵצֶל זוּג שֶׁהָיוּ רַבִּים כָּל עֶרֶב שַׁבָּת, עַד שֶׁהִשְׁכִּין שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, וּמִבֹּאר שָׁם שֶׁהַשָּׂטָן מִשְׁתַּדֵּל בְּכָל כּוֹחוֹ לְהָבִיא לִידֵי מַחְלֹקֶת דַּוְקָא בער"ש, וּבְכָךְ לַהֲרֹס אֶת הַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ ח"ו. וְכַיָּדוּעַ חֹמֶר עִנְיַן הַמַּחְלֹקֶת, וְנַהֲרָא נַהֲרָא וּפְשָׁטֵיהּ.

אֲמִירַת לְכָה דוֹדִי בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, וּבְשַׁבָּת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים

ד. יוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, יֵשׁ נוֹהֲגִים שֶׁלֹּא לוֹמַר "לְכָה דוֹדִי לִקְרַאת כַּלָּה". וְהַטַּעַם מִפְּנֵי שֶׁכַּאֲשֶׁר אוֹמְרִים "פְּנֵי שַׁבָּת נְקַבְּלָה" וְאֵין מַזְכִּירִים "יוֹם טוֹב" בְּקַבָּלַת הַפָּנִים, נִרְאֶה כְּמְבַיְּשִׁים לְיוֹם טוֹב. אֲבָל מִנְהָגֵינוּ לוֹמַר "לְכָה דוֹדִי" גַּם בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּשַׁבָּת. כִּי הַחַג הֶזְמַן עַל יָדֵינוּ עַל יְדֵי קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ, וְאֵין צָרִיךְ לָצֵאת לִקְרָאתוֹ לְקַבְּלוֹ כְּשֶׁבָּא בִּזְמַנּוֹ. אֲבָל הַשַּׁבָּת קְבוּעָה וְעוֹמֶדֶת מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי

בְּרֵאשִׁית, וְאֵין צָרָךְ שֶׁהַבַּיִת דַּיִן יְקַדְּשׁוּהָ, וְלָכֵן צָרִיךְ לָצֵאת לִקְרַאת הַשַּׁבָּת לְקַבְּלָהּ כָּרָאוּי. וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, אֵין אוֹמְרִים קַבָּלַת שַׁבָּת, אֶלָּא רַק מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, וְיֹאמְרוּ הַמִּזְמוֹר קֹדֶם הַפִּיּוּט לְךָ אֵלִי תְּשׁוּקָתִי (שָׁם).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב רְאֵה בְּפמ"ג (סִי' תפח א"א סק"א). וְאָמְנָם מִנְהָגֵינוּ לְאָמְרוֹ גַּם בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתְבוּ בְּשוּ"ת בֵּית דָּוִד (חאו"ח סִי' רסד). וּבברכ"י (סִי' תפז סק"ו). וּבְשַׁלְמֵי צִבּוּר (דַּף קצ"ב ע"ג). וּבְרוּחַ חַיִּים (סִי' רסב סק"ג). וּבְמוֹעֵד לְכָל חַי (סִי' יט אות ג). וכ"כ בְּסֵפֶר בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה (דַּף קסח: אות ה). וְזֶהוּ כמ"ש בְּגִמ' (בֵּיצָה יז.) תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרָבָנָא (שֶׁחוֹתֵם) מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַשַּׁבָּת וְהַזְּמַנִּים, א"ל אַטּוּ שַׁבָּת יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי לֵהּ, וְהָא שַׁבָּת מְקַדְּשָׁא וְקָיְמָא, אֶלָּא אֵימָא מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים.

קַבָּלַת שַׁבָּת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת

וּמָה שֶׁכָּתַב לְגַבֵּי קַבָּלַת שַׁבָּת בְּיוהכ"פ שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, כֵּן כָּתַב בְּשִׁיּוּרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (סִימָן רסב), שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְקַבֵּל הַשַּׁבָּת, וְאוּלַי נָהֲגוּ כֵּן ע"פ הַקַּבָּלָה מִשּׁוּם שֶׁאֵין כָּאן נְשָׁמָה יְתֵרָה מִפְּנֵי הַתַּעֲנִית, דְּמֵהאי טַעֲמָא אֵין מְבָרְכִים עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי יוהכ"פ שֶׁחָל בְּשַׁבָּת. וּמִיהוּ אֵין נִרְאֶה כֵּן מִדִּבְרֵי הַתַּלְמוּד, אֶלָּא שעכ"פ קַבָּלַת שַׁבָּת נֶאֱמֶרֶת עַל הַשַּׁבָּת עַצְמָהּ. וּלְכָל הַדִּבְרוֹת צָרִיךְ לוֹמַר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת וְכוּ'. (שִׁיּוּרֵי כנה"ג סִימָן תריט הגה"ט אות ח). וּבְשַׁלְמֵי חֲגִיגָה (הל' שַׁבָּת דַּף קצג.) כָּתַב, שי"ל תְּחִלָּה לְךָ אֵלִי תְּשׁוּקָתִי, וְאַחַר כָּךְ הַמִּזְמוֹר, וְאַחַר כָּךְ שְׁמַע קוֹלִי. כִּי נוֹדַע שֶׁהָרַמְבָּ"ן ס"ל שֶׁמִּצְוַת הַוִּדּוּי שֶׁל עֶרֶב יוהכ"פ הוּא עִם חֲשֵׁכָה קֹדֶם כְּנִיסַת הַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא שְׁהוּת לַחֹטֵא בֵּין הַוִּדּוּי לִזְמַן כְּנִיסַת יוהכ"פ. [וְעַ' בְּשוּ"ת מָהָרָ"ם מֵרוֹטֶנְבּוּרְג דְּפוּס פְּרָאג סִימָן שח. וְדוֹ"ק], וְהֵרִי הַפִּיּוּט לְךָ אֵלִי תְּשׁוּקָתִי רֻבּוֹ כְּכֻלּוֹ דִּבְרֵי וִדּוּי. וְשֶׁכֵּן נָהֲגוּ בְּקוּשְׁטָא, לְךָ אֵלִי תְּשׁוּקָתִי, הַמִּזְמוֹר, וּשְׁמַע קוֹלִי. ע"כ. וּבְסֵפֶר מַטֵּה אֶפְרַיִם (סִימָן תריט סְעִיף יג) כָּתַב, שֶׁאַחַר בִּרְכַּת שֶׁהֶחֱיָנוּ יֹאמְרוּ מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. ע"ש. וְכֵן כָּתַב בְּשוּ"ת מָהָרָ"ם מֵרוֹטֶנְבּוּרְג הָאַחֲרוֹנִים (סִימָן יח), שֶׁבִּרְכַּת שֶׁהֶחֱיָנוּ קוֹדֶמֶת, שֶׁהִיא חוֹבָה, וְאִלּוּ הַמִּזְמוֹר אֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג בְּעָלְמָא. וְהוּבָא בכה"ח (סִימָן תריט אות לז).

אוּלָם הֵרֵי אָנוּ מַקְדִּימִים לוֹמַר פִּיּוּטִים קֹדֶם בִּרְכַּת שֶׁהֶחֱיָנוּ אַף שֶׁאֵינָם אֶלָּא רְשׁוּת, וּמָה בְּכָךְ שֶׁנֹּאמַר גַּם מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, קֹדֶם בִּרְכַּת שֶׁהֶחֱיָנוּ, וְיָדוּעַ מָה שֶׁכָּתַב הַשַּׁאֲגַת אַרְיֵה (סִי' כב), שֶׁבְּדִבְרֵי הָרְשׁוּת לְגַבֵּי מִצְוָה אֵין דִּין קְדִימָה מִטַּעַם תָּדִיר אוֹ מְקֻדָּשׁ. ע"ש. [וְעַיֵּן בְּשוּ"ת חָזוֹן עוֹבַדְיָה ח"א סִימָן ב עַמּוּד לח]. וּבְסִדּוּר אָהֳלֵי יַעֲקֹב (דַּף טו.) קָבַע אֲמִירַת הַמִּזְמוֹר קֹדֶם לְךָ אֵלִי תְּשׁוּקָתִי. וכ"כ הרה"ג ר' יוֹסֵף צוּבֵּיירִי בְּמַחֲזוֹר לְיוֹם הַכִּפּוּרִים (עַמּוּד סא). ע"ש. [מחזו"ע יָמִים נוֹרָאִים עמ' רסז].

אִם לוֹמַר בַּמֶּה מַדְלִיקִין אַחַר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, אוֹ קֹדֶם

ה. הַמִּנְהָג בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִסְמֹךְ לְבוֹאִי כַלָּה פָּרָק בַּמֶּה מַדְלִיקִין, וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לוֹמַר מִזְמוֹר שִׁיר מִיָּד אַחַר בּוֹאִי כַלָּה, וְרַק אַחַר כָּךְ אוֹמְרִים פָּרָק בַּמֶּה מַדְלִיקִין. וְיֵשׁ שֶׁנָּהֲגוּ לַחְזֹר שׁוּב וְלוֹמַר מִזְמוֹר שִׁיר אַחַר בַּמֶּה מַדְלִיקִין, אֲבָל אֵין צָרִיךְ לְהַנְהִיג כֵּן, כִּי דַּי לוֹמַר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת פַּעַם אַחַת, וְכֵן הַמִּנְהָג בִּירוּשָׁלַיִם, וְאֵין לְהַטְרִיחַ אֶת הַצִּבּוּר לִכְפֹּל מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תּוֹרָה וּדְבַר ה' מִירוּשָׁלַיִם (שָׁם עַמּוּד תנט).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב מָרָן בש"ע (סִימָן רסא סְעִיף ד'): וַעֲנִיַּת בָּרְכוּ הַוָּיָא קַבָּלַת שַׁבָּת. וּלְדִידַן אֲמִירַת מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת הָוֵי כַּאֲמִירַת בָּרְכוּ לְדִידְהוּ. וְהָרְמָ"א בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה שָׁם כָּתַב, שֶׁאֵין מִנְהָגָם לוֹמַר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, וְלָכֵן קַבָּלַת שַׁבָּת הִיא בַּעֲנִיַּת בָּרְכוּ. וְהַמָּהָרָ"ם בֶּן חָבִיב בְּשוּ"ת קוֹל גָּדוֹל (סִימָן לט) כָּתַב, שֶׁאֲמִירַת בּוֹאִי כַלָּה שֶׁבַּפִּיּוּט לְכָה דּוֹדִי הַוָּיָא קַבָּלַת שַׁבָּת. וְנִקְרֵאת כַּלָּה ע"פ הַמִּדְרָשׁ (ב"ר פי"א) כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה בֶּן זוּגֵךְ (עַי' בב"ק ל"ב ובחד"א שָׁם). וְכֵן כָּתַב בְּשוּ"ת הֲלָכוֹת קְטַנּוֹת ח"א (סִימָן נב). וְאַף שֶׁהַמָּהָרָ"שׁ גַּרְמִיזָאן בְּשוּ"ת מִשְׁפְּטֵי צֶדֶק (סִימָן לו) כָּתַב, שֶׁאֲמִירַת בּוֹאִי כַלָּה לֹא הָוֵי קַבָּלַת שַׁבָּת, שֶׁהֵרֵי גַּם בִּזְמַן מָרָן הב"י הָיוּ נוֹהֲגִים לוֹמַר בּוֹאִי כַלָּה, ועכ"ז לֹא כָּתַב

אֶלָּא שֶׁמִּזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת הָיוּ קַבָּלַת שַׁבָּת לְדִידָן. אֶלְמָא דְּבוֹאִי כַּלָּה לֹא הָיוּ קַבָּלַת שַׁבָּת. ע"ש.

אוּלָם מֵאַחַר שֶׁהָאֲרי"ז זַ"ל כָּתַב בִּשְׁעַה"כ שֶׁבָּאֲמִירַת בּוֹאִי כַּלָּה לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְכַוֵּן לְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת בִּבְחִינַת הַנֶּפֶשׁ וְכוּ', וְכֵן כָּתְבוּ בְּשוּ"ת זֶרַע אֱמֶת (ח"א סוֹף סִימָן לג, וח"ג סִימָן כז בהגה"ה), וּבֶן אִישׁ חַי (פָּרָשַׁת וַיֵּרָא אוֹת ה'), ובכה"ח (סִי' רסא ס"ק כז). ע"ש. וְלָכֵן לְכַתְּחִלָּה נָכוֹן לִנְהֹג כְּדַעַת הָאֲרי"ז זַ"ל. וְכֵן הַמִּנְהָג עַתָּה לָחוּשׁ לְהַחְמִיר כד' הָאֲרי"ז שֶׁקַּבָּלַת שַׁבָּת הַוְיָא בַּאֲמִירַת בּוֹאִי כַּלָּה. וְעַיֵּן בְּמַאֲמַר מָרְדְּכַי (סִי' רסא סק"ז).

וּמִנְהָגֵינוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבעיה"ק יְרוּשָׁלַיִם ת"ו, שֶׁאַחַר בּוֹאִי כַּלָּה שֶׁבְּסוֹף הַפִּיּוּט שֶׁל לְכָה דּוֹדִי, מַפְסִיקִים בְּפָרָק בַּמָּה מַדְלִיקִין, וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. וכ"כ בְּסֵפֶר נְוֵה שָׁלוֹם חַיָּן. וְנִרְאֶה דְּהַיְנוּ טַעֲמָא שֶׁאֵין סוֹמְכִין אֶת הַמִּזְמוֹר לְבוֹאִי כַּלָּה תֶּכֶף וּמִיָּד, לפמ"ש המהר"ש גַּרְמִיזָאן שָׁם, שֶׁאֲמִירַת מִזְמוֹר זֶה לִפְנֵי עַרְבִית שֶׁל לֵיל שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים מִזְמוֹר בָּרְכִי נַפְשִׁי קֹדֶם תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ. ע"ש. וְלָכֵן מַסְמִיכִים הַמִּזְמוֹר לִתְפִלַּת עַרְבִית, וְלֹא רָצוּ לְהַטְרִיחַ עַל הַצִּבּוּר לְאָמְרוֹ פַּעֲמַיִם.

וְהֵן אֱמֶת שֶׁהַמְקַבְּלִים אוֹמְרִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת ב' פְּעָמִים, וכמ"ש בְּסֵפֶר שִׂיחַ יִצְחָק (דַּף קסג.), וּבְשוּ"ת יַשְׁכִּיל עַבְדִּי חֵלֶק ז' (סִי' מד אוֹת ט), ע"ד הַסּוֹד. וע"ע בְּמִנְהָגֵי בֵּית אֵל שֶׁבְּסֵפֶר דִּבְרֵי שָׁלוֹם (אוֹת לג). ובכה"ח (סִימָן ער סק"ד). ע"ש. מ"מ מִנְהָגֵנוּ לְאָמְרוֹ פַּעַם אַחַת בִּלְבַד, שֶׁלֹּא לְגָרֵם טוֹרַח צִבּוּר. וְכָךְ הָיָה הַמִּנְהָג בְּמִצְרַיִם בק"ק שַׁעַר הַשָּׁמַיִם. ובביהכ"נ נְוֵה שָׁלוֹם, ובביהכ"נ חָנָן, וְעוֹד. וּבְשוּ"ת כָּפֵי אַהֲרֹן אֶפְשְׁטֵיְן (סִי' כ') כָּתַב, שֶׁמִּנְהָג פְּרָאג לוֹמַר ב' פְּעָמִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, כִּי בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה הָיוּ נוֹהֲגִים לְאָמְרוֹ בִּלְווּי כְּלֵי שִׁיר, וּבַפַּעַם הַשֵּׁנִיָּה בְּקוֹל נָעִים בִּלְבַד לְקַבָּלַת שַׁבָּת. וְכִוְּנוּ לָצֵאת בּוֹ לְקַבָּלַת שַׁבָּת. ע"ש. משא"כ לְמִנְהָגֵינוּ לֹא שַׁיָּךְ טַעַם זֶה. וְעַיֵּן בְּסֵפֶר צְרוֹר הַחַיִּים (לְהַגָּאוֹן ר' אַבְרָהָם עַמְדִּין) וּבְסֵפֶר אֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית, וּבְסֵפֶר מִלַּמֵּד לְהוֹעִיל, שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת בִּפְרָאג הי' מְזַמְּרִים לְכָה דּוֹדִי בִּכְלֵי שִׁיר. ע"ש. וכ"כ נוֹהֵג כְּצֹאן יוֹסֵף (עַמּוּד קנ"ו) שֶׁכַּמָּה קְהִלּוֹת מְנַגְּנִים בִּכְלֵי זְמָרִים וּנְבָלִים וְכִנּוֹרִים, שֶׁאֵין הַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה אֶלָּא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה. ע"ש. וְאֶפְשָׁר דְּגַם מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת זִמְּרוּ בִּכְלֵי שִׁיר. אֶלָּא דְּלִכְאוֹרָה הֵיאַךְ עָשׂוּ כֵּן הָרֵי מְבֹאָר בש"ע (סִי' רס"ג ס"ד) דְּלִדְיִדַן בַּאֲמִירַת מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת הַוְיָא קַבָּלַת שַׁבָּת, כְּמוֹ עֲנִיַּת בָּרְכוּ לְדִידְהוּ. עכ"ל. וא"כ אֵיךְ זִמְּרוּ בִּכְלֵי שִׁיר מִזְמוֹר זֶה שֶׁבּוֹ קִבְּלוּ שַׁבָּת. וַאֲשֶׁר ע"כ נִרְאֶה שֶׁקִּבְּעוּ לוֹמַר מִזְמוֹר זֶה ב' פְּעָמִים, פַּעַם רִאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא לְשֵׁם קַבָּלַת שַׁבָּת, רַק כְּמִזְמוֹר שִׁיר בְּעָלְמָא לְהַלְהִיב לְבָבוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקִדֻּשַׁת הַשַּׁבָּת, בְּהִתְעוֹרְרוּת שִׂמְחָה לִקְרַאת כַּלָּה וּמַלְכְּתָא, ואח"כ אָמְרוּ מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת לְשֵׁם קַבָּלַת שַׁבָּת בִּלֹּא כְּלֵי שִׁיר. וּמֵאָז אע"ג שֶׁבָּטַל כְּלֵי הַשִּׁיר וּבָטֵל הַטַּעַם, מ"מ נִשְׁאַר הַמִּנְהָג לוֹמַר ב' פְּעָמִים מִזְמוֹר שִׁיר הַנ"ל. וּרְאֵה בְּלֶקֶט הַקֶּמַח הֶחָדָשׁ (בֵּית אַבְרָהָם עַמּוּד רצו).

אוֹדוֹת "הַגֹּלֶם מִפְּרָאג" אִם הָיָה אוֹ לֹא הָיָה – אֲמִירַת ב' פְּעָמִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת

אַךְ בְּסֵפֶר מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ כָּרָךְ א' כָּתַב טַעַם אַחֵר בָּזֶה, שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן ע"פ מָסֹרֶת הָאוֹמֶרֶת שֶׁהַמָּהָרָ"ל מִפְּרָאג בָּרָא "גֹּלֶם" כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת הַקָּהָל מֵעֲלִילוֹת דָּם שֶׁהָיוּ בִּזְמַנּוֹ. וְכַמְּסֻפָּר בְּסֵפֶר בִּרְכַּת אַבְרָהָם (עַמּוּד קע, נִדְפַּס בִּשְׁנַת תרמח). וְשָׁם בְּעַמּוּד הַשַּׁעַר מוּבָא שֶׁסִּפּוּר זֶה הֶעְתַּק וְתֻרְגַּם מלה"ק מִפִּנְקַס הַקְּהִלָּה שֶׁל פְּרָאג. וְסִפּוּר הַמַּעֲשֶׂה מְסֻפָּר גַּם ע"י הַצַּדִּיק רַבִּי יִצְחָק מִסְּקְווִירָא שֶׁנִּפְטַר בִּשְׁנַת תרמ"ה.

וּבְכָל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ הָיָה הַמָּהָרָ"ל מַשְׁגִּיחַ עַל הַגֹּלֶם שֶׁלֹּא יָבִיא אֵיזֶה הֶרֶס אוֹ חֻרְבָּן ע"י כּוֹחוֹ הֶעָצוּם. בְּעֶרֶב שַׁבָּת לִפְנֵי שְׁקִיעַת הַחַמָּה הָיָה הַמָּהָרָ"ל מוֹצִיא אֶת שֵׁם הַמְפֹרָשׁ מִתַּחַת לְשׁוֹנוֹ, וְהַגֹּלֶם שָׁב לַעֲפָרוֹ עַד מוֹצש"ק. אֲבָל פַּעַם אַחַת בְּעֶרֶב שַׁבָּת שָׁכַח הַמָּהָרָ"ל לְהוֹצִיא אֶת שֵׁם הַמְפֹרָשׁ מִפִּיו שֶׁל הַגֹּלֶם, וּכְשֶׁעָמַד הַמָּהָרָ"ל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְגָמַר יַחַד עִם הַקָּהָל "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת" בָּאוּ וּמָסְרוּ לוֹ שֶׁהַגֹּלֶם הִתְפָּרֵץ לְרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, וְהוּא מְהָרֵס וּמַחֲרִיב בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת. יָצָא הַמָּהָרָ"ל מִבֵּית הַכְּנֶסֶת רָץ וּבָא אֵצֶל הַגֹּלֶם, הוֹצִיא אֶת שֵׁם הַמְפֹרָשׁ מִתַּחַת לְשׁוֹנוֹ, וְהַגֹּלֶם שָׁב לַעֲפָרוֹ, וּכְשֶׁחָזַר הַמָּהָרָ"ל לְבֵית

הַכְּנֶסֶת אָמַר אֶל קְהַל הַמִּתְפַּלְּלִים, בְּהוֹצִיאִי מִפִּי הַגֹּלֶם אֶת הַשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ וְהֶחְזַרְתִּיו לַעֲפָרוֹ, עָשִׂיתִי מַעֲשֶׂה חוֹל, וְעָלֵינוּ לוֹמַר עוֹד הַפַּעַם "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. וּמֵאָז נַעֲשָׂה לְמִנְהָג קָבוּעַ בְּבֵית כְּנֶסֶת זֶה לוֹמַר בִּשְׁעַת קַבָּלַת שַׁבָּת אֶת הַמִּזְמוֹר הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים. וּמֵעִיד הַמְּחַבֵּר הַנַּ"ל, "וְכָךְ שָׁמַעְתִּי וְרָאִיתִי בְּעֵינַי פְּעָמִים אֲחָדוֹת כְּשֶׁהָיִיתִי שׁוֹבֵת אֶת שַׁבָּתִי בִּפְרָאג, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים הַמִּזְמוֹר הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים פַּעַם רִאשׁוֹנָה עַל הַבִּימָה, וּפַעַם שְׁנִיָּה לִפְנֵי הַתֵּבָה". וְעַי' בְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים (אות א') שֶׁר' אֱלִיָּהוּ מֵהֶעלֶם, סָבוֹ שֶׁל הח"צ בָּרָא גַּבְרָא. ע"ש. ובהג' מְנַחֵם צִיּוֹן שָׁם כָּתַב, שֶׁהַיְ' תַּלְמִידוֹ שֶׁל מָהָרָ"ל מִפְּרָאג. וְאוּלַי לָכֵן יִחֲסוֹ לְמָהָרָ"ל מִפְּרָאג בְּרִיאַת גֹּלֶם. וְעַי' בְּמִדְבַּר קְדֵמוֹת (מע' י' אות כ"ז), ובהג' מִשְׁמֵי קֶדֶם, דְּסוֹתֵר דִּבְרֵי הַ"מְקֻדָּם לָעַיִן" שֶׁמְּשַׁיֵּךְ מָה שֶׁאוֹמְרִים ב"פ מִזְמוֹר שִׁיר שֶׁל יוֹם הַשַּׁבָּת בער"ש בִּפְרָאג לְעִנְיַן הַגֹּלֶם, דְּהֲרֵי ר"א הַנַּ"ל לֹא הִי' בִּפְרָאג. וְגַם מִכָּאן יֵשׁ רְאָיָה שֶׁלֹּא הִכִּיר אֶת יְחוּס בְּרִיאַת הַגֹּלֶם לַמָּהָרָ"ל מִפְּרָאג. וכמ"ש בְּאוֹצַר מְקוֹר יִשְׂרָאֵל.

וּבֶאֱמֶת שֶׁבְּמֶשֶׁךְ זְמַן רַב מֵאָז שֶׁנִּפְטַר הַמָּהָרָ"ל לֹא הָזְכַּר מַעֲשֶׂה בְּרִיאַת הַגֹּלֶם. כִּי הַמָּהָרָ"ל נִפְטַר בִּשְׁנַת שס"ט, וְרַק בִּשְׁנַת תקצ"ז נִזְכַּר סִפּוּר הַמַּעֲשֶׂה לָרִאשׁוֹנָה. וְגַם הֶחָכָם צְבִי וְהַיַּעֲבֵ"ץ שֶׁהָיוּ סְמוּכִים לְדוֹרוֹ שֶׁל הַמָּהָרָ"ל, וְדָנוּ רַק עַל אָדָם שֶׁנִּבְרָא וְהָיָה חַי כַּמָּה זְמַן מָה, וְלֹא דָּנוּ עַל הַסִּפּוּר הַהוּא רַב הַפְּלָאוֹת, וְשֶׁהֶאֱרִיךְ הַגֹּלֶם לִחְיוֹת. וּבְסֵפֶר אוֹצָר הַגְּדוֹלִים (עמוד ס) כָּתַב, שֶׁבְּסֵפֶר קֹבֶץ מִכְתָּבִים נִדְפַּס מִכְתָּבוֹ שֶׁל הַמָּהָרָ"ל מִפְּרָאג מִשְּׁנַת שמ"ג שֶׁהֵשִׁיב לוֹ אוֹדוֹת שְׁאֵלוֹתָיו בְּגַבְרָא שֶׁבָּרָא הוּא יוֹסְלֵי הַגֹּלֶם. ע"ש. וּבְקֻצַת אִגְּרוֹת יוּחֲסִין כּוֹתְבִים שֶׁהָרָ"ר אֶלְיָעֶזֶר חוֹתְנוֹ לֹא הָיָה אָחִיו שֶׁל הָרָ"מ רַק חֲתָנוֹ שֶׁל הָרְמָ"א. וּבְסֵפֶר הָעֲרוֹת וְחִדּוּשִׁים בְּתוֹרַת אַדְמוֹ"ר מֵהַבָּ"ד, אֲדָר תשנ"ח, כָּתַב, שֶׁשָּׁמַע ממו"ח הָאַדְמוֹ"ר שֶׁרָאָה הַנִּשְׁאָר מֵהַגֹּלֶם, בַּעֲלִיַּת בֵּיהכנ"ס דמהר"ל בִּפְרָאג, וְדִבֵּר ע"ז עִם אָבִיו כ"ק אדנ"ע וכו'. ע"כ. וְעַיֵּן בְּסֵפֶר "חַיֵּי עוֹלָם" הוֹצָאָה רִאשׁוֹנָה שֶׁהֵבִיא הַמַּעֲשֶׂה עִם הַגֹּלֶם מִפְּרָאג. וְאִלּוּ בְּהוֹצָאָה שְׁנִיָּה תִּקֵּן, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁהָיָה גֹּלֶם, כִּי יֵשׁ שֶׁעִוְּרוּ עַל כָּל הָעִנְיָן. וְאֵין לָזֶה מָקוֹר מִסְמָךְ.

וְאָמְנָם הַמָּהָרָ"ל הָיָה בָּקִי בְּסֵפֶר הַיְצִירָה כִּדְמַשְׁמַע מִדְּבָרָיו בְּסִפְרוֹ בְּאֵר הַגּוֹלָה (הַבְּאֵר הַשֵּׁנִי) שֶׁכָּתַב, שֶׁהַהֶתֵּר לִפְעֹל עַל יְדֵי סֵפֶר הַיְצִירָה הוּא כָּל כָּךְ פָּשׁוּט, כִּפִי שֶׁפָּשׁוּט שֶׁמֻּתָּר לְהִתְפַּלֵּל לַה' שֶׁיְּבַטֵּל אֶת הַגְּזֵרָה שֶׁגָּזַר עָלָיו, כִּי מָה שֶׁעָסְקוּ בְּסֵפֶר יְצִירָה וְאִבְּרוּ לְהוּ עֶגְלָא תִּלְתָּא הוּא מֻתָּר לְגַמְרֵי, כִּי זֶהוּ דֶּרֶךְ סֵדֶר הָעוֹלָם וּמִנְהָגוֹ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מְבַטֵּל גְּזֵרַת ה' שֶׁגָּזַר עָלָיו וכו', וּלְפִיכָךְ סֵפֶר הַיְצִירָה שֶׁבּוֹ הַזְכָּרַת שְׁמוֹתָיו יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר בָּהֶם בָּרָא עוֹלָמוֹ, אֵין זֶה דָּבָר יוֹצֵא מִסֵּדֶר עוֹלָם, אַף כִּי הוּא מְבַטֵּל טִבְעֵי הַדְּבָרִים וְהַמְּנָהָג. דְּאִם לֹא כֵּן הָיָה אִסּוּר הַתְּפִלָּה, כִּי הַתְּפִלָּה מְבַטֶּלֶת גַּם כֵּן גְּזֵרַת עוֹלָם הַזֶּה. ע"ש.

וּבַהַקְדָּמָה לְסֵפֶר נִפְלָאוֹת הַמָּהָרָ"ל מִפְּרָאג כּוֹתֵב, חֲתִימַת יָדִי תָּעִיד כְּמֵאָה עֵדִים אֵיךְ שֶׁאֲנִי הח"מ מָכַרְתִּי לר' אֶת הַסִּפּוּר הַנֶּעְתָּק מִכְּתַב יַד קָדְשׁוֹ שֶׁל מָהָרָ"י כַּץ, חֲתָנוֹ שֶׁל הַמָּהָרָ"ל, וּמֵבִיא מִכְּתָב הַמְּיֻחָס לְמָהָרָ"ל שֶׁנִּכְתַּב לָרַב יַעֲקֹב גִּינְצְבֶּרְג מִפְּרִידְבֶּרְג, וְנִדְפַּס ע"י ה"אִמְרֵי יוֹסֵף" מִסְּפִינְקָא (מוֹעֲדִים), וְהֵם הַיְחִידִים הַמְסַפְּרִים לָנוּ עַל יְצִירַת הַגֹּלֶם ע"י הַמָּהָרָ"ל, וּבְגוּף רִאשׁוֹן - כּוֹתֵב הַמָּהָרָ"ל בִּמְכִתָּבוֹ: "אִם אֱמֶת וְנָכוֹן הַדָּבָר שֶׁבָּרָאתִי גַּבְרָא כְּרָבָא, וְאֵיךְ נַעֲשֵׂית עִז לַעֲשׂוֹת פְּעֻלַּת מַמָּשׁ, וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ ע"י צְרוּפֵי שֵׁמוֹת לִבְרֹא עַל יָדָן אֵיזוֹ בְּרִיאָה הַגַּשְׁמִי". הַמִּכְתָּב רוֹמֵז לִמְסֻפָּר בַּגְּמָרָא סַנְהֶדְרִין עב. אַךְ יֵשׁ בְּהֶמְשֵׁכוֹ דִּיּוּן בְּמַעֲמָדוֹ הַהֲלָכָתִי שֶׁל ה"גֹּלֶם" הַזֶּה הֵן בַּדְּבָרִים הַמְיֻחָסִים לְמָהָרָ"ל עַצְמוֹ, וְהֵן הַמְיֻחָסִים לַחֲתָנוֹ. וּמוֹפִיעַ שָׁם תֵּאוּר כְּמַעַט זֶהֶה לְאֹפֶן יְצִירַת הַגֹּלֶם וְתַפְקִידוֹ, וְאֹפֶן נִשְׁמַת הַחַיִּים שֶׁהוּפְחָה בּוֹ, וְתַאֲרִיךְ הַיְצִירָה הַמְּדֻיָּק שֶׁל הַגֹּלֶם, וְסִלּוּקוֹ. וע"ש שֶׁהַגֹּלֶם פָּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹות אֲפִלּוּ מִמִּצְוֹות שֶׁהָאִשָּׁה וְעֶבֶד חַיָּבִים, רַק מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן צָרִיךְ שֶׁיִּקַּיֵּם מִצְוֹות מְפֻרְסָמוֹת. וְאִם בָּא עַל אִשָּׁה אֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לְאַחַר מוֹתוֹ, וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק לעוה"ב. והו"ד בְּאוֹצַר יַד הַחַיִּים (אות תשסה). וְעַיֵּן במשנ"ב עִם החזו"א שֶׁהֵבִיא הָעוֹרֵךְ שֶׁבֵּרֵר אֵצֶל אֶחָד מֵאַדְמוֹר"י בֵּית סְפִינְקָא, וְנִתְבָּרֵר לוֹ שֶׁכָּל הַמִּכְתָּב הַזֶּה הוּא שֶׁקֶר, וְזֶה שֶׁהֶמְצִיאוּ הִכְנִיסוֹ בְּמֵי תֶּה [הַנִּקְרָא בלע"ז סָעַנְס], וּקְבָרוֹ בָּאֲדָמָה, כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה כְּאִלּוּ מִכְּתָב מִזְּמַן הַמָּהָרָ"ל, וְיֵשׁ עוֹד הַרְבֵּה רְאָיוֹת שֶׁכָּל הַמַּעֲשֶׂה אֵינוֹ נָכוֹן, וְרַק כְּפִי שֶׁהוּבָא בְּסֵפֶר

חָכָם צְבִי, שֶׁזָּקְנוֹ הַמְּהָרָא"ל בָּרָא גֹּלֶם, וְלָכֵן הֶחְלִיפוּ בֵּין הַמָּהָרָ"ל לְהַמְּהָרָא"ל, וְאע"פ שֶׁסִּפֵּר לִי אֶחָד שֶׁהָיָה בְּפָרָאג וְשָׁם מוּפָץ הַמַּעֲשֶׂה עַל הַמָּהָרָ"ל, וְסָגוּר שָׁם הָעֶזֶרֶת נָשִׁים בַּחֶדֶר שֶׁכְּאִלּוּ שָׁם הוּא הַגֹּלֶם, יֵשׁ לְעַרְעֵר עַל זֶה. ע"כ.

וּבְשוּ"ת חָכָם צְבִי (סִימָן צג) כָּתַב, "שֶׁהֵעִידוּ עַל זְקֵנֵי הג"ר אֵלְיָהוּ מֵחֲעלִים", שֶׁבָּרָא גֹּלֶם. וּבְנוֹ הַגָּאוֹן הֶחָסִיד הַיַּעֲבֵ"ץ מְסַפֵּר מָה שֶׁקָּרָה עִם הַגֹּלֶם, אַחֲרֵי שֶׁהוֹצִיא לַפֹּעַל אֶת הַתַּפְקִידִים שֶׁהֵטִיל עָלָיו זְקֵנוֹ ר' אֵלְיָהוּ ב"ש, "שָׁמַעְתִּי מִפֶּה קָדוֹשׁ אמ"ה זַ"ל מָה שֶׁקָּרָה בְּאוֹתוֹ שָׁנוֹצָר ע"י זְקֵנֵי הגא' ר' אֵלְיָהוּ ב"ש, כִּי אַחַר שֶׁרָאָהוּ הוֹלֵךְ וְגָדוֹל מְאֹד, נִתְיָרֵא שֶׁלֹּא יַחְרִיב אֶת הָעוֹלָם, עַל כֵּן נִתַּק הַשֵּׁם מִמִּצְחוֹ, וְנִתְבַּטֵּל וְחָזַר לַעֲפָרִיהּ. אֲבָל הִזִּיקוֹ וְעָשָׂה בּוֹ שְׁרִיטָה בְּפָנָיו בְּנִתְיקַת הַשֵּׁם. וּלְפִי מָסֹרֶת מִפִּי זְקֵנֵי קְהִלַּת חֶלֶם, נִטְמַן הַגֹּלֶם בַּעֲלִיָּה בַּכְּנִיסָה לביהכ"נ הַגְּדוֹל, בַּגְּנִיזָה בֵּין שְׁמוֹת סְפָרִים קְרוּעִים וְתַשְׁמִישֵׁי קְדֻשָּׁה פְּסוּלִים, שָׁם מָנַח הַגֹּלֶם עָטוּף בְּטַלִּית קְרוּעָה, וְאָסוּר לַעֲלוֹת שָׁם, בְּגִלַּל סַכָּנָה שֶׁקְּרָתָה פַּעַם לִפְנֵי שָׁנִים רַבּוֹת לְאִישׁ שֶׁהֵעִז לַעֲלוֹת שָׁם לְחַטֵּט בֵּין הַסְּפָרִים, וּלְרֹאוֹת אֶת הַגֹּלֶם. [וּרְאֵה מ"ש בָּזֶה בַּהַקְדָּמָה לְשוּ"ת הֲרֵי יְהוּדָה, וּבְהַשְׁמָטוֹת שֶׁבְּסוֹף הַסֵּפֶר].

אֲמִירַת בַּמָּה מַדְלִיקִין אַחַר בּוֹאִי כַּלָּה

וַאֲמִירַת בַּמָּה מַדְלִיקִין אַחַר בּוֹאִי כַּלָּה, נִזְכְּרָה גַּם בְּסֵפֶר הַשּׁוֹמֵר אֱמֶת (ר"ס לד). ע"ש. ובס' מוֹר וּקְצִיעָה (סי' ער) שִׁבֵּחַ אֶת מִנְהַג הַסְּפָרַדִּים שֶׁאוֹמְרִים אוֹתוֹ אַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת לְהַזְכִּיר אִסּוּר שְׁמָא יַטֶּה וכו'. וְעַיֵּן בְּדִבְרֵי הַחִיד"א בְּסֵפֶר בְּרִית עוֹלָם עַל ס"ח (סי' קנד), שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִים לְאָמְרוֹ קֹדֶם לָכָה דּוֹדִי, וְנַהֲרָא נַהֲרָא וּפְשָׁטֵיהּ. וְכָתַב בכה"ח (סי' ער אות ד) וְלֹא נִתְבָּאֵר בְּדִבְרֵי מָרָן זַ"ל בְּאֵיזֶה מָקוֹם אוֹמְרִים אוֹתוֹ, וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לְאָמְרוֹ קֹדֶם קַבָּלַת שַׁבָּת, וי"א אוֹתוֹ אַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת, אֲבָל בֵּין מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַה', וּבֵין מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, לֹא יַפְסִיק שָׁם לְאָמְרוֹ, כִּי לְפִי סוֹדָם שֶׁל דְּבָרִים צָרִיךְ לוֹמַר מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַה' וּבוֹאִי כַּלָּה וּמִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת וְה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ, תֵּכֶף בָּזֶה אַחַר זֶה בְּלֹא לְהַפְסִיק. ע"כ.

וּבְשוּ"ת שָׁמָשׁ וּמָגֵן ח"ג (או"ח סי' פ) כָּתַב לְפִי מִנְהָגָם, שֶׁלְּאַחַר הַמִּזְמוֹרִים אוֹמְרִים בַּמָּה מַדְלִיקִין, לְכָה דּוֹדִי, יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ, וּמִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. ע"ש.

סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכֵּן הַמִּנְהָג בִּירוּשָׁלַיִם, יָתֵד הִיא שֶׁלֹּא תִּמּוֹט, וְאֵין לְהַטְרִיחַ אֶת הַצִּבּוּר לְכָפֹל מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר ה' מִירוּשָׁלָם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּשוּ"ת יַשְׁכִּיל עַבְדִּי הנַ"ל. [וּמִנְהֲגֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּדֶרֶךְ כְּלָל נוֹסְדוּ בִּידֵי חַכְמֵי הַתּוֹרָה שֶׁהָיוּ מְרֻכָּזִים בִּירוּשָׁלַיִם. ומ"ש בְּס' בְּרִית הַלֵּוִי שֶׁאֵינוֹ מֻבִין אַמַּאי בְּסִפְרֵי מָרָן זיע"א מַרְבֶּה לְהִתְחַשֵּׁב בְּמִנְהֲגֵי יְרוּשָׁלַיִם וְכוּ', אַדְּ לֹא הִתְבּוֹנֵן שֶׁעִקַּר חַכְמֵי יְשִׁרְאֵל שבאר"י בְּדוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים הָיוּ מְרֻכָּזִים בִּירוּשָׁלַיִם, ומש"ה יֵשׁ לְהִתְחַשֵּׁב יוֹתֵר בְּמִנְהֲגֵי יְרוּשָׁלַיִם]. וְדֵי לְאָמְרוֹ פַּעַם אַחַת. [חֵלֶק מֵהַדְּבָרִים אוֹדוֹת בַּמָּה מַדְלִיקִין הֵם מִמָּרָן זיע"א].

לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית בְּמִנְחָה שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת

ו. מִנְהַג יוֹצְאֵי תֵּימָן לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית גָּדוֹל קֹדֶם קַבָּלַת שַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ מֵהָאַחֲרוֹנִים שֶׁקָּרְאוּ תִּגֹּר עַל מִנְהָג זֶה, מִכָּל מָקוֹם הַנַּח לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּמִנְהָגָם, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמוֹכוּ, וּבִפְרָט אִם מִתְעַטְּפִים בְּטַלִּית מִבְּעוֹד יוֹם. וְכָל שֶׁמִּתְעַטְּפִים בַּיּוֹם יֵשׁ לָהֶם לְבָרֵךְ עַל הַטַּלִּית. וְאִם שָׁקְעָה הַחַמָּה, וּמִתְעַטֵּף בְּציצִית, יָכוֹל לִסְמֹךְ עַל הַסָּפֵק סְפֵיקָא וּלְבָרֵךְ. אֲבָל אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים אֵין לְבָרֵךְ (שָׁם עַמּוּד תסא).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב ילקו"י עַל הִלְכוֹת צִיצִית (מַהֲדוּרַת תשס"ד סִימָן יח הֶעָרָה א'). שְׁאֵרִית יוֹסֵף ח"א (סִימָן יח). וְהִנֵּה מִנְהַג כַּמָּה קְהִלּוֹת, וּבְעִקָּר יוֹצְאֵי תֵּימָן, לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית גָּדוֹל קֹדֶם קַבָּלַת שַׁבָּת, וְיסוֹד מִנְהָגָם הוּא עַל פִּי הַמְּבֹאָר בִּגְמָרָא שַׁבָּת (כה:) אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב כָּךְ הָיָה מִנְהָגוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בַּר אִלְעַאי, עֶרֶב שַׁבָּת הָיוּ מְבִיאִים לוֹ עֲרֵבָה מְלֵאָה חַמִּין, וְרוֹחֵץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, וּמִתְעַטֵּף וְיוֹשֵׁב בְּסִדְּינִין הַמְצֻיָּנִין, וְדוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת. וְשָׁם (קיט.) רַבִּי חֲנִינָא הֲוָה מִתְעַטֵּף וְקָאֵי אַפַּנְיָא דְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, אָמַר בּוֹאוּ וְנֵצֵא לִקְרַאת שַׁבָּת הַמַּלְכָּה. רַבִּי יַנַּאי לָבֵישׁ מָאנֵיהּ בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, וְאָמַר בּוֹאִי כַּלָּה בּוֹאִי כַּלָּה. וכ"ה בב"ק (לב.).

וְהֵן אֱמֶת שֶׁבְּאֶשֶׁל אַבְרָהָם (אוֹרַח חַיִּים סִימָן יח) הֵבִיא מִתְּשׁוּבַת בֵּית דָּוִד שֶׁקָּרָא תִּגֹּר עַל הַנּוֹהֲגִים לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, בִּתְפִלַּת עַרְבִית, וְלֹא נִמְצָא כֵּן בַּפּוֹסְקִים, וְהַמַּתִּירִים לָהֶם לֹא הָלְכוּ אוֹר, וְאָפִי' בְּלֹא בְּרָכָה הוּא אִסּוּר גָּמוּר. וּבְסִפְרֵי הַקַּבָּלָה הַמִּתְעַטֵּף בְּטַלִּית בַּלַּיְלָה גּוֹרֵם כַּמָּה עִנְיָנִים, וּמְעוֹרֵר דִּינִים קָשִׁים. וכ"ד הזוה"ק וְהָרַמְבָּ"ן וְהָרָאָבָ"ד. וְהָא דְּבִסִימָן תקפא דהש"צ מִתְעַטֵּף, הַיְנוּ מִשּׁוּם שֶׁהוּא קָרוֹב לַיּוֹם, וְלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ כְּמוֹ נְפִילַת אַפַּיִם. ע"ש.

וּבְשוּ"ת שְׁמַע יִשְׂרָאֵל (סִי' ב') הֵבִיא מא"א שֶׁכָּתַב, דְּמָה שֶׁאָמְרוּ בשעה"כ שֶׁלֹּא לִלְבֹּשׁ טַלִּית גְּדוֹל בַּלַּיְלָה, יֵשׁ לוֹמַר דְּהַכַּוָּנָה לְלוֹבְשׁוֹ בַּלַּיְלָה, אֲבָל כְּשֶׁהַטַּלִּית עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, אֵין חֶשְׁשׁ לכו"ע. וְאֵין נוֹהֲגִים כֵּן אֶלָּא בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים שהש"צ מִתְעַטֵּף. וע"ש שֶׁהֵעִיד שֶׁרָאָה לְרַבּוֹתָיו שֶׁהָיוּ מִתְעַטְּפִים בַּטַּלִּית בְּלֵיל שַׁבָּת ויו"ט, אֶלָּא שֶׁמִּתְעַטְּפִים מִבְּעוֹד יוֹם. ובמג"א (סִי' יח סק"ב) כָּתַב בְּסָתָם שֶׁכָּל הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה צָרִיךְ לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית. וצ"ל שֶׁכָּל הַקְּפֵדָה עַל לְבִישַׁת טַלִּית בַּלַּיְלָה לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא בַּלֵּילוֹת שֶׁל יְמֵי הַחֹל, שֶׁאָז שַׁיָּךְ שֶׁמְּעוֹרֵר הַדִּינִים, אֲבָל לֹא בְּלֵילֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, שֶׁהֵם יְמֵי חֶסֶד וְרַחֲמִים, כַּמְּבֹאָר בזוה"ק (פר' תְּרוּמָה דַּף קלה).

וְאָמְנָם ז"ל שעה"כ הַנַּ"ל: הָיָה נִזְהָר מְאֹד שֶׁלֹּא לִהְיוֹת מְעָטָף בְּטַלִּית וּבִתְפִלִּין אַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה, וְתֵכֶף הָיָה מְסִירָם מֵעַל רֹאשׁוֹ, וְהָיָה חוֹשֵׁשׁ בְּדָבָר זֶה מְאֹד. ע"כ. וְעוֹד אִיתָא בשעה"כ, אִם הָיָה רוֹאֶה שֶׁכְּבָר שָׁקְעָה הַחַמָּה הָיָה תֵּכֶף מֵסִיר מֵעַל רֹאשׁוֹ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, וְאַחַר כָּךְ הָיָה מוֹרִיד הַטַּלִּית בֵּין כְּתֵפָיו מִשּׁוּם דְּלַיְלָה לָאו זְמַן צִיצִית הוּא, וּכְשֶׁהוּא בֵּין כְּתֵפָיו אֵין חֶשְׁשׁ אִם הוּא לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסֵפֶר הַמִּנְהָגִים שֶׁל מוֹרִי זַ"ל. גַּם לְקָמָן יִתְבָּאֵר כִּי טַלִּית קָטָן נָכוֹן שֶׁיִּהְיֶה עַל הָאָדָם תָּמִיד בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְלִישֵׁן עִמּוֹ. ע"כ.

הָא קָמָן דְּלֹא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּשוּ"ת שְׁמַע יִשְׂרָאֵל לְחַלֵּק בֵּין לִלְבֹּשׁ הַטַּלִּית בַּלַּיְלָה, לְבֵין אִם הָיְתָה הַטַּלִּית עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם.

וְאָמְנָם אֵין לְהָבִיא רְאָיָה מִמָּה שֶׁכָּתַב הָרְמָ"א (סִימָן יח) דְּבְלֵיל יוהכ"פ יִתְעַטֵּף מִבְּעוֹד יוֹם וִיבָרֵךְ, וּמַשְׁמַע שֶׁמִּתְפַּלְּלִים בּוֹ בַּלַּיְלָה, וְרַק בִּשְׁבִיל הַבְּרָכָה צָרִיךְ שֶׁיִּלְבָּשֶׁנּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּשָׁאנִי לֵיל יוהכ"פ דְּלֵית שָׁלְטָנָא דְּדִינָא בֵּהּ, וְלַיְלָה כַּיּוֹם יָאִיר כַּחֲשֵׁכָה כָּאוֹרָה, וּמִטַּעַם זֶה אָנוּ קוֹרְאִים תְּהִלִּים וְאוֹמְרִים סְלִיחוֹת וי"ג מִדּוֹת בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאֵינוֹ כִּשְׁאַר הַלֵּילוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם אַף שֶׁאֵין רְאָיָה מִלֵּילֵי יוהכ"פ, דִּינָא יְתִיב דְּבְלֵילֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֵין לָחוּשׁ בִּלְבִישַׁת טַלִּית בַּלַּיְלָה. וְעַיֵּן בְּשוּ"ת אִישׁ מַצְלִיחַ (סִימָן טו דַּף נז ע"ג) שֶׁהֶאֱרִיךְ בְּעִנְיַן הִתְעַטְּפוּת בְּצִיצִית בַּלַּיְלָה, וְהָעֶלָּה שֶׁאֵין בָּזֶה אִסּוּר כְּלָל. וּבְשוּ"ת שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הנז' (סִימָן יא) הֵבִיא מָה שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הָרַב בַּעַל עֵצִי חַיִּים זַ"ל, אִם שְׁלִיחַ צִבּוּר צָרִיךְ לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית גָּדוֹל קֹדֶם שֶׁעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה. ע"ש.

וְכָתַב בְּיִלְקוּט יוֹסֵף (שָׁם) זְכוּרֵנִי לִפְנֵי כְּ-40 שָׁנָה, כְּשֶׁהִתְפַּלַּלְנוּ מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם הַגָּאוֹן הַמְּקֻבָּל רַבִּי מָרְדְּכַי שַׁרְעַבִּי זצ"ל, וְכָל הַצִּבּוּר הָיָה מִתְעַטֵּף בְּצִיצִית, וְהַמְּנוֹחַ זצ"ל הֵבִיא לָנוּ צִיצִית וְאָמַר, לְבָרֵךְ עַל זֶה. וּמִיָּד אַחַר מִנְחָה, קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה, הָיוּ הַכֹּל מְסִירִים אֶת הַטַּלִּית.

לְבָרֵךְ עַל טַלִּית בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת

וְדַע שֶׁבְּדִיעֲבַד אִם בָּא לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית בְּעֶרֶב שַׁבָּת אַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה, וְרָצָה לְבָרֵךְ עָלָיו, יוֹכַל לְבָרֵךְ, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה סָפֵק סְפֵיקָא לְבָרֵךְ. וְהוּא דְּאַלְבָּא דהרא"ש (הל' צִיצִית סִימָן א) כְּסוּת שֶׁל יוֹם חַיָּב בַּצִּיצִית אָפִי' בַּלַּיְלָה, וְהֵבִיא שֶׁכֵּן כָּתַב בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹות (עֲשִׂין כו), שֶׁהָרִצְבָּ"א הָיָה מְבָרֵךְ עַל הַטַּלִּית בְּלֵיל יוהכ"פ וּמִתְעַטֵּף בּוֹ. (וְעַיֵּן עוֹד בְּסֵפֶר וֵוי הָעַמּוּדִים עַל הַיִּרְאִים סִימָן יז אוֹת ט, וּבְתוֹעֶפוֹת רְאֵם עַל הַיִּרְאִים הַשָּׁלֵם סִימָן תא, דַּף רכא:). וְאַף עַל פִּי שֶׁהָרַמְבָּ"ם (פ"ג מהל' צִיצִית ה"ז וה"ח) חוֹלֵק עַל זֶה וּפוֹטֵר כְּשֶׁלּוֹבְשׁוֹ בַּלַּיְלָה. וּמָרָן בש"ע (סִימָן יח ס"א) לֹא הִכְרִיעַ בֵּין הַשִּׁיטוֹת, אֶלָּא שבב"י כָּתַב דְּנַקְטִינָן כְּהָרַמְבָּ"ם. וְהָרְמָ"א בַּהֲגָה כָּתַב גַּם כֵּן שֶׁאֵין לְבָרֵךְ אֶלָּא עַל כְּסוּת יוֹם שֶׁלּוֹבְשׁוֹ בַּיּוֹם. מ"מ הָוֵי ס"ס, שֶׁמָּא הֲלָכָה כְּהָרא"ש וְסִיָּעְתּוֹ, וְשֶׁמָּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת יוֹם הוּא. (וכ"ש לפמ"ש בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ס"ס תטו), שֶׁמֵּעִקַּר הַדִּין בְּוַדַּאי

שֶׁהַלָּכָה כְּר' יוֹסִי דס"ל דביה"ש דְּר' יְהוּדָה, שֶׁהוּא ביה"ש שֶׁלָּנוּ, יוֹם הוּא). וְשָׁמָּא הֲלָכָה כְּרַ"ת וַעֲדַיִן יוֹם גָּמוּר הוּא. וּנְהִי שֶׁאֵין לְהוֹרוֹת לְבָרֵךְ מִכֹּחַ ס"ס, מ"מ לֵיכָּא אִסּוּרָא דְּלֹא תִּשָּׂא, וְלָכֵן הַמְּבָרֵךְ יֵשׁ לוֹ עַל מָה שֶׁיִּסְמֹךְ. וכמ"ש בְּמִכְתָּם לְדָוִד (סִימָן ג בְּדַף ז: ד"ה בְּרָם. וְשָׁם ע"ג ד"ה אָכֵן).

וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה נִתְבָּאֵר בְּשׁוּ"ת יְחַוֶּה דַּעַת ח"ו (ס"ס מ) שֶׁמָּתָר לִשְׁאָ כַּפַּיִם בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה דַּקּוֹת וָחֵצִי שֶׁאַחַר הַשְׁקִיעָה, שֶׁמָּא הֲלָכָה כְּרַאֲבְי"ה וְהַיִּרְאִים והאו"ז וּמַהֲרִי"ל וְסִיעָתָם, דס"ל שֶׁמָּתָר לִשְׂאָ כַּפַּיִם בְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים אֲפִי' בַּלַּיְלָה. וְשָׁמָּא הֲלָכָה כְּר' יוֹסִי (בְּשַׁבָּת לה.) דס"ל שֶׁכָּל מָשָׁךְ בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יְהוּדָה, יוֹם הוּא. (וכדקיי"ל בְּעֵרוּבִין מו: ר' יְהוּדָה וְר' יוֹסִי הֲלָכָה כְּר' יוֹסִי. אֶלָּא דְּבַדְאוֹרַיְיתָא חָיְשִׁינַן הָכָא לְבֵין הַשְׁמָשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה). וְגַם הַסּוּגְיָא דִּבְרָכוֹת (ב.) אַזְלָא כְּר' יוֹסִי, דְּאָמְרִינַן וְהָא קָיְמָא לַן דְּעַד צֵאת הַכּוֹכָבִים יְמָמָא הוּא. וְכֵן מִתְבָּאֵר במשנ"ב (שַׁעַר הַצִּיּוּן סִימָן רלג אוֹת כא, וּבְבֵאוּר הֲלָכָה סִי' תטו, ד"ה נאכל). וְגַם יֵשׁ עוֹד סָפֵק, דְּשָׁמָּא הֲלָכָה כְּרַבֵּנוּ תָּם וְסִיעָתוֹ, שֶׁכָּל מָשָׁךְ שְׁלֹשָׁה מִיל וּרְבִיעַ אַחַר הַשְׁקִיעָה יוֹם הוּא. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב מָרָן בש"ע (סִי' רסא). וכ"פ בַּהֲלִיכוֹת שְׁלֹמֹה (עַמּוּד ריח).

אֲבָל מ"ש הָרַב אוֹר לְצִיּוֹן זצ"ל לְהִסְתַּמֵּךְ עַל מָה שֶׁהֶעֱלָה בְּסִפְרוֹ אוֹר לְצִיּוֹן ח"א (או"ח סִי' כ' ויו"ד סִי' י), כְּבָר הָעִיר עָלָיו בְּשׁוּ"ת יַבִּיעַ אֹמֶר ח"ז (חֵלֶק אֹרַח חַיִּים ס"ס מא, עַמּוּד קכו). עש"ב.

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, דְּהָא גַּבֵּי סְפִירַת הָעֹמֶר קָיְמָא לָן דְּמֵהָנֵי סָפֵק סְפֵיקָא כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוָה מה"ת בִּבְרָכָה, וְאַף שֶׁהַבְּרָכָה הִיא לְבָלֵי עָלְמָא דִּרְבָּנָן, מ"מ הַמִּצְוָה הֲרֵי הִיא לְדַעַת הָרַמְבָּ"ם וְהָרַאֲבְי"ה מה"ת. [אַף שֶׁלְּדִינָא נַקְטִינַן דספיה"ע מִדִּרַבָּנָן, מ"מ כֵּיוָן שי"א שֶׁהִיא מִצְוָה מה"ת, כְּדַאי לְהַכְנֵס לְסָפֵק בְּרָכָה, כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוָה שֶׁל תּוֹרָה בִּבְרָכָה, וְכַמְדֻיָּק בְּדִבְרֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִימָן לז, עַל פִּי בֵּאוּרוֹ שֶׁל הָרַב מִכְתָּם לְדָוִד]. וּמִמֵּילָא גַּם כָּאן מְקַיֵּם מִצְוַת צִיצִית מה"ת, וְעָדִיף שֶׁיְּקַיְּמֶנָּה בִּבְרָכָה, אַף שֶׁהַבְּרָכָה מִדִּרַבָּנָן. וּבָזֶה שַׁפִּיר מֵהַנֵּי לְסָמֹךְ עַל ס"ס גַּם בִּבְרָכוֹת. וְאֵין שׁוּם סְבָרָא לְחַלֵּק בֵּין מִצְוָה שֶׁחַיָּבִים לְקַיְּמָהּ כְּמוֹ ספיה"ע, לְבֵין מִצְוָה שֶׁאֵין חַיָּבִים לְקַיְּמָהּ כְּמוֹ צִיצִית, וְרַק אִם עוֹשִׂים אוֹתָהּ מְקַיְּמִים מִצְוָה, דִּבְכָל אֹפֶן עָדִיף לְקַיֵּם הַמִּצְוָה כְּתִקְנָהּ וּלְקַיְּמָהּ בִּבְרָכָה. וּבִפְרָט שֶׁיֵּשׁ לְצָרֵף אֶת סְבָרַת הָרַדְבָּ"ז דְּכָל שֶׁהַמַּחְלֹקֶת בְּמִצְוָה וְלֹא בִּבְרָכָה, וְאָנוּ מַכְשִׁירִין אֶת הַמִּצְוָה, שַׁפִּיר מְבָרְכִינַן עַל קִיּוּם הַמִּצְוָה.

אֲמִירַת קָדִישׁ אַחַר בַּמָּה מַדְלִיקִין

ז. מִנְהָגֵינוּ לוֹמַר קָדִישׁ עַל יִשְׂרָאֵל אַחַר בַּמָּה מַדְלִיקִין, וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים פְּסוּקִים [אוֹ מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת] וַחֲצִי קָדִישׁ קֹדֶם אֲמִירַת "בָּרְכוּ". וְיֵשׁ נוֹהֲגִים עַל פִּי סִדּוּר עֵץ חַיִּים, שֶׁמִּיָּד אַחַר קָדִישׁ עַל יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים "בָּרְכוּ", וְיֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמוֹכוּ, וְהַנַּח לָהֶם בִּמְנָהָגָם (שָׁם עַמּוּד תסג).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב הִנֵּה לפ"ד הָאֲחֵר"י זַ"ל אֵין הֶכְרֵחַ בְּדַוְקָא לַחֲצִי קָדִישׁ, רַק עִקַּר הַקְפִּידָא עַל אֲמִירַת בָּרְכוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ צָרֵךְ לְקַבָּלַת תּוֹסָפַת שַׁבָּת, בְּחִינַת רוּחַ שֶׁל נר"ן. וְאַגַּב זֶה הִזְהִירוּ הָאַחֲרוֹנִים בְּשֵׁם המהרח"ו לַעֲמֹד גַּם בַּחֲצִי קָדִישׁ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בַּבֶּן אִישׁ חַי (שָׁנָה ב' פר' וַיֵּרָא ס"ג). וְהַיְנוּ, כְּשֶׁאוֹמְרִים פְּסוּקִים לִפְנֵי כֵן כְּמִנְהָגֵנוּ שֶׁאוֹמְרִים יִמְלֹךְ ה' לְעוֹלָם יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ. (אַחַר קָדִישׁ דְּרַבָּנַן שֶׁעַל פֶּרֶק בַּמָּה מַדְלִיקִין). אֲבָל אִם רוֹצִים לְסַמֵּךְ תְּפִלַּת עַרְבִית מִיָּד לְאַחַר קָדִישׁ דְּרַבָּנַן, שַׁפִּיר דָּמֵי לְהַתְחִיל בְּבָרְכוּ. וּבְשׁוּ"ת יַשְׁכִּיל עַבְדִּי ח"ז (או"ח סִי' מד דַּף ע"א רע"א) כָּתַב גַּם כֵּן כמ"ש, שֶׁאֵין צָרֵךְ לוֹמַר קָדִישׁ נוֹסָף לִפְנֵי בָּרְכוּ, אֶלָּא א"כ מַפְסִיקִים בַּפְּסוּקִים. ע"ש. וְזֶה פָּשׁוּט. ומכ"ש שֶׁאִם יְשַׁנּוּ אֶת הַמִּנְהָג בְּלִי הֶכְרֵחַ כָּל כָּךְ, יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁתִּתְעוֹרֵר מַחְלֹקֶת, וּכְמוֹ שֶׁהִמְלִיצוּ עַל זֶה, עוֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת בַּעַל מִלְחָמוֹת. וְעַיֵּן בְּשׁוּ"ת מִלֵּי דְּעֶזְרָא (דַּף טו רע"ג) בְּשֵׁם מהרש"ו, דְּאַף שֶׁלְּפִי הַסּוֹד עַל הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר לִקְרֹא לְכֹהֲנִים תֵּבֵת יְבָרֶכְךָ, וְיֵשׁ גַּם כֵּן לְפִי הַפְּשָׁט פָּנִים לְהַשָּׁוֹוֹת דִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ם לְהַטּוּר וְהָרָ"ן, וְעִם כָּל זֶה כָּתַב, אֲבָל אֲנַן לֹא עָבְדִינַן הָכִי, וּפוֹק חֲזֵי מַאי עַמָּא דָּבָר דְּאַזְלִינַן בַּתַּר הַמִּנְהָג "כָּל זְמַן דְּלֹא חָיְשִׁינַן לְתַקָּלָה", כְּמוֹ מְנִיעַת עֲנִיַּת אָמֵן מֵהַצִּבּוּר אַחַר בִּרְכַּת כֹּהֲנִים. וְעוֹד הֵבִיא שָׁם מֵהָרַב הַמַּסְמֵךְ רַבִּי יֹאשִׁיָּה פִּינְטוֹ, בְּסִפְרוֹ נִבְחָר מִכֶּסֶף (סִי' א') שֶׁנּוֹשְׁאַל שֶׁל ב' קְהִלּוֹת בְּעִיר אַחַת, שֶׁכָּל קָהָל נָהֲגוּ בְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה כְּפִי מְקוֹמָם, וְקָמוּ אֲנָשִׁים לְשַׁנּוֹת שֶׁיִּנְהִיגוּ ב' הַקְּהִלּוֹת בְּסֵדֶר אֶחָד, וְהֵשִׁיב,

שֶׁאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג, וְכָל הַבָּא לְשַׁנּוֹת אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, וְחוֹשְׁשֵׁנִי לוֹ מֵחַטַּאת וכו'. ע"כ. וְהֵינוּ כְּשֶׁהַדָּבָר גּוֹרֵם לְמַחְלֹקֶת וְלֹא בְּהַסְכָּמָה לִשְׁמֹעַ לְחָכָם. וְכֵן בְּמִנְהָג שֶׁאֵין בּוֹ שֶׁמֶץ שֶׁל אִסּוּר. וְעַיֵּן בְּשׁוּ"ת דִּבְרֵי יוֹסֵף אִירְגָאס. וי"ל. וּרְאֵה בְּשׁוּ"ת לֵב חַיִּים ח"ב (סִימָן ט'), וּבְשֻׁדֵּי חֶמֶד (מַעֲרֶכֶת מִנְהָג), ע"ש. [קָטַע זֶה מִמָּרָן זיע"א].

וּמָה שֶׁאוֹמְרִים בָּרְכוּ בְּעַרְבִית, כְּבָר כָּתַב הא"ר שֶׁהוּא ע"פ הַמִּדְרָשׁ שֶׁאָמְרוּ, חַיָּה אַחַת יֵשׁ בָּרָקִיעַ, כְּשֶׁהוּא יוֹם אוֹת אֱמֶת בְּמִצְחָהּ, וְלָעֶרֶב אֱמוּנָה בְּמִצְחָהּ, וּבְכָל פַּעַם אוֹמֶרֶת בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְבֹרָךְ. וּמֵהַאי טַעֲמָא נִיחָא מָה שֶׁאֵין אוֹמְרִים בָּרְכוּ בַּמִּנְחָה.

[וּבְסִפְרִי (פָּרָשַׁת הַאֲזִינוּ) אָמְרוּ, כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מְנַיִן לָעוֹמְדִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאוֹמְרִים בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְבֹרָךְ שֶׁעוֹנִים אַחֲרֵיהֶם בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד, תַּלְמוּד לוֹמַר כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹקֵינוּ. ואע"פ שֶׁאוֹמֵר לַקָּהָל בָּרְכוּ, לֹא הָוֵי כְּמוֹצִיא עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל, וְכַמְבֹאָר בַּיְרוּשַׁלְמִי כְּתָבוּהוּ הָרִי"ף וְהָרֹא"שׁ (פֶּרֶק ג' שֶׁאָכְלוּ), וְהַטּוּר (סִי' קלט). וּרְאֵה מָה שָׁכָּתַב בָּזֶה בילקו"י ח"ג (דִּינֵי זְמַן, עמ' שסז). וּבְסֵפֶר יְסוֹדֵי יְשׁוּרוּן (מער' תְּפִלַּת עַרְבִית עַמּוּד 272) הֵבִיא מֵהַכֹּל בּוֹ שֶׁכָּתַב בָּזֶה, וְהָרַב רַבִּי נָתָן כָּתַב, דְּשָׁאנִי הָכָא דְּכֵיוָן שֶׁאָמַר הַמְבֹרָךְ, לֹא מַפִּיק נַפְשֵׁיהּ מִן הַכְּלָל, וְהָוֵי כְּמוֹ נְבָרֵךְ, ומה"ט אוֹמֵר בביהכ"נ בָּרְכוּ בְּתִשְׁעָה וָהוּא. וְעַיֵּן בְּשִׁבּוֹלֵי הַלֶּקֶט (סִימָן יא). וְכָתַב במג"א (סִימָן קצב), דְּשָׁאנִי בִּרְכַּת ק"ש אע"פ שֶׁהוּא יָצָא כְּבָר, אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא אֲחֵרִים, וא"כ לְפָעָמִים אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר נְבָרֵךְ, לְכָךְ תִּקְּנוּ שֶׁלְּעוֹלָם יֹאמַר בָּרְכוּ. אֲבָל בברהמ"ז אִם יָצָא אֵינוֹ מוֹצִיא, וְלָכֵן לְעוֹלָם תִּקְּנוּ לוֹמַר נְבָרֵךְ, שֶׁגַּם הוּא חַיָּב לְעוֹלָם בִּבְרָכָה].

יְסוֹד הַמִּנְהָג לוֹמַר שִׁיר הַשִּׁירִים בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת

ח. יֵשׁ נוֹהֲגִים לִקְרֹא בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת "שִׁיר הַשִּׁירִים" בִּנְעִימָה. וּמִנְהָג חֲסִידֵי בֵּית אֵל לִקְרוֹתוֹ בֵּין מִנְחָה לְעַרְבִית אַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת. וְיֵשׁ שְׁנוֹהֲגִים לִקְרוֹתוֹ קֹדֶם מִנְחָה. אַךְ אִם יֵשׁ לַחְשֹׁשׁ שֶׁעַל יְדֵי קְרִיאַת שִׁיר הַשִּׁירִים יַעֲבֹר זְמַן מִנְחָה, יֵשׁ לִדְחוֹת אֶת קְרִיאַת שִׁיר הַשִּׁירִים אַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת. וְהַנּוֹהֲגִים לוֹמַר שִׁיר הַשִּׁירִים אַחַר מִנְחָה, וְקַבָּלַת שַׁבָּת לְאַחֲרֶיהָ, הַנָּכוֹן לְהַנְהִיגָם לַהֲפֹךְ הַסֵּדֶר, וּמִיָּד לְאַחַר מִנְחָה יֹאמְרוּ קַבָּלַת שַׁבָּת, וְרַק לְאַחַר מִכֵּן יֹאמְרוּ שִׁיר הַשִּׁירִים. וְאִם רַב בֵּית הַכְּנֶסֶת הוֹרֵשׁ לִפְנֵי הַקָּהָל בְּלֵיל שַׁבָּת, וְיֵשׁ טוֹרַח צִבּוּר גַּם בִּדְרָשַׁת הָרַב וְגַם בִּקְרִיאַת שִׁיר הַשִּׁירִים, יֵשׁ לְהַעֲדִיף אֶת דְּרָשַׁת הָרַב, עַל פְּנֵי אֲמִירַת שִׁיר הַשִּׁירִים, וּבִפְרָט שֶׁלֹּא בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת נָהֲגוּ לוֹמַר שִׁיר הַשִּׁירִים. וּמִיהוּ יֵשׁ לַעֲשׂוֹת הַכֹּל בְּלִי מַחְלֹקֶת וּמַצָּה וּמְרִיבָה (שָׁם עַמּוּד תסד).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב הַנָּה מִנְהָגָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִתָּקַנַת הַקַּדְמוֹנִים לִקְרֹא בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת שִׁיר הַשִּׁירִים כֻּלּוֹ, וכמ"ש הַיַּעַבֵּ"ץ בְּסִדּוּר עַמּוּדֵי שָׁמַיִם (מוֹסַף הַשַּׁבָּת דַּף שלו). וּבְפָתַח הַדְּבִיר (סִימָן רס אוֹת ח) כָּתַב, וְלֹא יָדַעְתִּי מָה שַׁיָּכוּת שִׁיר הַשִּׁירִים לִקְרוֹתוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְאֶפְשָׁר לָתֵת טַעַם דְּאָמְרוּ בזוה"ק (פָּרָשַׁת תְּרוּמָה דַּף קד"ם ע"א) דְּבְשִׁיר הַשִּׁירִים אִית בֵּהּ כְּלָלָא דְּכָל אוֹרָיְתָא, כְּלָלָא דְּכָל עָבְדָּא דִּבְרֵאשִׁית, כְּלָלָא דְּרָזָא דַּאֲבָהָן, כְּלָלָא דְּגָלוּתָא דְּמִצְרַיִם, וְכַד נַפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, כְּלָלָא דִּי אֲמִירָן וְקִיּוּמָא דְּהַר סִינַי, וְכַד אָזְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא עַד שָׁאַעֲלוֹ לְאַרְעָא וְאִתְבְּנֵי בֵּי מַקְדְּשָׁא, כְּלָלָא דְּעִטּוּרָא דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא, כְּלָלָא דְּגָלוּתְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל בֵּינֵי עַמְמַיָּא וּפֻרְקָנָא דְּלֵיהוֹן, כְּלָלָא דִּתְחִיַּת הַמֵּתִים עַד יוֹמָא דְּאִיהוּ שַׁבָּת לַה', מַאי דְּהָוָה וּמַאי דְּהָוֵי וּמַאי דְּזָמִין לְמֶהֱוֵי לְבַתַּר בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה, כַּד יְהֵא שַׁבָּת לַה' כֻּלָּא, אִיהוּ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים. ע"כ. וּלְכָךְ נָאֶה וְיָאֶה לְאָמְרוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, דְּהָוֵי זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם כְּדִכְתִיב בְּדִבְרוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת, וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, עַל כֵּן צִוְּךָ ה' אֱלֹקֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, וְגַם הַשַּׁבָּת הָוֵי זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, וְגַם שֶׁהוּא רֶמֶז לְעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּזְמַן הַגְּאֻלָּה בְּסוֹף אֶלֶף הַשִּׁשִּׁי הַמְיֻחֶסֶת בְּשֵׁם עֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְהִיא הַשָּׁעָה הַמְיֻחֶדֶת לִקְרִיאָתוֹ מִכֹּחַ כָּל הַטְּעָמִים הנז'.

וְעַיֵּן להפמ"ג (א"א סִי' תצ סק"ח) שֶׁנָּתַן טַעַם לְמִנְהָג דְּהֶגֶם דְּתִקְּנוּ לִקְרוֹת שִׁיר הַשִּׁירִים בְּפֶסַח, אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ כִּי

אִם בְּשַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הַפֶּסַח דַּוְקָא, דְּשַׁבָּת רוֹמֵז לְעוֹלָם הַבָּא, וְשִׁיר הַשִּׁירִים יֵשׁ בּוֹ רְמָזִים הַרְבֵּה עַל זֶה. ע"ש.

וְעוֹד טַעַם, כִּי שִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קָדָשִׁים וְאֵין כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ כְּדַאי כְּיוֹם שֶׁנִּתַּן שִׁיר הַשִּׁירִים לְיִשְׂרָאֵל. וְאֵין בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ שָׁעָה מְקֻדֶּשֶׁת כְּשָׁעָה זוֹ שֶׁהָאָדָם פָּשׁט בִּגְדֵי הַחֹל וְטָבַל אוֹ רָחַץ וְהִלְבִּישׁ מַחֲלָצוֹת, וְאָז נִכָּר וּמִתְגַּלֶּה תּוֹסֶפֶת אוֹר קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת בִּגוּף הָאָדָם, וְזוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר שֶׁיִּהְיֶה גּוּף הָאָדָם בְּמַצַּב קְדֻשָּׁה זוֹ שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לִקְרוֹת שִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קָדָשִׁים. ע"כ. וּרְאֵה בְּכַף הַחַיִּים (סִימָן ר"ס ס"ק כז-כח).

וְהוֹסִיפוּ עוֹד, שֶׁהֲרֵי בְּעֶרֶב שַׁבָּת אָנוּ מְכִינִים עַצְמֵנוּ לְכְבוֹד שַׁבָּת, וּכְשֵׁם שֶׁשִּׁיר הַשִּׁירִים הוּא מָשָׁל בֵּין מִי שֶׁאוֹהֵב לְנֶאֱהָב, כָּךְ יוֹם הַשַּׁבָּת הוּא כְּסַרְסוּר הַמְקַשֵּׁר בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וְלָכֵן נָהֲגוּ לְאָמְרוֹ בְּלֵיל שַׁבָּת לְחַזֵּק הַדְּבֵקוּת וְאַהֲבַת הַשי"ת.

וּבַמִּדְרָשׁ הַנֶּעְלָם (פָּרָשַׁת וַיֵּרָא) אָמְרוּ, שֶׁבְּיוֹם שר"א הַגָּדוֹל חָלָה, עֶרֶב שַׁבָּת הָיָה, וּפָתַח פּוּמֵי בְּמַעֲשֵׂה הַמֶּרְכָּבָה, וְאוֹלִיף לֵהּ ר"י טְעָמִים בְּפִסּוּקֵי שִׁיר הַשִּׁירִים, וְהוֹרָה לוֹ רָזִין טְמִירִין בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, שֶׁהוּא קֹדֶשׁ קָדָשִׁים (פֶּרֶק ג' דְּיָדִים מִשְׁנָה ה'), וְאֵין בְּכָל הַשָּׁבוּעַ שָׁעָה מְקֻדֶּשֶׁת כְּשָׁעָה זוֹ, שֶׁאָז נִכָּר וּמִתְגַּלֶּה אוֹר קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת בִּגוּף הָאָדָם, וְלָכֵן כָּתַב הַשְּׁלָ"ה הַקָּדוֹשׁ בְּסִדּוּרוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לִקְרֹא שִׁיר הַשִּׁירִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה בְּבִגְדֵי שַׁבָּת. וְהוּ"ד בְּסֵפֶר יְסוֹדֵי יְשׁוּרוּן (עַמּוּד 260). ע"ש.

וּבְסֵפֶר שַׁעַר בַּת רַבִּים עַל שִׁיר הַשִּׁירִים (פְּסוּק א), כָּתַב, שֶׁהוּא מִפְּנֵי שֶׁשְּׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ ע"ה כָּתַב קי"ז פְּסוּקִים בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, וְאִיתָא בְּזֹהַר הַקָּדוֹשׁ כִּי הָרְשָׁעִים יֵשׁ לָהֶם מְנוּחָה בַּגֵּיהִנֹּם בְּכָל שַׁבָּת כ"ד שָׁעוֹת, וְגַם בִּימֵי הַחֹל בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִים שָׁעָה וָחֵצִי בְּכָל תְּפִלָּה, וּבְכָל יוֹם יֵשׁ ג' תְּפִלּוֹת, בְּיַחַד ד' שָׁעוֹת וָחֵצִי, נִמְצָא שֶׁבְּכָל שֵׁשֶׁת יְמֵי הַשָּׁבוּעַ יֵשׁ כ"ז שָׁעוֹת, וְעִם כ"ד שָׁעוֹת שֶׁל שַׁבָּת, הֲוֵי נ"א שָׁעוֹת בְּשָׁבוּעַ שֶׁיֵּשׁ לָרְשָׁעִים מְנוּחָה מֵהַגֵּיהִנֹּם. וּבְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל יֵשׁ קמ"ד שָׁעוֹת, הוֹצֵא מֵהֶם כ"ז, שֶׁבָּהֶם נָחִים הָרְשָׁעִים בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, נוֹתְרוּ קי"ז שָׁעוֹת, שֶׁבָּהֶם הָרְשָׁעִים נִדּוֹנִים בַּגֵּיהִנֹּם, וְלָזֶה אָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ קי"ז פְּסוּקִים בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, כְּדֵי לְהַנָּצֵל מִדִּין גֵּיהִנֹּם קי"ז שָׁעוֹת שֶׁל יְמֵי הַחֹל, וּמִטַּעַם זֶה אָנוּ אוֹמְרִים שִׁיר הַשִּׁירִים בְּשַׁבָּת לְהַנָּצֵל בָּזֶה מִדִּין גֵּיהִנֹּם.

וְהִנֵּה כָּל הַנַּ"ל שַׁיָּךְ יוֹתֵר לְאוֹתָם הָאוֹמְרִים שִׁיר הַשִּׁירִים בְּכַוָּנָה כִּי הוּא קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. וְאָפְשָׁר שֶׁמִּטַּעַם זֶה יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לוֹמַר שִׁיר הַשִּׁירִים, מֵאַחַר שֶׁאֵין הַכֹּל מְבִינִים עֹמֶק הַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרִים שָׁם. [וּמָרָן זיע"א לֹא נָהַג לוֹמַר שִׁיר הַשִּׁירִים בְּלֵיל שַׁבָּת], וּבְוַדַּאי שֶׁגַּם אִם אוֹמְרִים שִׁיר הַשִּׁירִים בְּלֹא כַּוָּנָה כַּיָּאוֹת, יֵשׁ בּוֹ מַעֲלָה גְּדוֹלָה, אֲבָל הֵיכָא שֶׁיֵּשׁ דְּרָשַׁת הָרַב, וְהוּא טָרַח צִבּוּר לוֹמַר גַּם שִׁיר הַשִּׁירִים, יֵשׁ לְהַעֲדִיף דְּרָשַׁת הָרַב שֶׁהַכֹּל מְבִינִים, וְיֵשׁ בָּזֶה זְכוּי הָרַבִּים.

וּמָרָן זיע"א כְּשֶׁהָיָה בְּמִצְרַיִם, בְּמָקוֹם שִׁיר הַשִּׁירִים שָׁהָיוּ מַאֲרִיכִים בּוֹ מְאֹד, [בביהכ"נ אַהֲבָה וְאַחְוָה], קָבַע שִׁעוּר בְּיוֹרֶה דֵּעָה לְאַבְרֵכִים.

גַּם בְּשׁו"ת שָׁמֶשׁ וּמָגֵן חֵלֶק ד' (אֹרַח חַיִּים סִימָן יח אוֹת יב), כָּתַב, שֶׁיְּכוֹלִים לוֹמַר שִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶם מִנְחָה, וְאִם א"א לְאָמְרוֹ כִּי אִם עַל יְדֵי בְּטוּל הַדְּרָשָׁה, יְכוֹלִים לְבַטֵּל שִׁיר הַשִּׁירִים כְּדֵי לִשְׁמֹעַ הַדְּרָשָׁה. ע"ש. וּבְפָרָט אִם עַל יְדֵי דְּרָשַׁת הָרַב הַצִּבּוּר יִזְכֶּה לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע בְּעוֹנָתָהּ. וְאִם הַצִּבּוּר מִתְנַגֵּד לָזֶה, וּכְגוֹן בִּזְמַן שֶׁהַשַּׁלְטוֹנוֹת קוֹבְעִים שָׁעוֹן קַיִץ, גָּדוֹל הַשָּׁלוֹם. וְיַנְהִיגוּ לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, אִם קְרָאוּהָ קֹדֶם זְמַנָּהּ. וְנָכוֹן שֶׁהַשָּׁלִיחַ צִבּוּר יִקְרָאֶנָּה אָז בְּנִגּוּן וְהַטְעָמָה, לְהַרְאוֹת לַצִּבּוּר שֶׁבִּקְרִיאַת שְׁמַע זוֹ יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבַת מִצְוַת קְרִיאַת שְׁמַע מִן הַתּוֹרָה, וְלֹא רַק מִמִּדַּת חֲסִידוּת בְּעָלְמָא, [וכמ"ש בֵּן חכ"א]. וְגַם הֵיכָא שֶׁהָרַב דּוֹרֵשׁ קֹדֶם תְּפִלַּת עַרְבִית, מִן הָרָאוּי לְקַצֵּב זְמַן קָצָר לִדְרָשָׁתוֹ, לְבַל יַכְבִּיד עַל הַצִּבּוּר, וְסִפְּרוּ עַל הַגָּאוֹן רַבִּי רַחֲמִים חַי חוּיְתָה הַכֹּהֵן זצ"ל שֶׁאָמַר פַּעַם, כִּי סוֹד הַצְלָחָתוֹ בְּהַשְׁפָּעָה עַל הַצִּבּוּר בִּדְרָשׁוֹתָיו בְּלֵיל שַׁבָּת, [שֶׁהָיוּ רַבִּים מִתְמוֹגְגִים בִּבְכִי נִכַּח דִּבְרֵי הַמּוּסָר שֶׁלּוֹ], הוּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה מְאַחֵר לַדְּרָשָׁה, וּלְעוֹלָם לֹא הָיָה מַאֲרִיךְ יוֹתֵר מֵהַשָּׁעָה שֶׁנִּקְבְּעָה, וְאִם כֹּה יַעֲשֶׂה יִתְקַיֵּם בּוֹ הַכָּתוּב "וְאִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל כְּפִי תִּהְיֶה".

וְהַנָּכוֹן לְהַנְהִיג לוֹמַר קַבָּלַת שַׁבָּת מִיָּד אַחַר מִנְחָה, וְרַק אַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת יֹאמְרוּ שִׁיר הַשִּׁירִים, וְלֹא כְּפִי מָה שֶׁיֵּשׁ נוֹהֲגִים לוֹמַר בַּתְּחִלָּה אֶת כָּל שִׁיר הַשִּׁירִים וְהַמִּזְמוֹרִים וּמְעַכְּבִים אֶת סֵדֶר קַבָּלַת שַׁבָּת. שֶׁהֲרֵי לֹא הַכֹּל מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם שַׁבָּת אַחַר מִנְחָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דִּלְמִצְוַת תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת בָּעֵינָן קַבָּלָה בִּמְפֹרָשׁ. וְאַף שֶׁלְּדִינָא נַקְטִינַן דְּכָל שֶׁפּוֹרֵשׁ מִמְּלָאכָה הָוֵי מְקַבֵּל עָלָיו שַׁבָּת, וּלְדִבְרֵיהֶם אֶפְשָׁר לְעַכֵּב אֶת אֲמִירַת שִׁיר הַשִּׁירִים גַּם לְאַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת, מ"מ לְכַתְּחִלָּה נָכוֹן יוֹתֵר לָצֵאת יְדֵי כָּל הַדֵּעוֹת לוֹמַר קַבָּלַת שַׁבָּת מִיָּד לְאַחַר מִנְחָה, וְרַק אַחַר כָּךְ יֹאמְרוּ שִׁיר הַשִּׁירִים.

אברכים המעונינים
להתקבל לכולל יגדיל תורה
ניתן ליצור קשר
בפלאפון 050-4158840

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף יזכה בספר חדש יגדיל תורה בהלכה שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה